

ליקוטי מוהר"ן

עם
ביאור חברותא
ללימוד בעיון

אמר שצריכים ללמד אותו הרבה עד שיהיה שגור בעל פה. ואמר
בפרוש שהלמוד בחבוריו הקדושים הוא אתחלתא דגאלה. ואמר
ללמד גם בעיון גדול, כי יש עמקות גדול ונפלא בספריו ובתורתו
הקדושה והנוראה מאד, עד אין סוף ואין תכלית: (חי"מ שמו)

ליקוטי מוהר"ן ביאור חברותא ללימוד בעיון

מבוא לביאור

הביאור מורכב מג' חלקים:

הראשון:

ביאור הפשוט, ששולב בגרסת התורה והוא מסקנת העיון שבהערות

החלק השני:

ההערות, בנוי על פי רוב בדרך של קושיא" ותירוץ. ופתיחת כל המראה מקומות עם מפרשיהם כדי שהלומד יוכל בעצמו לדון בדיוק הדברים ולא יוכרח לסמוך עלי. שעל כן נקרא חיבור זה חברותא, כי הכוונה להיות עוזר ללומד ולא ספר חידושי תורה אע"פ שמובלעים בו גם הרבה חרושים.

והשלישי:

היא הקדמה לתורה שהיא מבט כללי על התורה, שאמור לקשור את כל חלקי התורה בקשר אחד. ועוד גם לבאר נושאים שבמיוחד קשים להבנה בתורה.

ההקדמה:

היא מסקנת העיון שבהערות לכן אין בה כמעט ראיות למבואר בה.

ובסופה הקושיות שהתעוררו בזמן הלימוד כדי להקל על הלומד, כידוע שתירוץ בלא שקודמת לו הקושיא המביאה אותו לא עושה רושם כל כך, כמו כשיש קושיא שכואבת ואזי התירוץ מתקבל בשמחה.

דרך הלימוד נ"ל לדמות למחרות כי כל תיבה ומשפט בתורה הן חרוז נפלא שצריך לעיין בו תחילה בפני עצמו ללמוד אותו היטב ולכן בזה גלשתי גם מעבר לקשר העניין לתורה, ואח"כ לעיין בו כיצד נקשר לתורה, וכן לעבור מחרוזת לחרוז אע"פ שעדיין לא נקשרו היטב החרוזים כולם זה לזה. וכך נהגתי בכל מקום שכתבתי הערה ולפי מסקנת ההערה ביארתי את הפשט המשולב בגרסא.

וכל זה עדיין בחי" הזורעין בדמעה", כי עיקר ה"ברינה יקצורו" זה למצא את החוט החזק שיחרוז את כל החרוזים היטב דהיינו לתפוס את מהלך התורה באופן שכולל את כל הפרטים בלא שישאר פרט מיותר שכביכול אין בו צורך למהלך התורה. וזה השתדלתי לעשות אחרי לימוד כל התורה בעיון כתבתי הקדמה לתורה שהכוונה בה לכד מביאורי מושגים קשים להבנה, העיקר לעשות סיכום קצר שכולל את כל החרוזים ופושט את כל הספיקות כפי שנתבררו בעיונים שבהערות. (אמנם כיון שאין ביהמ"ד בלא חידוש גם בהקדמה נתחדשו דברים שלא תמיד העתקתי אותם להערות) (זו היתה כוונתי ועדיין אני מצפה להצליח יותר)

דפי הליקוטי מוהר"ן בצורת הדף נלקחו מליקוטי מוהר"ן המדויק, מהדורת תקפא שהיא גרסת מוהרנ"ת שהדפיס בביתו, מוגה בהשוואה לשאר מהדורות. ובתוספת מ"מ הישנים וחדשים. שנדפס מבת תשעח בירושלים.

הערות אפשר להפנות למייל: lezavotlaze@gmail.com

^אהשתדלתי מאד כל ביאור להקדים לו את הקושיא המכריחה אותו וכל קושיא התחלתי בלשון צ"ע כדי להקל על מי שרוצה לעיין בעיקר בקושיות.

^בעיון חיי מוהר"ן אות שפט שכל תורה של רבינו אע"פ שהיא חדרים חדרים היא קשר אחד הדוק, ועיון תורה סה שהתפלה של רבינו היא אחד ממש ובסופה עדין אחז בתחילתה וכן מסתבר שמי שאמר על עצמו שוכח ליחידה דיחידה אצלו התורה והתפלה הן כל אחת ושתייהן יחד אחדות פשוטה.

הודעה:

כל הביאורים הם בדרך אפשר והצעה בלבד.

כי מי יודע עומק כוונתו ובפרט אנו והלוואי שגם במה שכיוון למדרגתי לא שבשתי, ורק כיון שציוה לעיין ולחדש בתורתו אנו מקיימין דבריו על פי שכל הפשוט שלנו וכדברי מוהרנ"ת הנוקבים שכל מה שמקבל מרבו צריך לידע שעדין אינו יודע כלל, כי כפלים לתושיה, כי מאד עמקו מחשבותיו, כי דבריו הם כמעט הנובע והם בחינת מים עמקים עצה בלב איש. וצריך בכול פעם לעיין היטב בדבריו הקדושים ולחתור ולשאב מהם עצות נפלאות באפן שיוכל להציל את עצמו משטף מים רבים של זה העולם. וכל מה שידע ויוציא מדבריו צריך לידע ולהבין ולהאמין שעדין אינו יודע כלל עד היכן מגיעים עמקות דבריו העמקים מני ים וכו'. רק במה שהרשה יכול להתבונן מהם עצות לעבודתו ותפלתו, אכל עצם תורתו ואפלו שיהותיו הקדושות אי אפשר להשיג בשום אפן וכמו שאמר רבותינו זכרונם לברכה, הרבה למדתי מרבתי ולא חפרתי מהם אלא וכו'. עכ"ל

ועיקר כוונת החיבור הזה הוא לבאר הפשט באופן שכל אחד יוכל ללמוד ולעורר קושיות ללימוד בעיון ולפתוח את המראה מקומות להקל על הלימוד בעיון. ולרגע לא שכחתי את אנ"ש החריפים שאם יעינו בזה מסתמא יהיו להם הרבה הערות, והרבה חדושים שעמלתי שעות רבות להבין ולחדש מסתמא אצלם הוא דבר פשוט שמיד עלו עליו. כל מעלתי עליהם היא רק הסבלנות לעמול ולטרוח הרבה שעות עמ"נ להגיש כשלחן ערוך את הדברים להקל על הרוצה ללמוד בעיון, כיון שלא מצאתי אחר שעשה זאת.

התנצלות:

אמנם מעט בכרסלב העיון לפרסם חידושיהם חלקם כדי לא להיקרא בעל המחבר וכו"ב תארי כבוד

וחלקם כנראה מחשש שלא יצאו חובת הזהרת רבינו בתורה כאות ח' שאין לדרוש לרכים אלא דברים המבוררים לו כאחותו שאסורה לו כמבואר בשבת קמה:, ואע"פ שהזהיר בתורה סא' (סוף אות ה') שכ"א חייב להאמין בחשיבות חדושו, מסתמא כוונתו להאמין אבל לא לדרוש ולפרסם.

אבל כיון שאמר אני חדש מלא ישן ולא ידוע שבזה דווקא יצא לחדש ולחלוק על מפרשים רבים שהאריכו בחיוב כתיבת חידושים עיין מהרש"א ב"ב י: שעל זה אחז"ל פסחים נ. אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו ובספר חסידים אות תקל מי שגילה לו הקב"ה דבר, ואינו כותבה ויכול לכתוב, הרי גזול מי שגילה לו, כי לא גלה לו אלא לכתוב, דכתיב (תהלים כה יד) סוד ה' ליראיו ובריתו להודיעם, וכתוב (משלי ה) יפוצו מעינותיך חוצה, וזה שכתוב (קהלת יב יד) יביא במשפט על כל נעלם, שגורם שנעלם, אם טוב שגילה לו אם רע, שאינה כותבה: ובביאור ברית עולם להחיד"א שם. הוסיף בשם ספר לב אריה שכתב בהקדמתו משם רז"ל שבזמן שבית המקדש קיים כשארם מקריב קרבן מתכפר לו וכשארם כותב בספר מה שלומד איזה חידוש הכתיבה זו עולה לו במקום קרבן.

ובזה פי' הרב הנ"ל את הכתוב זבח ומנחה לא חפצת וכו' עולה וחטאה לא שאלת אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי שיעלה במקום קרבן.

עוד עי"ש בשם ספר רבינו אפרים על התורה כתב יד פרשת כי תשא שכתב בשם רבי אליעזר מגרמיזא ז"ל שכל מי שמגלין לו רזי תורה מן השמים ואינו כותבו עתיד ליתן את הדין עכ"ל.

ועיין שפתי כהן למוה"ר מרדכי הכהן מגורי הארז"ל בהקדמת ספרו בזה"ל "ניתנה רשות למי שחננו ה' קצת דעה וחכמה ובינה לבאר ולפרש מה שקבלה נשמתו בסיני ואם לא יכתבם נראה לי שהוא נענש כמו הנביא שהוא כובש נבואתו שחייב מיתה.

ועיין בספר מחשבות חרוץ לר' צדוק הכהן אות טו שכתב שיש גם חיוב לפרסם כי שמא יש בדבריו איזה חידוש השייך לחלקו ולא נגלה לשום אדם והוא לכך נוצר לגלותו בעולם, ואם לא, ח"ו יצטרך להתגלגל.

עוד עיין בספר קהילות יעקב ז"ע שכתב בהקדמת ספרו בשם ספר תורת גיטין מאמר הקדמון שדבר טוב אחד בספר מציל על הספר כולו. עכ"ל.

לכן אולי ע"י הודעה והתנצלות הנ"ל אפשר כן לפרסם איזה חידושים גם לפחותים כמונו, ואנו תקווה שעכ"פ דבר טוב אחד יש גם בחיבור זה ויציל על הספר כולו.

ואע"פ שהרמב"ם מזהיר באגרות קדש מאמר קדוש ה' שלפני שדורש לרכים יהזור ד"פ אבל מה שכותב צריך לחזור אלף פעמים, מסתמא הכוונה להוראה למעשה ואע"פ שבדאי בדברי רבינו יש הוראה בקיום עצותיו ועניני השקפה למעשה, מסתמא בדרך לימוד מותר דאל"כ לא שבקת חי. ומסתמא גם הזהרת רבינו הנ"ל אפשר לפרש כך.

עכ"פ אם טעינו והזהרתם היא בכל עניין, אולי ראוי לכנות את הביאור חברותא, כי חברותא דרכו לומר גם את ספקותיו ולא רק דברים המבוררים כאחותו שאסורה.

עוד עניין חתימת שם המחבר היא סוגיא בפ"ע עיין ספר חסידים שם שחכמים ראשונים נמנעו כדי שלא להנות מהתורה ועיין שם סימן ח' שרשב"ג מ' הרוגי מלכות תלה בזה סיבת הריגתו עוד עי"ש סימן פד שמנכין לו מזכויותיו, אמנם יש מקשים א"כ מאי משמאלה עושר וכבוד. מאידך רובא דעלמא נהגו כן לציין שמם ונ"ל הטעם או שצויין ע"י תלמידיהם או שכל היחס לפירוש הוא כפי גדולת המחבר בחכמה ויר"ש לכן חששו שאם לא יצינו שמם לא ינהגו כבוד ראש בדבריהם.

לעורך על חשיבות העיון בתורה של רבינו:

עיינ חיי מוהר"ן סימן שמו שאמר שפּוֹב לְקַבֵּעַ לְעַצְמוֹ שְׁנֵי שְׁעוּרִים לְלַמֵּד סְפָרֵי הַקְדוּשִׁים, שְׁעוּר אֶחָד פְּשוּט לְלַמֵּד בְּמַהֲרָה הַרְבֵּה מְאֹד כְּדֵי שִׁיְהִי שְׁגוּר בְּעַל-פֶּה, וְשְׁעוּר אֶחָד לְלַמֵּד בְּעֵינֵי גְדוּל. כִּי יֵשׁ עִמָּקוֹת גְּדוּל וְנִפְלָא בְּסְפָרָיו. וְעֵינֵי בְּמָקוֹם אַחֵר מְזַה מְעַנֵּן עֵצִים הַעִמָּקוֹת הַגְּדוּל שֵׁישׁ בְּתוֹרָתוֹ הַקְדוּשָׁה וְהַנּוֹרָאָה מְאֹד עַד אֵין סוּף וְאֵין תְּכֵלִית:

ועיין תורה קה תנינא שהעיון בתורתו מסוגל לבטל הרהורים רעים כי הם באים מהמדמה ועיין ככבי אור (חכמה ובינה אות לו) לבאר דברי רבינו בסוף תורה כה שצריך לקרא שם חדש ליצה"ר דהיינו מדמה. הטעם כי המדמה הוא מדרגה שמינית ביצה"ר שנתחדשה כנגד התורה של רבינו ולפ"ז דווקא תורת רבינו מסוגל ביותר להכניע ולתקן את המדמה.

ועיין ח"מ סימן תקכ"א - שרבינו אמר כבר נתתי לכם כח המדמה כשר וטוב וכו'.

ועיין ביאור הלכות (תורה נר אות ד) - שהכוונה בעיקר לתורה נד שבה המשיך לאנשיו ובעיקר למוהר"ן מדמה זך וברור. ועי"ש אות ו' שכל אחד כפי התכללותו בו ובתורתו כן יזכה. (וכיצד ההתכללות בתורתו עיין בסוף תורה פז תנינא מש"כ רבינו דהיינו לעיין באותו מאמר ולזכות להבין בו ולעשות עמו איזה עבודה עי"ש)

ועיין תורה ח' תנינא אות ז' שעיקר האמונה תלויה בברור המדמה ועי"ש אות ח' שע"כ צריך מאד לחפש ולבקש מאד צדיק כזה שיכול להמשיך מדמה מבורר לאנשיו.

עוד עיין תורה עב תנינא שע"י הסתכלות בצדיק והצדיק בו זוכין להתנוצצות המוחין ולשפלות (שרק היא תקום בתחית המתים) ולגדולה כפי מדרגת מוחו.

ועיין בפל"ח שם אות ב' וד' עפ"י לק"ה תפלין ו' כז שגם ע"י לימוד ספרו מתקיים כל זה עפ"י המבואר בתורה קצב שפניו ושכלו של הצדיק נמצא בספרו.

ועיין ככבי אור (שיחות וספורים אות מג) הובא בחכמה ותבונה (סימן ב' אות טז) - שרבינו שאל את רבי אהרן תלמידו שהיה הרב של ברסלב למה לא תקח את ספרי ותעיין בו היטב עד שיעלה על דעתך איזה קשיא ואח"כ תוסיף ותעיין בו עד שתבין ותדע את התירוץ שע"ז.

ידועים דברי רבינו שכינה בשם אפיקורס את אותם שאמרו שתורתו גבוהה מדאי. ונראה פשוט כוונתו בזה שאין אחד שלא יכול למצא תועלת בספרו. וא"א לומר שהכוונה שכל אחד יש כמה תורות שמתאימות לו שהרי לא אמר זאת על ספרו אלא על תורותיו קודם שנעשו לספר א"כ בכל תורה בלקומי מוהר"ן יכול כל אחד בכל מדרגת הבנה למצא איזה תועלת נצחית ואמנם לכאורה צריך לומר זאת גם על כל חלק מתורה אבל בזה צ"ע. עכ"פ לפ"ז צריך זהירות גדולה וכל אחד לבחון עצמו אולי ח"ו הוא מאותם אלה שמכונים בפי רבינו אפיקורס. מה שנקט לשון אפיקורס דהיינו כופר במציאות הנבואה ובנבואת משה (רמב"ם תשובה ג' ח'), נראה כוונתו כיון שאמר בתורה מז תנינא שאסור לומר תורה אלא אם יכול לומר באופן שכל אחד ישמע רק מה שצריך לו ולא יותר. נמצא שמי שסובר שרבינו אומר תורה גבוהה הוא מטיל פגם בצדיק.

ואם תקשה שרבי אברהם בן נחמן זצ"ל שהיה גאון ועמקן עצום אמר ככבי אור (ששון ושמחה יז) הלוואי שאבין ואדע עכ"פ עשרת אלפים שנה לאחר התחיה דבור אחד מדבריו הנוראים כפי שידע אותו אדמו"ר ז"ל עוד בזה העולם. וא"כ מה הטענה על אזובי הקיר כמונו. אבל אדרבה משם ראייה כי המשך דבריו שם שעל כל זה רבנו בעצמו הזהיר לכמה וכמה שישתדלו לחדש בתורתו כמבואר בתורה קה תנינא שאפילו אם לא יכוון לכוונתו זה טוב, ומובן מזה שהיו לו כמה כוונות בדבריו הנוראים שגם אנו נוכל לידע ולהבין בהם קצת וכו' עי"ש.

מי שיש לו קצת הרגשה בליקומי מוהר"ן רואה בחוש שהספר לא נכתב לגאונים, ולא ליודעי קבלה, ולא ליודעי כל התורה כולה, אלא לכל אדם כפשוטו ממש ורואים בחוש שאדם פשוט יכול להתעורר מהספר של רבינו יותר מגאונים גדולים.

ויש גאונים גדולים ואפילו כאלה שכותבים פירושים על הספר אעפ"כ רואים בחוש שאין להם את ההרגשה והמסר של רבינו שמקבל חסיד פשוט של רבינו, כי הספר הזה צריך רק ביטול לרבינו זה הכל, וכמוכן כשיש ביטול אזי ככל שהוא בעל כשרון ויותר בקי בספרים גם מוצא בו יותר טעם ועומק.

חברותא
ללימוד עיון
בספה"ק
ליקוטי מוהר"ן

דף קכא.: קכב.

תורה רפב

ליקוטי

דברי המו"מ כולם הם תורה, כי עכשיו נעשה מהכל דין תורה כנ"ל. והכל לפי הפגם. כי יש אחד שאין עונשו רק שצריך לדון, אבל זוכה בדין, רק שמראין לו שפגם כנ"ל. אבל יש אחד שעקר יותר המו"מ מן התורה, אזי עונשו יותר, שגם אינו זוכה בדין: **כי באמת** כשעושי מו"מ צריך שיהיה רק חיצונית המחשבה בתוך המו"מ, אבל פנימיות מחשבתו צריך לקשר אל התורה כנ"ל:

גם צריך אמונה בהמו"מ. דהיינו שישא ויתן כאמונה, ויהיה הדיבור דיבור אמת. כמה שאמר (שבת לא) נשאת ונתת כאמונה. כי משא ומתן הוא בחינות שמנשואין ומרימין הדבר, ונותנין ומשיבין אותו למקומו. כי יש קדושות ונפולות, היינו בחינות ניצוצות שנפלו, ועל ידי משא ומתן מנשואין ומרימין אותן, ונותנין אותן למקומן [2]. וזה בחינות משא ומתן כנ"ל. ועיקר בירור הניצוצות מן הקליפות הוא על ידי אמונה. כי דרך האמונה לשכון תמיד אצל אלו הקדושות הנפולות, בבחינות (יחזקאל ה') **זאת ירושלים בתוך הגוים שמתיה וסביבותיה ארצות**, ירושלים היא קריה נאמנה [3], בחינות אמונה, היא שוכנת בתוך הגוים וסביבותיה וכו', כי היא ביניהם תמיד כנ"ל. ועל כן אלו הניצוצות שנפלו, הם נדבקים ונתאחזין סביבות האמונה, והיא מעלה אותם משם. ועל כן צריך לעשות מו"מ באמונה, שעל ידי האמונה מעלין הניצוצות כנ"ל, שזה עיקר בחינות משא ומתן, להעלות הניצוצות כנ"ל. וזה בחינות פנימיות חב"ד דעשיה שעולה אל היצירה, ומלכות דעשיה עולה מן הקליפות [4]. יצירה היא בחי' וא"ו [5], שהיא בחי' התורה (כמובא בזוה"ק [6]), וע"י שמקשר פנימיות מחשבתו, בשעת עשיות המו"מ אל התורה כנ"ל, זהו בחי' פנימיות המוחין דעשיה, היינו של המו"מ, שהוא בחי' עשי, שעולה אל היצירה, דהיינו התורה כנ"ל, ומלכות דעשי, היינו בחינות האמונה שבמו"מ כנ"ל, עולה מן הקליפות, כי היא מבררת הניצוצות מהם ועולה מהם, ועל ידי שעלה חב"ד דעשיה ליצירה, על ידי זה יש מקום למלכות לעלות לעשיה. גם על ידי זה שעולה חב"ד ליצירה, דהיינו על ידי שמקשר מחשבתו אל התורה, על ידי זה מקבלת האמונה כח לברר הניצוצות מן הקליפו' ולעלות מהם, כי בלא זה הכח, היה אפשר שיתאחזו גם הם בעצמן בהאמונה ה"ו. אך על ידי שמקשרין פנימיות המחשבה אל התורה, מקבלת כח לעלות כנ"ל, ואזי נעשית מלחמה, כי צריך ללחום עמהם להוציא הניצוצות מהם: וזה פירוש [7] **כי תצא למלחמה** וכו'. **כי תצא**, זה בחינות מו"מ, בחי' (דברים לג) **שמה זבולון בצאתך וכו'**. [8] כי מו"מ נקרא בחי' צאתך, כי אף על פי שזבולון ויששכר שוים [9], מחמת שזבולון היה מספיק ליששכר, ונאמר עליו **שמה זבולון**, על כל זה נקרא צאתך, ויששכר **אהליך**, כי אף על פי כן, עבודת התורה היא פנימיות יותר, והיא למעלה מעבודת המו"מ, אע"פ שגם המו"מ היא עבודה גדולה. כי הוא מספיק

רפא רפא אזמרא לאלקי בעודי רפב

את הת"ה, ונאמר עליו **שמה זבולון**, על כל זה נקרא **צאתך**, נגד עבודת התורה שהיא בחינות **יששכר באהליך**, כי "אעפ"כ עבודת התורה למעלה יותר [10]. וכן כל מדרגה ומדרגה נגד המדרגה שלמעלה ממנה, נקראת המדרגה שלמטה **צאתך** נגד המדרגה שלמעלה, שהיא נקראת **אהליך**. ואפי' מי שעובד הש"י בדביקות, עכ"ז נגד המדרגה שלמעלה ממנה עוד, נקרא אפי' דביקות בחי' צאתך. וזהו **כי תצא**, היינו בחי' מו"מ כנ"ל, וזהו **למלחמה על אויביך**, כי אז הוא שעת מלחמה עם האויבים כנ"ל, כי צריך לברר ולהעלות הניצוצות מהם כנ"ל. וזהו **ונתנו ה' אלקיך בידך**, זה בחי' אמונה, כ"כ"ש (שמות יז) **ויחי ידיו אמונה**, כי על ידי אמונה מעלין הניצוצות כנ"ל. וזהו **ושבית שביו** זה בחינות התורה, כמ"ש (תהלים סח) **עלית למרום שביט שבי כנ"ל**:

רפא [11] **אפילו** אדם פשוט אם ישב עצמו על הספר, ויסתכל על אותיות התורה, יכול לראות חדשות ונפלאות. היינו שע"י הסתכלותו היטב היטב על אותיות התורה, יתחילו האותיות להאיר ולהצטרף [12] בבחי' אותיות בולטות ומצטרפות שארז"ל (יומא עג ע"ב), ואזי יראה נפלאות צירופים חדשים, ויכולין לראות בהספר מה שבעל המחבר לא כיוון לזה כלל [13]. וזה אפשר אפי' לאדם פשוט, כי אדם גדול יכול לראות זאת בלא יגיעה [14], רק אפילו אדם פשוט לגמרי יכול להשיג ולראות חדשות כנ"ל אם ישב עצמו ויסתכל ביוססתכל על אותיות התורה כנ"ל. אך שלא יעמיד הדבר לנסיין, כי ליוכל להיות שאז דווקא לא יראה כלל, אך אעפ"כ יכול להשיג לזה אפי' אדם פשוט כנ"ל:

רפב [15] **דע** כי צריך לדון את כל אדם לכף זכות [16]. ואפילו מי שהוא רשע גמור [17], צריך לחפש ולמצוא בו איזה מעט טוב, שבאותו המעט אינו רשע. ועל ידי זה שמוצא בו מעט טוב, ודן אותו לכף זכות, ע"י מעלה אותו באמת לכף זכות, ויוכל להשיבו בתשובה [18]. וזה בחי' (תהלים לו) **ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו**, דהיינו שהפסוק מזהיר לדון את הכל לכף זכות. ואע"פ שאתה רואה שהוא רשע גמור, אעפ"כ צריך אתה לחפש ולבקש למצוא בו מעט טוב ששם אינו רשע וזהו **ועוד מעט ואין רשע**, שצריך אתה לבקש בו עוד מעט טוב שיש בו עדיין, ששם אינו רשע [19], כי אע"פ שהוא רשע, איך אפשר שאין בו מעט טוב עדיין, כי איך אפשר שלא עשה איזה מצוה או דבר טוב מימיו, וע"י שאתה מוצא בו עוד מעט טוב ששם אינו רשע, ואתה דן אותו לכף זכות, ע"י אתה מעלה אותו באמת מכף חובה לכף זכות, עד שישוב בתשובה ע"י, וזהו **ועוד מעט ואין רשע**, ע"י שמוצא בהרשע עוד מעט טוב, ששם אינו רשע, ע"י והתבוננת

תורה אור
יחזקאל ה (ה) פה אמר אדני יקוק זאת ירושלים בתוך הגוים שמתיה וסביבותיה ארצות:
ישעיהו א (כו) ואשיבה שפיך כפראשנה ויצטרף כבתחלה אתרי כן יקרא לך עיר וצוק קריה נאמנה:
דברים כז תצא כא (י) כי תצא למלחמה על אויביך ונתנו יקוק אלקיך בידך ושבית שביו:
דברים וזאת הברכה לג (יח) ולזבולון אמר שמה זבולון בצאתך ויששכר באהליך:
שמות בשלח יז (יב) וידי משה כבדים ויחזו אבן וישמו תחתיו וישב עליה ואחריו וחרו תמכו ברגלי משה אחד וצמח אחד ויחי ידיו אמונה עד בא השמש:
תהלים סח (יט) עלית לקרום שבית שבי לקנת מתנות באתם ואף סוררים לשכן יה אלהים:

תורה רפב
תהלים לו (ו) ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו:

קשה הוא טובה ורע לזון לפי זאת המעלה כן הוא כפי לטוב כל טעם נאחזת לפי לרע נאחזת טוב פשוט נעשה כפי שיהיה לו אלא בחי' להשקיע עינים ומחשבות כהרבה פני טעם שכל עשה מהם רעיוני ע"פ

¹⁷ עיין לעיל תורה קלו ובעש"ט ע"ת בראשית את קבא ובבאר מים חיים שם את ק'. (לויק קטן אוהב קע קטן וגדול גדול ומשיח ילמד זכות גם על קע נמוך. לפי קע נמוך הוסיף אלוה' להשקיע) ¹⁸ בדפדפי בכל התורה הוסיף ותיקן מוהר"ת הרבה בתקפא ¹⁹ בתקפא לא ברור ונראה ט"ב, בתולד ומתולד טוב ²⁰ עיין בוצנא דנחורא לרבי ברוך מטעמיה דצ"ל.

מקראסע דלעבעבערנן (ח"ט) נט ולג (קסו) ועיין ימי מוהר"ת ח"א סימן כו. ²¹ אבות א' ו' ²² עיין חיי מוהר"ן לד. ושיש"ק ח"ד סימן ג. ובעש"ט ע"ת קדושים את ב' ע' ה'. (ע"פ אה"ג ש"הש"ט מנכר קמ מנשע לחאמו) וצ"ע מטהרין בו. המובא בספר המדות ערך הדחקת רשעים את ו' הלמד זכות על הרשע נקרא רשע. ז"ע כיון קודם לו קעט גמור הכי ככל דן אותו אלא שכלל לוי נעם על הכוה של אלא אם יק לו עתה. וז"ע נראה שכלפי ק מופיע כן ללמד זכות וכן לזון לפי זמתי. עיין סוה"ה ש' שלמה זמתי נראה סוה"ה המספיק (ע"פ עיין לוי' כדעת לז"ה ד' משהו השליש זמתי הוא על המעלה שז"ע ע"פ סוה"ה

לאסתכלא בדיוקא וצוירא כקא יאות. ²³ עיין ככבי אור אנשי מוהר"ן שיחות וספורים מוהר"ת' את ו' טובא בשש"ק ח"א סימן שעו ²⁴ מתולד-אדם ²⁵ עיין תורה לג את ג' שעי' סוכפה את יצרו האותיות בולטות ²⁶ מתולד-לאדם ²⁷ בדפדפי ובתשנ"ט – ויסתכל ונתחק חיבת ויסתכל השניה) ובמהדו' קון ה' הורוביץ החדשים תוקן-ויסתכל ויסתכל. ²⁸ מתולד- יכול ²⁹ תורה זו נאמרה בשמיני עצרת שנת תקס"ה חציה הראשון בעת נסיעתו ללכוד וחציה השני בדרך כשיצא

¹ עיין לעיל תורה רד [תף קיא] ועיין משנה ובהים א' ב' וספרות ח' ו' שמעון אשה עוריה ע"ש ברטורא ועיין סוה"ה כא. ועיין מנורת המאור פ"ב את רנד ² בתולד-אעפ"כ ³ עיין לעיל תורה כה את ג' דתף [ח]. ⁴ גם בתולד-אלקיך, ומתולד-אלהיך ⁵ מתולד- כמ"ש ⁶ מתולד- הניצוצות ⁷ לא ידוע מתי והוכן נאמרה תורה זו ⁸ ר"כ עיין וזהו בלק רד. ישראל את לזון כתב ולשון, ובכל את יכלין

¹ ידוע ע"י שלמות כנגד ד' ארצות שס' הויה ² בתולד- וניפלות ³ עיין לעיל תורה לה את ח' תורה נד את ג'. ⁴ מתולד- הניצוצות ⁵ ישעיהו א' פסוק כא ופסוק כו ⁶ מתולד- הניצוצות ⁷ גם בדפדפי תולד- עשיות, מתולד- עשיות ⁸ בתקפא לא ברור ונראה – הקליפות ⁹ בדפדפי תולד ומתולד- הקליפות ¹⁰ פרי עץ חיים שער תפלה פ"ה – עד ב"ש ע"ש ע"ה פנימית ג"ר דעשיה, ומלישין לג"ת החיצונית דיצירה. וע"ש עוד בכל הפרק. ועיין לעיל תורה לה את ח'.

¹ בתולד- כמו ² בתולד- וניפלות ³ עיין לעיל תורה לה את ח' תורה נד את ג'. ⁴ מתולד- הניצוצות ⁵ ישעיהו א' פסוק כא ופסוק כו ⁶ מתולד- הניצוצות ⁷ גם בדפדפי תולד- עשיות, מתולד- עשיות ⁸ בתקפא לא ברור ונראה – הקליפות ⁹ בדפדפי תולד ומתולד- הקליפות ¹⁰ פרי עץ חיים שער תפלה פ"ה – עד ב"ש ע"ש ע"ה פנימית ג"ר דעשיה, ומלישין לג"ת החיצונית דיצירה. וע"ש עוד בכל הפרק. ועיין לעיל תורה לה את ח'.

תהלים לו (י) ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו: ישעיה א (ו) מִפֶּה רָגֵל וְעַד רֵאשׁ אֵין בּוֹ מִתֵּם פִּצֵּעַ וְתוֹבָה וּפְקֵה סִרְיָה לֹא זָרוּ וְלֹא חֲפָזוּ וְלֹא רָקָה בְּשִׁמּוֹן: תהילים קד (לג) אֲשִׁירָה לַיהוָה בְּחַיֵּי אֲזַמְרָה לְאַלְמֵי בְעֵדֵי:

קבא: ליקומי

אזמרה לאלקי בעודי רפב

מוהר"ן

על מקומו ואיננו, היינו כשתבונן ותסתכל על מקומו ומדריגתו, ואיננו שם על מקומו הראשון, כי ע"י שמוציאין בו עוד מעט טוב, איזה נקודה טובה, ודנין אותו לכף זכות, עי"ז מוציאין אותו באמת מכף חובה לכף זכות. וזהו והתבוננת על מקומו ואיננו כנ"ל, והבן: ² וכך צריך האדם למצוא גם בעצמו ¹, כי זה ידוע שצריך האדם לזוהר מאד להיות בשמחה תמיד, ולהרחיק העצבות מאוד¹ מאוד² (כמבואר אצלינו כמה פעמים ¹) ואפי' כשמתחיל להסתכל בעצמו, ורואה שאין בו שום טוב, והוא מלא חמאים, ורוצה הבעל דבר להפילו על ידי זה בעצבות ומרה שחורה ח"ו, אעפ"כ אסור לו ליפול מזה, רק צריך לחפש ולמצוא בעצמו איזה מעט טוב, כי איך אפשר שלא עשה מימיו איזה מצוה או דבר טוב, ואף שכשמתחיל להסתכל באותו הדבר הטוב, הוא רואה שהוא ג"כ מלא פעמים ואין בו מתום ¹, היינו שרואה שגם המצוה והדבר שבקדושה שזכה לעשות, הוא ג"כ מלא פניות ומחשבות זרות ופגמים הרבה, עכ"ז אך אפשר שלא יהיה באותה המצוה והדבר שבקדושה איזה מעט טוב, כי עכ"פ איך שהוא, עכ"פ היה איזה נקודה טובה בהמצוה והדבר טוב שעשה. כי צריך האדם לחפש ולבקש למצוא בעצמו איזה מעט טוב, כדי להחיות את עצמו, ולבוא לידי שמחה כנ"ל, ועל ידי זה שמחפש ומוציא בעצמו עדיין מעט טוב, עי"ז הוא יוצא באמת מכף חובה לכף זכות ויוכל לשוב בתשובה, בבחינות ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו כנ"ל. היינו כמו שצריכין לדון אחרים לכף זכות אפי' את הרשעים, ולמצוא בהם איזה נקודות טובות, ועי"ז מוציאין אותם באמת מכף חובה לכף זכות, בבחי' ועוד מעט וכו', והתבוננת וכו' כנ"ל, כמו כן הוא אצל האדם בעצמו, שצריך לדון א"ע לכף זכות, ולמצוא בעצמו איזה נקודה טובה עדיין, כדי לחזק א"ע שלא יפול לגמרי ח"ו, רק אדרכא ויהי א"ע, וישמח את נפשו במעט הטוב שמוציא בעצמו, דהיינו מה שזכה לעשות מימיו איזה מצוה או איזה דבר טוב, וכמו כן צריך לחפש עוד, למצוא בעצמו עוד איזה דבר טוב, ואף שגם אותו הדבר הטוב הוא ג"כ מעורב בפסולת הרבה, עכ"ז יוציא משם ג"כ איזה נקודה טובה, וכן יחפש וילקט עוד הנקודות טובות. ועי"ז נעשין נגונים כמבואר במ"א ² (כמאמר ויהי מקץ כסי' נד), בחי' מנגן בכלי זמר, שהוא בחי' שמלקט הרוח טובה מן הרוח נכאה עצבות רוח ע"ש. ¹ והכלל כי נגינה דקדושה היא גבוה מאד מאד כידוע ¹. ועיקר הניגון נעשה, ע"י בירור הטוב מן הרע, שע"י שמבררין ומלקטין הנקודות טובות מתוך הרע, עי"ז נעשין² נגונים וזמירות, ע"ש היטב. ועל כן ע"י שאינו מניח להפיל א"ע, ומחי' א"ע כמה שמחפש ומבקש ומוציא בעצמו איזה נקודות טובות, ומלקט ומברר אלו הנקודות טובות, מתוך הרע והפסולת שבו וכו'

כנ"ל, עי"ז נעשין נגונים כנ"ל, ואזי הוא יכול להתפלל ולזמר ולהודות לה'. כי זה ידוע שכשהאדם נופל בדעתו מחמת גשמייתו ומעשיו הרעים שרואה שהוא רחוק מאד מאד מן הקדושה באמת, אזי ע"פ רוב אינו יכול להתפלל כלל מחמת זה. ואינו יכול לפתוח פיו כלל, מחמת גודל העצבות והמרה שחורה והכבידות שנופל² עליו, ע"י שרואה גודל עוצם ריחוקו מהש"י. אבל כשהוא מחי' א"ע ע"פ העצה הנ"ל, דהיינו שאע"פ שיודע בעצמו שיש לו מעשים רעים וחמאים הרבה מאד, והוא רחוק מאד מאד מהש"י, אעפ"כ הוא מחפש ומבקש ומוציא בעצמו עדיין איזה נקודות טובות כנ"ל, ומחי' ומשמח א"ע בזה, כי בוודאי ראוי להאדם להגדיל שמחתו מאד בכל נקודה ונקודה טובה מקדושת ישראל שמוציא בעצמו עדיין. ואזי כשמחי' ומשמח א"ע עי"ז כנ"ל, אזי הוא יכול להתפלל ולזמר ולהודות לה'. וזה בחי' (תהלים קמו) **אזמרה לאלקי בעודי בעודי** דייקא, היינו על ידי בחי' העוד שלי שאני מוצא בעצמי בחי' **עוד מעט ואין רשע** כנ"ל, על ידי אותה הנקודה, עי"ז אוכל לזמר ולהודות לה' כנ"ל. וזהו אזמרה **אזמרה** דייקא, היינו זמירות ונגונים שנעשין על ידי שמלקט הנקודות טובות כנ"ל: ¹ והזהיר רבינו ז"ל מאד לילך עם התורה הזאת, כי הוא יסוד גדול לכל מי שרוצה להתקרב להש"י ¹, ולבל יאבד עולמו לגמרי ח"ו, כי רוב בני אדם שרהוקים מהש"י, עיקר ריחוקם הוא מחמת מרה שחורה ועצבות, מחמת שנופלים בדעתם, מחמת שרואים בעצמם גודל קילקולם שקלקלו מעשיהם כ"א כפי מה שיודע בעצמו את נגעיו לבבו ומכאוביו, ומחמת זה, הם נופלים בדעתם, ורובם² מייאשים עצמן לגמרי, ועי"ז אינם מתפללים ככוונה כלל, ואינם עושים אפי' מה שהיו יכולים לעשות עדיין. ע"כ צריך האדם להשכיל מאד על דבר זה, כי כל הנפילות שבדעתו, אע"פ שהוא מחמת מעשים רעים שעשה באמת, עכ"ז הנפילה שבדעתו, והעצבות והמרה שחורה שנופל עליו עי"ז, הכל הוא רק מעשי בעל דבר, שמחליש דעתו כדי להפילו לגמרי ח"ו. ע"כ צריכין להתחזק מאד, לילך עם התורה הזאת לחפש ולבקש בעצמו בכל פעם איזה מעט טוב ונקודות טובות וכו' כנ"ל. ועי"ז יהי וישמח א"ע, ויצפה לישועה עדיין, ויוכל להתפלל ולזמר ולהודות לה', בבחי' **אזמרה לאלקי בעודי** כנ"ל, ועי"ז יזכה לשוב באמת אל ה' כנ"ל ¹!:

וודע שמי שיכול לעשות אלו הנגונים, דהיינו ללקט הנקודות טובות שנמצא בכל אחד מישראל, אפילו בהפושעני ישראל כנ"ל, הוא יכול להתפלל לפני העמוד, כי המתפלל לפני העמוד, הוא נקרא שליח ציבור ¹, וצריך שיהיה נשלח מכל הציבור, דהיינו שצריך שיקבץ כל נקודה טובה שנמצא בכ"א מהמתפללין, וכל הנקודות טובות יהיו

¹ עיין חיי מוהר"ן סימן תקסט. ולק"ה ראשית הגז ד אות ו'.
² מכאן בדפוס נדפס בצילום 2149
³ עיין אור המאיר (לרבי זאב וולף מויסטרומר) פרשת תצוה, ומאור ושמש פשת שמיני ויקרא ט' כב עה"פ וישא אהרן את ידו.

^א בתקפא - א זה
^ב בדפוס מכאן ועד (והחיה, נדפס במקום אחר [צילום 2128])
^ג עיין לק"ה השכמת הבקר א' יב שזה בחי' מטהר טמאים ומטא טהורים.
^ד מתרצו - מאד
^ה מוהר"ג בתקפא
^ו עיין תורה רכב ותורה כד ומח תנינא גם עיין תורה ה' וכד ועוד
^ז לשה"כ ישעיהו א' ו'
^ח עיין זה נמצא בדפוס בלא סגורים כן - במאמר ויהי מקץ (כי בדפוס לא היו עדין סמנים כלל) ובתקפא סגור והוסיף הסימן
^ט מוהר"ג בתקפא
^י עיין לק"ה פטר חמור ב יא ואישות ג אות טו וסוף אות יז
^{יא} מתרצו - ננשים
^{יב} בתקפא לא ברור ונראה - שניפל, בתרלז ומתלרו - שנופל
^{יג} מוהר"ג בתקפא
^{יד} עיין תורה ל' תנינא ומח תנינא וקכה תנינא גם שם חור להזהיר לילך עם התורה אזמרה
^{טו} מתרצו - ורובן

נכללין בו, והוא יעמוד ויתפלל עם כל הטוב הזה, וזהו שליה ציבור, וצריך שיהיה בו בחינה גבוה כזו, שעייז, יהיו כל הנקודות תאבים אליו, ויהיו נכללין בו. ומי שיכול לעשות נגונים הנ"ל, דהיינו שיכול לדון את כל אדם לכף זכות, אפי' את הקלים והרשעים, כי משתדל לחפש ולבקש למצוא בכלם נקודות טובות כנ"ל, שעייז נעשין נגונים כנ"ל, זה הצדיק שאוחז במדריגה זאת, הוא יכול להיות חזן ושליח ציבור, דהיינו להתפלל לפני העמוד, כי הוא יש בו בחי' זו הצריכה להשיץ ההגון באמת, שצריך שיהי' בו בחי' שיהיו כל הנקודות טובות תאבים אליו ויהיו נכללין בו כנ"ל, כי הוא יכול לקבץ כל הנקודות טובות שנמצא בכל אחד מישראל אפי' בפושעי ישראל כנ"ל :

ודע שיש בכל דור ודור רועה, והוא בחינות משה, שהוא רעיא מהימנא [כ], וזה הרועה הוא עושה משכן [ג]. **ודע** שתנוקת^ז של בית רבן מקבלים הכל פיהם שאין בו הטא [ד] מזה המשכן, ועל כן התינוק כשמתחיל לקרות ולהכנס בתורה, הוא מתחיל מן [ה] **ויקרא אל משה** ומר' צו פ' ז[ו], שהוא אלף זעירא [ז], כי ויקרא מדבר מגמר הקמת המשכן, שאז קראו השם יתברך והתחיל לדבר עמו מהמשכן, ועל כן משם מתחילין התינוקת^ח, כי משם מקבלין הכל פיהם כנ"ל, ומשם מתחילין לקרות ולהכנס לתוך התורה :

ודע שכל הצדיקים שבדור כל אחד ואחד הוא בחי' רועה. כי בכל אחד ואחד יש בו בחי' משה, וכל אחד ואחד לפי בחינתו, הוא עושה בחי' משכן, שמשם מקבלין התינוקות הכל פיהם כנ"ל, וכ"א לפי בחינתו, לפי בחי' המשכן שהוא עושה, כמו כן יש לו תינוקת^ט שהם מקבלין משם, נמצא שיש לכל אחד ואחד מצדיקי הדור, כך תינוקת^י שהם מקבלין הכל פיהם ממנו, כל אחד לפי בחינתו כנ"ל. וזה בחי' מה שארז"ל (שבת לג ע"ב) שתנוקת^{יא} נתפסין על עון הדור שנא' [יב] **ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים** שמתמסכנין על הרועים וזהו על **משכנות הרועים**, שהם מקבלין הכל פיהם מבחי' המשכנות של הרועים, דהיינו הצדיקים שבדור, שכל אחד עושה משכן כנ"ל : **אך** לידע כל זאת, דהיינו לדעת כל צדיק וצדיק, איזה הם התינוקת^{יב} השייכים לו, וכמה הם מקבלין ממנו, ולידע כל הבחינות שיש בזה, והדור שיבא מהם עד הסוף. דע, מי שיוכל לעשות נגונים הנ"ל, הוא יכול לידע כל זה. וזהו סוד משארז"ל במשנה (שבת יא) באמת אמרו החזן רואה היכן **תינוקת קוראים. החזן**, דהיינו מי שיוכל לעשות הנגונים הנ"ל, ^{יג} שהוא יכול להיות חזן ושיץ להתפלל לפני העמוד כנ"ל, הוא רואה ויודע **היכן התינוקת^{יד} קורין**, היינו אצל איזה צדיק הם מקבלין הכל פיהם, שעל ידו הם קוראין ונכנסין בהתורה כנ"ל :

תורה אור
ויקרא א (א) ויקרא אל משה
וידבר יתה אליו מאהל מועד
לאמר:
שיר השירים א (ה) אם לא
תדעי לך הקפה בגשים צאי
לך בעקבי הצאן ורעי את
גדיתיך על משכנות הרעים:

תם ונשלם ספר הראשון. תהלה לאל אחרון וראשון :

ואלה מוסיף על הראשונים. ליקוטים חדשים שלקמתי מהחברים [י]. מפייהם ומפי כתבם. שלא הובאו בראשונים :

(שמעתי בשמו איזה דברים יקרים מתורה נפלאה, אך כפי הנראה שחסר מהם הרבה, אך אף על פי כן ארשום מה ששמעתי) :

רפג [י] **דע** כי יש שני צדיקים שהם משורש אחד, ואעפ"כ יש ביניהם מחלוקת. זה מחמת שאחד משנה מדתו שבשורשו. וזה בחי' מחלוקת שבין שאול ודוד, כי כתיב (תהלים כג) **אך טוב וחסד ירדפוני**. ואיתא בזוה"ק (תרומה קסח) היינו טוב היינו חסד, אלא טוב טוביה כליל בגויה, חסד דאתפשט לבר [כ]. וזה בחי' שני צדיקים ששניהם משורש אחד, רק שזה בחי' טוב שטוביה כליל בגויה, דהיינו שאינו מגלה תורתו לאחרים, והשני הוא בחי' חסד דאתפשט לבר, שמגלה תורתו לאחרים, שזהו בחי' חסד בחי' [ג] **ותורת חסד על לשונה** (ע' סוכה מט:)^א ועל ידי זה יש ביניהם מחלוקת. וזה בחי' המחלוקת שהיה בין שאול ודוד, ששניהם היו צדיקים גדולים, ואעפ"כ היה ביניהם מחלוקת, היינו מחמת בחי' הנ"ל, כי זה היה בחי' טוב, וזה היה

בחי' חסד, כי ארז"ל (עירובין נג) דוד דגלי מסכתא כתיב ביה [כב] **יראיך יראוני וישמחו**. שאול דלא גלי מסכתא כתיב ביה [כג] **אל כל אשר יפנה ירשיע**. היינו כנ"ל, כי שאול דלא גלי מסכתא, זהו בחי' טוב, דטובי' גניו כגוי', אבל דוד דגלי מסכתא, שהי' מלמד תורתו לרבים, זהו בחי' חסד דאתפשט לבר, בחי' **ותורת חסד על לשונה**. ומחמת זה הי' ביניהם מחלוקת. כי המחלוקת הוא בחי' רעמים כמובא במ"א (בס' נו), ואיתא [כד] **שהרעמים נעשין עיי שיוצאין אידיים המים כמו אש**, והעננים שואבין אותן האדיים^ב המים ומחמת ששואבין אותם האדיים^ב הרבה עד שאין יכולין להחזיקם בתוכם, עייז נבקע הענן, ומוזה נעשין רעמים. וזה בחי' מחלוקת הנ"ל, כי מחמת שהתורה שהיא בחי' אש, כ"ש (ירמ' כג) **הלא כה דברי כאש וכו'**, היא עצורה בלבו כאש בוערת, מחמת שאינו מגלה אותה, עייז בוקעת ויוצאת בבחי' רעמים, שהוא

תורה אור
תורה רפג
תהלים כג (ו) אך טוב וחסד
ירדפוני כל ימי חיי ושבת
בבית יתה לארץ זמים:
משלי לא (כו) פיה פתחה
בנקמה ותורת חסד על
לשונה:
תהלים קיט (עד) יראיך
יראני וישמחו כי לדברך
תקלמי:
שמואל א- יד (מו) ושאול
לכד הפלוגה על ישראל
ויקחם סביב בכל איביו
במאזב ובכני עמון ובאדום
ובבלכי צובה ובפלשתים
ובכל אשר יפנה ירשיע:
ירמיה כג (כט) הלא כה
דברי כאש נאם יתה וכפטיש
יפצץ סלע:

א רועה נאמן. כך מכונה משה רבינו בהרבה מקומות בוהר ובפרט בכל המאמרים שהתנגלה ובה אל רשב"י וחבורתו וגילה להם סודות.
ב עיין לק"ה השכמת הבקר א' ד'
ג בתורלד - שתינוקת, מתורצו - שתינוקות, בדפרי-י - תינוקת שהם מקבלין, (וכו כל הלשון שם שונה תכא)
ד שבת קיט: ועיין לעיל תורה לז אות ד' ועיי"ש סוף אות ו'.
ה ויקרא א' א'
ו עיי"ש פסקא ג' מפני מה מתחילין לתנוקות בת"כ ולא בבראשית יבואו טהורין ויתעסקו בטהורין. ועיין בעש"ט עה"ת לר"ה ויו"כ אות יב.
ז ויקצור ש"ע קסה י'
ח עיין ויקרא א' א' ובמנחת שי שם ציין לעיין זוהר פ' ויחי דף רל"ד ודף רל"ט שם ופ' מצורע דף נ"ג שערי אורה ספירה ראשונה דף י"א וויקאנטי פ' ז וז בספר פענת רוא.
ט גם בדפרי-י תורלד - תינוקת, מתורלד - תינוקות
י גם בדפרי-י תורלד - תינוקת, מתורלד - תינוקות
יא מתאן עד כ"ל (ס' תיבות) נוסף בתקפא
יב בדפרי-י התנוקות, בתורלד - התנוקות, מתורלד - התנוקות
יג עיין שיש"ק ח"ה סימן תקלג, ועיין ביאור הלכותים תורה ה' תנינא אות ז' הובא בשיש"ק ח"א תפו.
יד לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו עיין פ"ח שרמו כאן למחלוקת שעליו.
יז טוב כלול (כנס) בתוכו, חסד שמתפשט (ויוצא) לחוץ.
יח משלי לא כו

מאמר אזמרא לאלקי בעודי

מספה"ק לקוטי מוהר"ן

זמן אמירת התורה

תורה זו נאמרה בשמיני עצרת שנת תקסח
חציה הראשון בעת נסיעתו ללבוב וחציה
השני בדרך כשיצא מקראסנע ללעמבערג

פתיחה

תורה זו היא יסוד בברסלב וכמה פעמים חוזר רבינו ללכת עם אזמרא כדי להנצל מהיאוש ועצבות ולהתחזק ולקיים המצוה הגדולה להיות בשמחה תמיד.

ליקוטי הלכות

הקדמת ליקוטי הלכות
א"ח השכמת הבקר הלכה א'
י"ד ראשית הגז הלכה ד'
אהע"ז פרו ורבו הלכה ג'
ח"מ חכירות וקבלנות הלכה א'

שיחות השייכים לתורה רפב

(מגיד שיחות)

מאמר ו' בקימים עלי, (ליקו"מ ח"א) סימן רע"ז, ומאמר ד"ע, שעל חלף טוב וכו' – "בְּקִנְיָא אֶת קִנְיָתִי וְכוּ", (ליקו"מ ח"א) סימן רע"ח, ומאמר ו' "אֲזַמְרָה", (שבליקו"מ ח"א) סימן רפ"ב, נאמר בשמיני עצרת תקס"ח; ואחר סבות בנסיעתו ללבוב, בשעה שלוו אותו מקראסנע, גלה אז ענין המשכן והתינוקות וכו', שהוא גמר מאמר "אֲזַמְרָה" הנזכר – לעיל: (חיי-מוהר"ן, סעיף נ"ט; וכו' בחיי"מ ס"ג דלהלן).

...ולבוא לשמחה הוא על – ידי מה שמוצא בעצמו איזה נקדה טובה על-כל-פנים, כמבאר על פסוק: "אֲזַמְרָה לְאֱלֹהֵי בְעוֹדִי" (בלקוטי הראשון, בסימן רפב). עין שם. ועל-כל-פנים יש לו לשמח במה שזכה להיות מזרע ישראל, שלא עשני גוי, וכמו שאנו אומרים: 'ברוך אלקינו שבראנו לכבודו, והבדילנו וכו', ונתן לנו תורת אמת' וכו'. מכל זה וכיצא בזה ראוי לו לקח לו שמחה לשמח דעתו בנזכר – לעיל. וזה בחינת (שבת עז:): 'בְּדִיחָא דְעֵתָהּ, שְׂהוּא דְבַר גְּדוֹל, דְּהֵינּוּ שְׂמֵקְשֵׁר הַשְּׂמֵחָה לְמַחוּ וְדַעְתּוּ, וְאִזֵּי הַמּוֹחַ מְשַׁחֲרֵר, וְיֵשׁ לוֹ יִשׁוּב-הַדַּעַת בְּנִזְכֵּר-לְעֵיל, וְגַם לְמַעַלָּה נַעֲשֶׂה מְזָה יְחוּד גְּדוֹל עַל-יְדֵי בְּדִיחָא דְעֵתָהּ: (– ליקו"מ ח"ב, סי' י'; וע"ע בקיצור ליקו"מ שם דברים נפלאים בזה).

וראוי לילף עם מה שנאמר במאמר "אֲזַמְרָה לְאֱלֹהֵי בְעוֹדִי" (בלקוטי הראשון, בסימן רפ"ב). דהיינו: לבקש ולחפש למצא בעצמו איזה זכות ואיזה נקדה טובה, ובזה המעט טוב שמוצא בעצמו, ישמח ויחזק עצמו, ואל יניח את מקומו, אף אם נפל למה שנפל, רחמנא-לצלן, אף-על-פי-כן יחזק עצמו במעט דמעט טוב שמוצא בעצמו עדין, עד אשר יזכה לשוב על-ידי-זה להשם-יתברך, וכל הודונות יהיו נעשין זכיות (עין יומא פו:). ומה עשה הבעל-שם-טוב, וזך צדיק לברכה, על הים, כשהסיתו הבעל דבר וכו'? ומזה תבין, עד היכן אתה צריך להתחזק ולבלי ליאש עצמך, חס-ושלום, אף אם יהיה מה שיהיה. והעקר להיות בשמחה תמיד. וישמח עצמו בכל מה שיוכל, ואפלו על-ידי מלי דשטותא, לעשות עצמו בשוטה ולעשות עניני שטות וצחוק או קפיצות ורקודים, כדי לבוא לשמחה, שהוא דבר גדול מאד: (-שם סי' מח). וע"ע בתורה קכ"ה שם

בעת שנסע רבנו זכרוננו-לברכה ללבוב, אחר סבות תקס"ח, נסע דרך קראסנע ולן שם, ואחר-כך בבקר נסע פתאום, ורדפנו אחריו, עד שזכינו להשיגו אצל הגשר. ואחד קדמו שם ועבבו, ובאתי אני וחברי רבי נפתלי, ונהנה קצת, ואמר: "מה אתם רוצים; אם לברך אתכם או שאמר לכם תורה" ? ונתן לנו בררה לברר. עניתי ואמרתי: "הברכה תברכו אותנו בשתבואו לשלום מלמברג, ועתה אמרו לנו תורה" ! ענה ואמר: "אמר התחלה מן הנסיעה שלי" ! ואמר אז לנו מענין המשכן, שכל אחד מן הצדיקים בונים וכו', כמו שכתוב בסימן רפ"ב בהתורה "אֲזַמְרָה לְאֱלֹהֵי בְעוֹדִי", פי התורה "אֲזַמְרָה" אמר בשמיני-עצרת שקדם לזה, ואזי על העגלה, התחיל מענין המחבר להתורה "אֲזַמְרָה" הנזכר – לעיל, המתחיל: "וְדַע, שְׂמִי שְׂיִכּוֹל לַעֲשׂוֹת אֵלּוּ הַנְּגוּנִים" וכו', עד "בְּאֵמַת אֲמָרוֹ: הַחֹן רוּאָה הֵיכֵן הַתִּינוּקוֹת קוֹרִין". ואחר-כך נשקנו אותו בידו, ותכף צוה להבעל-עגלה לסע, ונסע משם בשלום. ועדין אין אנו יודעים איך מרמו בהתורה הזאת ענין הנסיעה שלו ללמברג שנסע אז. ואז, באותה השנה, נדפס הספר לקוטי מוהר"ן. ועוד יש בזה הרבה לספר, נפלאות תמים-דעים, וחסדי ה' אשר

הפליא אז עמי, וסבב סבות ברחמי לחזר מטולטשין בין יום-כפור לסבות, אשר על-ידי-זה זכיתי לגמר כתיבת הספר שגשרף, ולמטר לו ספר לקוטי מוהר"ן הנכתב, שעל-ידי זה נדפס באותה השנה, ולדבר עמו הרבה, ולשמע תורות נפלאות ממנו, אשר הם זכות הרבים לדורות. "מה אשיב לד' כל תגמולוהי עלי". ויתבאר במקום אחר, אם-ירצה-השם: (ראה ימי מוהרנ"ת, סעיפים: ט, כ"ז-כ"ט): (- חיי מוהר"ן, סימן ג).

אחד שאל אותו בערב-ראש-השנה האחרון באומין סמוך להסתלקותו עצה להתמדה. השיב לו: שלא ידבר על שום אחד מישראל, כי כל אחד מישראל יש לו אות בהתורה וכו', וכשמדבר על אחד, מושך את עצמו מהתורה, מחמת שמוצא פגם חס-ושלום באות מהתורה, שהוא שרש נפשו של זה המדבר עליו, כמבאר במקום אחר (שיחות הר"ן, סי' צ"א). ושאל אותו: "ואם רואין שהוא רשע גמור?! גער בו רבנו זכרוננו לברכה: "איך אתה אומר על אחד מישראל שהוא רשע גמור?! הלא נמצא בו בודאי עוד מעט טוב, או איזה נקדה טובה ששם אינו רשע!" והזכיר אז ענין "ועוד מעט ואין רשע" - המבאר בהתורה "אזמרה לאלקי בעודי" (ליקוטי-מוהר"ן ח"א, סי' רפ"ב), עין שם: (- שם, סימן לד).

שנת תקס"ח אחר סבות נסע ללמברג בחפזון גדול, ורדפתי ורצתי אחריו עד קראסנע, אז ענה ואמר לי: "מיר וועלן זיך זעהן און זעהן און זעהן!" (= אנחנו עוד נראה ונראה ונראה) וכפל הדבר כמה פעמים, ואמר: "אם אתה רוצה להיות איש בשר, מה אתה דואג?! כל העולם יגעים וטורחים בשבילך! זה נוסע לברעסלא (= עיר בגרמניא) וזה לכאן וזה לכאן, הכל בשבילך! ואחר-כך ביום בבקר נסע פתאום מקראסנע ורדפתי אחריו, עד שזכינו להשיגו אצל הגשר וכו', ונהנה קצת ואמר אז על ענין הנסיעה שלו מענין המשכון, שכל אחד מהצדיקים בונים וכו', כמו שמובא בליקוטי א' / בסימן רפ"ב, בהתורה "אזמרה לאלקי בעודי": (- שם, סימן קס"ז).

חיי מוהר"ן אות תקסט - שמעתי מרבנו זכרוננו לברכה, שבוה שמחדישין בתורה, עושין טובה גדולה מאד מאד לאביו ולאמו.

ספר לי רבנו זכרוננו לברכה, שדבר עם אחד, שהיה קובל לפניו מאד על רבוי מעשיו המכערים, כי זה האיש היה חפץ מאד להתקרב להשם-יתברך ולצאת ממעשיו הרעים, אך בכל פעם התגברו עליו יותר, עד שעברו עליו ימים ושנים הרבה ולא זכה לצאת ממה שהיה צריך לצאת, אך אף-על-פי-כן התחזק את עצמו ביותר וחתר בכל פעם להתקרב להשם יתברך, והיה קובל מאד מאד לפניו זכרוננו-לברכה על עכירת מעשיו רחמנא לצלן. והשיב לו רבנו זכרוננו-לברכה בחכמתו בתמימות ובפשטות: אין לי עם מי לדבר, כי כבר בלו רע. ותכף נתעורר האיש הנזכר-לעיל, וענה ואמר לרבנו זכרוננו לברכה: "הלא עם כל זה אני מתגבר לפעמים להמשיך את עצמי לקדשת ישראל" וכו'. ענה רבנו זכרוננו-לברכה ואמר לו: "הוא מעט דמעט" ! ותכף אמר לו, שירגיל עצמו לילך עם מאמר "אזמרה לאלקי בעודי וכו'" (ליקו"מ ח"א, סי' רפ"ב). כל זה ספר לי רבנו זכרוננו לברכה. והבנתי פונתו הקדושה, שדיקא על-ידי-זה החיה את האיש, כי כבר נפל בעיני עצמו כל-כף, עד שלא היה אפשר להחיותו בשום דבר, רק בשאמר לו שהוא בלו רע, אז נתעורר בעצמו והתחיל להרגיש מעט קדשת הנקודות טובות שנמצאין בו עדין, ואז אמר לו, שילך עם מאמר "אזמרה" וכו' פנוזר-לעיל (ליקוטי הלכות יור"ד ח"ב, הל' ראשית הגז הלכה ד, אות ו): (שם, סימן תקסט"ט).

והנה, בעת שהיה מוכן רבנו זכרוננו-לברכה לנסע ללמברג, הייתי נבהל ונחפו מאד, כי גם אנשי-שלומונו הנגידיים, שלקחו אותי בתחלה למאהלוב וחזרו, פנוזר-לעיל, עתה חזרו ונסעו למאהלוב, ולא רצו לקח אותי, ואחר הפצרות שלי נתרצו לקבל אותי עמיהם, והם רצו ללוות את רבנו זכרוננו-לברכה עד קהלת-קדש קראסני, ומשם יסעו למאהלוב, והם נסעו מיד עם רבנו זכרוננו-לברכה עד קהלת-קדש קראסני, וצוה שאסע אחריהם עם שאר העגלות דפה, שילוו את רבנו זכרוננו-לברכה עד שם, ושם יקבלו אותי למאהלוב. והעגלות, שרצו ללוות, נתעבבו קצתם אחר שכבר נסע רבנו זכרוננו-לברכה, כי נסע בחפזון, והיה לי צער גדול, כי נכספתי מאד אולי אזכה "לשבע שמחות" - ראית פניו הקדושים, ואולי אזכה לשמע עוד איזה דבור מפיו הקדוש, על-כן היה לי צער גדול מהעבוב. והשם-יתברך עזר לי ונסעתי אחריו, ולא יכלתי להשיג העגלות שלו, ומחמת הבהלה שכחתי התבה שלי עם הכתבים שלי בדרך, בקהלת-קדש פטשרע, והכרחנו לשלח אחריהם, והחזירום לי בדרך, במקום שעמדו לפוש. ומצאתי את רבנו זכרוננו-לברכה, ולא דבר עמי כלל; ותכף כשבאתי להכפר שעמד שם, אחר שעה קלה נסע משם, כי הוא בא לשם מכבר, ואני הייתי מכרח להתעכב שם לתן מספוא לסוסים. ואחר-כך נסעתי משם, והייתי גם-כן נבהל ונחפו, מחמת שלא יכלתי להשיגו, ובתוך כך פנה היום והגיע הלילה, והיה רפש וטיט, ונסענו לאט, והייתי מתירא - אולי נסע רבנו זכרוננו-לברכה לאיזה אכסניא בסוד, ואיש לא ידע היכן הוא, בדרך-על-פי-רב (וכמו שעשה בויניצא וכו'), ויכול להיות שלא אדע היכן הוא, ובבקר יסע לדרך, ולא אזכה לראותו, על-כן הייתי טרוד בצער ונחפו מאד. אחר-כך, איזה שעה פלילה, באתי לקהלת קראסני, ונודע לי מיד האכסניא שלו, כי שם לא הסתיר עצמו, וידעו כל בני העיר ממנו, ובאתי למקום האכסניא שלו, ובתחלה לא קרב אותי כלל. אחר סעדת הלילה נכנסתי אליו לחדרו, ועוד שאר אנשי-שלומונו עמדו לפניו. ענה ואמר לי: "על מה אתה במרה שחורה; אפשר אתה מתחרט על מה שהתחלת" ? ועמדתי נכלם ומתבייש, ועניתי בשפה רפה: "לא!" - הינו: שאני מתחרט, חס-ושלום, על מה שהתחלתי! ענה ואמר: "אם-כן, על מה אתה במרה שחורה? השבת: "שאני רוצה להיות איש בשר" ! ענה ואמר: "אם-כן, שאתה רוצה להיות איש בשר - מה לך לדאג?! הלא כל העולם יגעים וטורחים בשבילך!" - ואמר בלשון אשכנז בזה הלשון: "דיא גאנצע וועלט האריוועט אויף דיר: זה נוסע לברעסלא, וזה נוסע לכאן, הכל - בשבילך" ! והחיה

אותי מאד בדבריו הקדושים האלה, ואז נפתח פי ודברתי לפניו, ועניתי ואמרתי: "הייתי סבור, שלא אראה אתכם עוד היום, והנה זכיתי לראותכם ולדבר עמכם". ענה ואמר: "אנחנו צריכים בודאי לראות עצמנו, ועוד אנו עתידים לראות עצמנו זה עם זה עוד הפעם ועוד הפעם" וכו'. וחזר ענין זה כמה וכמה פעמים, והבטיח לי מרחוק, שאזכה להתראות עמו פנים בפנים כמה וכמה פעמים לעולמי עד ולנצח נצחים, כי באותו העת כבר נסעתי אחר יום-הכפורים למאהלוב, והייתי סבור, שלא אראה אותו עוד, ואחר-כך זכיתי לחזור ולבוא אליו בנזפר-לעיל, ולכתב ספר הנזפר-לעיל, ולשמע מה ששמעתי, ולהיות אצלו כל ימי הסבות ושמיני-עצרת ושמחת-תורה, ואחר-כך הייתי סבור, שלא אזכה לראותו אותו היום, ועזרני השם-יתברך גם ללוותו, וכן אחר-כך הייתי סבור בכל פעם, שלא אראהו עוד, והשם-יתברך עזרני כמה פעמים, פעם אחר פעם, לחזור ולראותו מחדש, והוסיף בחסדו הנפלא והבטיחני מרחוק להתראות עמו פנים אל פנים עוד כמה וכמה פעמים וכו' בנזפר-לעיל:

אחר-כך, בבקר, עמד בזריזות, ולא רצה לדבר עוד עם שום אדם, ונסע בזריזות מיד, ואנחנו עדין היה בוער לבבנו לחזור ולהשביע עינינו בראית פניו הקדושים ולשמע עוד דבורים מפיו הקדוש. והוא נסע במהירות מהאכסניא, ואני התחלתי לרדף אחר העגלה, אף-על-פי שבודאי קשה להשיג ברגלים עגלה עם סוסים חזקים, אף-על-פי-כן אמרתי: "ויהי מה, ארוצה", אולי יסבב השם-יתברך, שאזכה להשיג העגלה; וכן היה, שרצתי אחר העגלה כבדת ארץ, ואחר-כך הגיעו לאיזה הר, והורידו העגלה לאט, כנהוג, ואחר-כך עברו איזה גשר, ושם הקדים עצמו אחד מאנשי-שלומנו ועמד שם כדי לחזור ולהתראות פנים עם רבנו זכרוננו-לברכה, פי ידע, שרבנו זכרוננו-לברכה לא ירצה לדבר עמו בהאכסניא, על-כן הקדים עצמו לשם, ומחמת זה נתעכב רבנו זכרוננו-לברכה מעט שם, וגם מחמת עכובם מההר והגשר בנזפר-לעיל, על-ידי-זה השגתי אותם, וחזרתי ובאתי לפני הדרת קדשותו, זכרוננו-לברכה; וחברי רבי נפתלי, כשראה שאני רץ אחריו, רץ גם-כן אחריו, ובא הוא גם-כן לפני רבנו זכרוננו-לברכה, ועמדנו שם לפניו אנהו שלשה, והסביר לנו פנים. ענה ואמר: "מה אתם רוצים: או שאברך אתכם או שאמר לכם תורה"? עניתי ואמרתי: "הברכה תברכו אותנו, אם-ירצה-השם, בשתחזרו לביתכם, אף תורה תאמרו לנו מיד"! - כי ידעתי, שאם לא נשמע מיד היא "פסידא דלא הדר" (= הפסד שאינו חוזר - מלשון הגמ' ב"ק צא:), על-כן בחרתי שיאמר תורה. ענה ואמר: "אספר לכם מה שאני נוסע"! - ואז גלה לנו הסוד מהצדיקים, שכל אחד בונה משכן וכו', שהוא מחבר להתורה "אזמרה לאלקי", ששמעתי מפיו הקדוש בשמיני-עצרת העבר, בנדפס בסימן רפ"ב, וסיים: "באמת אמרו: החזן רואה היכן התינוקות קורין" (ועדין איני יודע מה שכינות יש לזה לנסיעתו ללמברג, רק מעט דמעט מתנוצץ לי איזה רמז בעלמא מזה). וכשסיים התורה, קבל רשות מאתו ר.מ. זה, שעמד שם בתחלה, ואחר-כך נשק אותו בידו, ואחר-כך קבלתי אני רשות ונשקתיו בידו, וכן חברי רבי נפתלי אחרי קבל רשות ונשקו בידו, ואז נסע מאתנו לדרבו ללמברג, ואנחנו רצנו אחריו, וכל זמן שראיתי בעיני העגלה, רצתי אחריו, עד שנתעלמה מעיני, ואז חזרתי. ועדין לא התפללתי שחרית, והיינו רחוקים מהעיר, והזמין לנו השם-יתברך עגלה, שהלכה להעיר, וחזרנו עמה להעיר והתפללנו. ברוך השם, שגמל עמי חסדו לנצח וזכני לכל זה: (- ימי מוהר"ן ח"א, סימן כ"ו).

... גם נכנסו אצלי שני אנשים ממוז'בוז', ודברתי עמם קצת, ואמרתי לפניהם התורה "אזמרה לאלקי בעודי" (ליקוטי מוהר"ן ח"א, סימן רפ"ב); ואמרתי: שהייתי אותם וכוונתי להם מאד, פי ענין זה נצרך להם מאד. וכבר ידוע לנו, שדברי רבנו זכרוננו לברכה מחיין הכל, בפרט ענין "אזמרה לאלהי בעודי" הנזפר-לעיל: (שם ח"ב, סימן ט"ו).

... וכן בענין השמחה, בפרט בשעת התפלה שצריכין שתהיה התפלה בשמחה גדולה, וצריכין להכריח עצמו לשמח עצמו בכל מה שיכול כדי לזכות לשמחה, ובפרט בשעת התפלה, וכמובא (בליקוטי מוהר"ן ח"א, סימן רפ"ב) על פסוק: "אזמרה לאלקי בעודי" וכו', עין שם. ואם לפעמים דעתו מבלבל ואינו יכול בשום אופן לשמח עצמו, אז עתה שיעשה עצמו כאלו הוא שמח, ואף-על-פי שבתחלה עדין אין השמחה באמת בלב, אף-על-פי-כן על-ידי שיעשה עצמו כאלו הוא שמח על-ידי-זה יזכה אחר-כך באמת לשמחה. ועצה זאת היא עצה גדולה מאד גם בכל הדברים שבקדשה, שבתחלה צריכין לעשות עצמו כאלו הוא להוט אחר אותו הדבר שבקדשה, ואחר-כך זוכין באמת לזה. והבן מאד: (- שיחות הר"ן, סעיף ע"ד).

ויזהר מאד להתפלל בשמחה, ולהרגיל עצמו שתהיה התפלה בנגון של שמחה (ראה ליקוטי מוהר"ן ח"א סי' מ"ב, וע"ע בספר חסידים אות מא). ויראה לשמח את עצמו קדם התפלה, ולהחיות את עצמו בכל מה דאפשר, ולחפש למצא בעצמו איזה נקדה טובה כדי לזכות לשמחה - שיוכל להתפלל בשמחה. וכבר מבאר מזה במאמר "אזמרה לאלהי בעודי" וכו' (ליקוטי מוהר"ן ח"א, סימן רפ"ב), עין שם היטב. ויש בענין זה של תפלה הרבה הרבה לספר, אף אי-אפשר לבאר בכתב כי-אם קצת ראשי פרקים. והמשפיל החפץ באמת, יבין היטב את כל דבריני, כי הם עצות נפלאות ונוראות, אמתיות ותמימות: (- שם, סעיף ע"ה).

וכל זה קבלתי והבנתי משיחותיו הקדושות של רבנו זכרוננו-לברכה, ומהתורה "אזמרה לאלהי בעודי" (בליקוטי מוהר"ן ח"א, סימן רפ"ב), עין שם היטב. ומכמה תורות, ובפרט ממה שספר לי, שדבר עם אחד שהיה קובל לפניו מאד על רבוי מעשי הרעים המכערים, כי זה האיש היה חפץ מאד להתקרב להשם-יתברך, ולצאת ממעשיו הרעים, אף בכל פעם התגברו עליו יותר, עד שעברו עליו ימים ושנים הרבה ולא זכה לצאת ממה שהיה צריך לצאת, אף אף-על-פי-כן התחזק את עצמו ביותר, וחתר בכל פעם להתקרב לה' יתברך, והיה קובל מאד מאד

לפניו זכרונו-לברכה על עבירת מעשיו רחמנא-לצלן, והשיב לו רבנו זכרונו-לברכה בחכמתו בתמימות ובפשיטות: "אין לי עם מי לדבר, כי כבר כלו רע. ותכף נתעורר האיש הנזכר-לעיל, וענה ואמר לרבנו זכרונו-לברכה: "הלא על כל זה אני מתגבר לפעמים להמשיך את עצמי לקדשת ישראל"? וכו'. ענה רבנו זכרונו-לברכה ואמר לו: "הוא מעט דמעט". ותכף אמר לו שירגיל את עצמו לילה עם התורה "אזמרה לאלהי בעודי" וכו', כל זה ספר לי רבנו זכרונו-לברכה. והבנתי פונתו הקדושה, שדיקא על-ידי-זה החייה את האיש, כי כבר נפל בעיני עצמו כל-כף, עד שלא היה אפשר לו להחיותו בשום דבר, רק בשאמר לו שהוא כלו רע, אזי נתעורר בעצמו, והתחיל להרגיש מעט קדשת הנקודות טובות הנמצאים בו עדין, ואז אמר לו רבנו שילך עם התורה "אזמרה לאלהי בעודי" וכו' פנזכר-לעיל. כי כל ענין הנזכר-לעיל מבאר היטב בהתורה "אזמרה" הנזכר-לעיל, שמבאר שם שאפלו רשע גמור צריכין לדון לכף זכות, כי איך אפשר שלא ימצא בו איזה נקדה טובה וכו'. וכן האדם אצל עצמו וכו', עין שם היטב. הינו פנזכר-לעיל, שבשהאדם רואה שמעשיו אינם עולים יפה כלל רחמנא-לצלן, צריך להפך הדבר, ויסתכל על עצמו מעבר השני, הינו כאילו חס-ושלום כבר הוא גרוע לגמרי, ויכנגד הגרוע והרע לגמרי בודאי ימצא גם בעצמו בעמק גריעותו כמה וכמה נקודות טובות, ועל-ידי-זה יחיה את עצמו, כמבאר שם היטב בהתורה הנזכר-לעיל, והכן היטב כל זה בעין האמת לאמתו, באופן שתוכל להחיות את עצמך על-ידי-זה תמיד: (- ליקו"ה יר"ד ח"ב, הל' ראשית הגו הל"ד, כל סעיף ו).

העקר הוא ההתחזקות בכח הצדיק, שצריכין לידע שהצדיק הוא גבור כח כזה, שכל נקדה ונקדה טובה שמתגבר כל אחד באיזה רגע, הוא חוטף אותה מיד ומכניסה לתוך בית-הקדושה שהוא בונה, שהוא בחינת משכן ובית-המקדש שהוא בחינת ביתא תתאה וכו', ועל-כן אפלו בשאחר-כך יורד, כמו שיוירד זה שרצה להתקרב, אף-על-פי-כן אינו נאבד ההתעוררות המעט שלו, כי כבר נכנס לתוך בנן בית-הקדושה שהצדיק עוסק בבנינו, פנזכר-לעיל. על-כן צריך כל אחד לבלי להניח את מקומו בשום אופן, בבחינת: "מקומך אל תנח" (קהלת י, ד). ובכל פעם שמתגבר על מחשבתו הרעה ומנשא עצמו לחשב מחשבות טובות, ומתגעגע וכוסף להתקרב להשם- יתברך, "לית רעותא טבא דאתאביד" (=אין שום רצון טוב נאבד) (- זוה"ק ח"ב קנ:), מכל-שכן מה שעושה בכל פעם איזה דבר שבקדושה, כי הלא אפלו פושעי ישראל מלאים מצוות כרמוז וכו' (ברכות נו.) וכמבאר בדברנו הרבה מזה. ובפרט על פסוק "אזמרה לאלהי בעודי" וכו' (ליקוטי מוהר"ן ח"א, סימן רפ"ב), שהזהיר הוא זכרונו-לברכה לילה עם זה מאד: (ליקו"ה אר"ח ח"ב, הל' תפילת המנחה ז, מ"ג, מובא בשיש"ק ח"א, סעיף ל"ה).

וכבר נחקר אצלי, שעקר החיות על ידי "אזמרה לאלהי בעודי" (ליקו"מ ח"א, סי' רפ"ב) וכו' - בענין עבודת ה', ובענין עסקי העולם וטרדת הפרנסה והיסורים רחמנא-לצלן - על-ידי "בצר הרחבת לי" (שם סי' קצ"ה) הנזכר-לעיל, וזכר היטב דברים אלו, כי כבר דברנו הרבה בכל זה, ואף-על-פי-כן אסור שיהיו ישנים אצלנו, כי הם חיינו וכו': (- עלים לתרופה מכתב קי"י קי"ז, וע"ע ב"שארית-ישראל" (מכתבים מ-ר' שמשון ברסקי זכרונו-לברכה) מכתב פ"א).

והנה פונת לדעתי מה שכתבת שאתה מחזיה עצמך עם התורה: "אזמרה לאלהי בעודי" (ליקו"מ ח"א, סי' רפ"ב), ועם התורה: "בצר הרחבת לי" (שם סי' קצ"ה) וכו' - כי גם אנכי עקר חיותי בזה בכל עת, בפרט בעת הצרה הגדולה הזאת, אלו פינו מלא שירה פים וכו', אי-אפשר לבאר אחד מאלף נפלאות ההרחבות שבתוך הצרה, בכל יום ויום, ובכל עת ושעה, מה גדלו מעשי ה', מאד עמקו מחשבותיו: (- שם מכתב (קסה) קעג).

ותהלה-לא אל אין לנו להתבייש להזכיר התורה הנוראה "אזמרה" (ליקו"מ ח"א, סי' רפ"ב), אלפים פעמים בכל יום. כי היא חיינו וכו': (- שם מכתב (רכח) רנא).

ועתה הט אונך ושמע אמרי מחדש, ותדע, שהיה זה סמוך צדיק גדול, קדוש ונורא מאד מאד, אשר מסר נפשו בכל עת בשביל טובות העקריות לרחם עליהם להחזירם למוטב, בעצות נפלאות ונוראות וכו', שזה עקר הרחמנות על ישראל עם-קדוש, והוא בנפלאותיו והשגתו העצומה הודיע לנו, שאיש הישראלי יחיה ויחוק עצמו בכל יום על-ידי כל נקדה ונקדה טובה שיחפש וימצא בעצמו עדין, ובאר זאת (בליקו"מ ח"א, סימן רפ"ב) בפסוק "ועוד מעט ואין רשע" וכו', ובפסוק "אזמרה לאלהי בעודי" וכו'. ואחר-כך אמר (ראה ימי מוהר"ן ח"א, סעיף כ"ו דלעיל): שהוא נוסע בשביל עסק זה ללעמבערג, וגלה נוראות בענין המשכן, שהצדיקי אמת בונים בכל דור, עד שהאיר עינים המביטים על האמת בהמשנה: "החזן רואה" וכו'; מי שמע בזאת וכו', ואני בעיני זה כמה שעות בשכבי על משכבי, קדם שקמתי, חשבתי רק בזה בשביל להשיבך ולהחלימך ולהחיותך מחדש בזה, כאשר הזהירנו הוא זכרונו-לברכה בפרוש לילה עם זה, והטה בידו הקדושה בתשוקה נפלאה שרצונו חזק שגלף בזה - כאשר כבר ספרתי לכם קצת.

ויותר מזה יש בלבי שאי אפשר לבאר. ויותר מזה גם אנכי איני יודע, רק אני מאמין ומבין מרחוק מאד, שהוא דרך נפלא ונעים ונורא ואדיר ומתקן וכו', וכל ענין פסח יכולין למצא על-ידי-זה, כי פסח - בחינת "חסד לאברהם" (זוהר ח"א דף רסה.). כי אברהם אבינו הוא הראשון שהתחיל לגלות אלקותו בעולמו. ובפסח באו אליו המלאכים לבשר שיהיה נולד יצחק וכו', ואז אפה מצות וכו' וכו', (כמו שפירש"י בבראשית יח, י), כי הוא התחיל לקרב בני-אדם להשם-יתברך; ועקר ההתקרבות היה על-ידי חסד, שהטה כלפי חסד, ומצא זכות בכל אחד שרצה להתקרב. וזה כל ענין פסח שנאמר בישראל (בהגש"פ, עפ"י לשה"כ ביחוקאל טו, ו): "ואת ערם ועריה ואראך מתבוססת בדמיה" - הינו: בשטות ובנגות התאוות, "ואמר לך בדמיה חיי" (שם) - הינו: שגם בתוך תקף התגברות דמיה, שהם התאוות הפאים מריתחת הדמים, בזה בעצמו חיי, מה

ש'אף-על-פי-כן נמצאים בך נקודות-טובות כל-כך, ואתה מתגבר וכוסף בכל פעם לטוב אמת, ואתה מנתק עצמך ומחשבתך בכל פעם מרע לטוב וכו' וכו'. כי זה עקר מעלת האדם שהוא גבוה ממלאכים - מחמת שיש לו יצר-הרע כזה, ובלבולים כאלה, והוא בתוך עולם כזה שמלא שקרים והטעויות ובלבולים וטרדת הפרנסה וכו' וכו'. על-כן יקר בעיניו יתברך כל תנועה ותנועה טובה וכו'; ועל כלם ועל כלם כל חיותינו ותקותנו ושמחתנו הוא בכחו של זקן שפוקנים הקדושים, תהלה לאל יש ויש לנו על מי לסמוך; זכרו זאת והתאושו והתחזקו את כל אשר עשה עמנו אלמלא לא גלה אלא התורה הזאת - "אזמרה" - דיינו! (וכך כותב מוהר"ן גם במכתבים: כח, מט, רנ) מפל-שכן וכל-שכן שגלה תורות נוראות ומעשיות נפלאות ושיחות קדושות כאלה וכאלה, ובודאי יגמר מה שהתחיל להקיצנו משנתנו, על-ידי כל פעולותיו הקדושות והנוראות. כי עדין עומד ומתפלל עלינו עם כל הצדיקים שוכני עפר, אשר לולא זאת לא היו לנו שום קיום כלל, וכמו שכתוב בזהר הקדוש (ח"ג דף ע. מובא בהקדמת התיקו"ה): 'אלמלא תפלות הצדיקים שמתו על החיים לא אתקיים עלמא כרגע'.

ונשמט לעיל: המשכן שבונה הצדיק וכו' פנזכר-לעיל - כל זה שיהי לפסח - כי באחד בניסן הוקם המשכן (רש"י ויקרא ט, א) וקורין חנפת הנשיאים בכל ימים אלו שקדם פסח, וכן הסדרים שקדם פסח מדברים מזה - שהם מן פרשת תרומה עד פרשת צו שקורין קדם פסח; כי פסח - חסד - בחינת נפלאות חסדיו יתברך, שמסתכל רק על הנקודות-טובות של כל אחד מישראל, שעל-ידי-זה הוציאנו ממצרים, וכן יוציאנו על-ידי-זה מגלות הארץ הזו, וכן בפרטיות מוציא את כל אחד ואחד מגלותו על-ידי החסד הנפלא הזה. ועל-ידי כל זה נבנה המשכן בכל שנה על-ידי הצדיקי אמת. ועל-כן על-ידי-זה נכנסין לפסח שהוא חסד גדול וכו', ויקים: "אגילה ואשמחה בחסדך" (תהלים לא, ח) וכו': (עלים לתרופה, מכתב (רנה) רע"ט).

...אף אני מחיה עצמי עם מה שהזכרתי במכתבי מענין "אזמרה" (ליקו"מ ח"א, סי' רפ"ב) ואם אתם הייתם הולכים בזה כמוני כבר הייתם פשרים יותר ממני: (- שם מכתב (רצ"א) ש"ט).

וכך היה אומר אדונינו מורנו ורבנו הקדוש, זכר-צדיק-לברכה: כשאדם רואה, שהוא מאד שפל, אסור לו לפל (בדעתו). רק הוא חיב להחיות עצמו ויישב עצמו: האם לא עשיתי איזה מצוה? האם לא עשיתי בכל זאת פעם איזהו דבר טוב? אני עם ביום-הכפרים וגם בתשעה-באב, וכן בכל ארבע התעניות, אף שלבי בואב לי מאד. ואני הולך גם לפעמים למקוה, ואפלו בכל הקלקולים רחמנא-לצלן אף-על-פי-כן מתיגע אנכי מאד ורוצה מאד להציל את עצמי וכו', ואיך שהוא, על-כל-פנים איזו שהן נקודות טובות יש בי, מזה שכמה פעמים עשיתי רצון הבורא יתברך. ובזה חיבים להחיות את עצמו ולא להתיאש בשום אופן וכו'. "אז א מענטש זעהט אז ער איז זעהר שפל, טאר ער ניט אראפ פאלן, נאר ער מוז זיך מחיה זיין און זאל זיך מישב זיין; וויא האב איך ניט עפעס א מצוה גיטאן, וויא האב איך פארט ניט אמאהל עפעס גוט'ס גיטאן: איך פאסט יום כפור, און תשעה באב אויך, און כל הדל"ת תעניתים אויך, חטשע דאס הארץ טוט מיר זעהר וויא, און גיי אמאל אין מקוה אריין, און אפלו אין כל הקלקולים, רחמנא לצלן, מוטשע איך מיר זעהר און וויל מיר זעהר מציל זיין וכו'. און ווי סע איז, על-כל-פנים עפעס נקודות טובות האב איך אין מיר, וואס איך האב כמה פעמים גיטאן רצון הבורא יתברך, און דער מיט מוז מען זיך מחיה זיין און זיך נישט מיאש זיין בשום אופן וכו'. ואם, חס-ושלום, אף-על-פי-כן הבעל-דבר מתגבר, צריכין אחר-כך לחזור ולילך בזה וכן בכל יום ויום ובכל פעם, ובתוך כך עוזר השם יתברך הרבה. ובפרט להתגבר ולשוח ולומר כל זה לפני השם-יתברך ולומר: רבוננו של עולם, איך שאני, איך שאני, כפי שהנך יודע ואני יודע את כאבי... בכל זאת אתה עשית עמי חסד ועולם ובראתני מרע ישראל... והלא מלו אותי ושפכו את דמי ליום השמיני, ובחדר למדתי אלה-בית וסדור והמש וגמרא וכו', כמה יסורים ומפוח סבלתי מהמלמדים, וגם בעצמי יגעתי כמה פעמים. "רבוננו של עולם, ווי אזוי איך בין, ווי אזוי איך בין, אזוי ווי דו ווייסט און איך ווייס מיין ווייטאג, דו האסט זיך פארט מיט מיר חסד ועולם גיטאן און האסט מיר באשאפן מרע ישראל ולא עשני וכו', און מע האט מיר פארט גישניטן און בלוט פארגאסן צו אכט טאג, און אין חדר האב איך גילערנט אלה-בית און סדור און חמש און גמרא וכו', וויפיל יסורים און שמיץ האב איך גיליטן פון דיא מלמדים, און אליין האב איך מיר אויך גמוטשעט כמה פעמים". (- על"ת מכתב (תל"ג) תס"ו, ראה שם ההמשך; מובא בשיש"ק ח"א, סעיף ק"ו).

והנה בעתים הללו פה קרומינטשוג, האיר ה' עיני, שלמדתי בעיני-יעקב במסכת עבודה זרה פרק א. - ובודאי כבר למדתי מימרא זאת כמה פעמים; וגם באותו היום שלמדתי לא שמתי לב כל-כך להבין הרמזים לעבודת השם-יתברך; ואחר-כך נפקחו עיני לבי, והוא מחיה אותי מאד. וגם כבר החייתי בזה כמה נפשות בעזרת-השם-יתברך, והוא מה שאמרנו רבותינו זכרונם-לברכה שם (בע"ז דף ד.) על פסוק (איוב ל, כד): "אף לא בעי ישלח יד, אם בפידו להם שוע" - שאפלו אין ישראל עושין מצוה לפני אלא מעט כפיד של תרנגולין שמונקרין באשפה - אני מצרפו לחשבון גדול וכו', ראה בני והבן, וכל השומעים לקולי, איך מפרש ומבאר ומרמז במאמר זה כל מה שאנו עוסקין לדבר הרבה בענין ההתחזקות על פי התורה הנוראה (בליקו"מ ח"א, סי' רפ"ב) על פסוק: "אזמרה לאלקי בעודי" וכו'. וכן מבאר ביותר, שאפלו אין ישראל עושין מצוות אלא בתרנגול המנקר באשפה, הוא מצרפו לחשבון גדול, ואני מחיה את עצמי בזה מאד, כי הטוב שלנו עתה הוא ממש בתרנגול המנקר באשפה, שמתוך האשפה הוא מוציא איזה חצי גרעין של שעורים או חטים וכיוצא, וכן חוזר ומחפש כל היום, עד שמוצא בכל פעם איזה חלק מפרור לחם המוטל באשפה, ובזה מחיה עצמו. והשם-יתברך ברחמי העצומים מבקש מישראל "עם קרובו", שעל-כל-פנים יחיו עצמן בזה. כי הוא מצרפן לחשבון גדול פנזכר-

לעיל. ואל ישגיחו על היסורים וההרפתקאות וכו' העוברים על כל אחד בגוף ונפש. פי כלם ברחמים גדולים, ובחסד לטובה הנצחית, כמו שאמרו שם מקדם: 'אבל ישראל אני פורע מהם מעט מעט כפי של תרנגולין שמנקרין באשפה; דבר אחר: אפלו אין עושין מצוה וכו' כנזכר לעיל; דבר אחר: בשכר שמשועין לפני אני אושיע אותם, והינו דאמר רבא מאי דכתיב (הושע ז, יג): 'ואנכי אפדים' / וכו', עין שם כל זה היטב, ותביט ותראה ותבין נפלאות והתחזקות נפלא עד אין קץ. אך לולא חסדי השם אשר גברו עלינו שזכינו לשמע מה ששמענו מהנחל גיבוע מקור חכמה זכרוננו-לברכה בענין זה, בודאי לא היינו מבינים כל זה מדברי חכמינו-זכרונם-לברכה, אך עתה אחרי אשר האיר עינינו במחשפים פאלה, פי הוא "גולה עמקות מני חשך", על-ידי-זה בחסדו הגדול גם אנו זוכים למצא בדברי חכמינו-זכרונם-לברכה שפוננו ברוח קדוש לדבריו האמתיים והעמקים מאד. פי אמת הוא אחד. "מה גדלו מעשיך ה' מאד עמקו מחשבותיך" - לחיותנו כיום הנה בודות הללו וכו'.

ואתם תבינו בני ואחי ורעי, פי כל דברי חכמינו-זכרונם-לברכה הנזכרים-לעיל קשורים ומחברים זה בזה היטב; פי הזהירו אותנו לבל יבהלו אותנו רעיונינו היסורים וההרפתקאות העוברים על כל אחד, וחסרון הפרנסה וכו'. פי כל היסורים הם בחסד למי שמסתכל עליהם. פי "בצר הרחבת לי" וכו' כמבאר בדבריו זכרוננו-לברכה (בליקו"מ ח"א, סימן קצ"ה), פי כל היסורים הם רק בתרנגול המנקר באשפה, והכל לטובה גדולה לנצח, פי נפרע מישראל מעט מעט, כדי שיזכו ישראל לעולם-הבא כמבאר שם אחר-כך. ואם תרצה לומר: האמת הוא בודאי כך, אבל במה אזכה לעולם-הבא מאחר שאני יודע בנפשי מאוס מעשי ומעוטי מצוותי ותורתני! על זה אמרו מיד: 'דבר אחר, אפלו אין ישראל עושין מצוה לפני אלא כפי של תרנגולין שמנקרין באשפה, אני מצרפו לחשבון גדול; ואם תאמר: אף-על-פי-כן גם אלו היסורים וכו', אף-על-פי שהם בחסד גדול לפי רבוי עוונותי, ו"לא כחטאינו עשה לנו" וכו' - אף-על-פי-כן אין לי פח לסבל אותם, פי פחי חלש ודל - על זה אמרו מיד: 'דבר אחר, בשכר שמשועין לפני אני אושיע אותם', היינו: באומר הלא יש לך עצה גדולה ובית מנוס נפלא לזעק ולשוע לפני יתברך, ובודאי יושיעך כנזכר לעיל. ויש בזה הרבה לדבר, אף אי אפשר על פני השדה. וזמן תפלת המנחה ממשמש לבוא. ודי בזה בעת להחפצים באמת להתחדש על-ידי-זה להתחיל לילך בדברינו שדברנו בזה, להתחיל בהם מחדש ממש. וכל אחד לפי ערכו יכול להבין מזה התחזקות נפלא עד אין סוף ואין תכלית, פי עקר הוא התחזקות. רק חזק ואמץ, פי ה' אתנו. פי הוא יתברך מלא רחמים. וחסדי ה' פי לא תמנו וכו'. והשם-יתברך יזכנו לשמח בשמחת פורים הבא עלינו לטובה. ונזכה שיהיה פורים הכנה לפסח וכו' (ליקו"מ ח"ב סי' ע"ד). וכל זה מרמז בדברינו הנזכרים-לעיל שדברנו מתחלה מיציאת מצרים, ואחר כך מענין תרנגול המנקר באשפה - שגם זה יקר בעיניו יתברך, והוא כל ענין פורים, שהוא מפלת המן ועמלק, שעומד בכל דור ודור, בכל עת ובכל יום, על כל אחד ואחד להפילו, חס-ושלום, ולהחליש דעתו מאד, כמו שפיתוב (דברים כה, ח"א): 'אשר קרף בדרך, ויזנב בך כל הנחשלים אחריך' וכו'. והשם-יתברך בעצמו לוחם עמו על-ידי צדיקיו האמתיים, בכל דור ובכל זמן, ומהפך הכל לטובה, באשר אנו רואים בדור העני הזה, שהאיר עינינו בחדושי-תורות כאלו, עד שגם אנו יכולין למצא ולהבין עצם חסדו יתברך בלי שעור, "ועדין חביבותה גבן" (שבת פח:); וכו' וכו'. ואי-אפשר להאריך יותר עתה. השם-יתברך יזכנו לראות פנים אל פנים בשמחה, ונדבר יותר "דברי שלום ואמת". את אשר יאיר עינינו וישמח לבנו, "נגילה ונשמחה בישועתו": (- על"ת מכתב (רעט) שג' וכו' בליקו"מ ח"ב ה' פריקה וטעינה ד, יג, עיי"ש; וע"ע ביו"ד ח"ב ה' בלאי בהמה ד, ח).

אשריו, שזכה, שיתקשרו בלבבו הדק היטב הדבורים הטובים כל-כך כל-כך, פן תחיה את נפשך בהם כל-ימי חיך, באשר שמעתי מפיו של הקדוש מורנו ורבנו, מוהר"ן זכר-צדיק-וקדוש-לברכה: "נאר אומרה וכו', און נאר אומרה לאלקי בעודי וכו': (- עלים לתרופה" מכתבים מרבי נתמן מטולטשין זכרוננו-לברכה, מכתב ה'; מובא בשיש"ק ח"א, סעיף קט"א).

פעם-אחת בא אליו הרב מאיר הנזכר-לעיל, ושאל אותו מוהר"ן זכרוננו-לברכה על איש אחד מטעפליק, שהיה קצת פרוץ אחרי, והשיב לו בלא-אחר-יד, באומר, שאין ממני לדבר. ענה ואמר אליו: "שמע נא בקולי אם תרצה להביט בעין כזו תחייב את כל העולם! כי תנסה עצמך ותביט בכל יושבי עירך הנודעים לך, ותתחיל מן הישוב בקצה העיר, וכשתביט בו היטב, בודאי תחייבו. וכן תלך מבית לבית, עד שתבוא לביתך שאתה איש כשר וערליכער יודו מכל העיר!?" (בלשון שאלה). והשיב לו: "גם אני איני איש כשר!" ענה מוהר"ן זכרוננו-לברכה ואמר לו: (בלשון תמה): "גם אתה אינך איש כשר? אם-כן מי הוא האיש הכשר? אבל כשתביט בעין יפה, אזי גם כשתביט היטב בהגרוע שבגרועים, תמצא בו איזה דבר טוב, ומכל-שכן במי שאינו גרוע כל-כך, וכן בכל אחד ואחד, וגם בך נמצא טוב ובדרך זה יכולים לזכות את כל העולם", ונהשיחה הזאת מובנת היטב לבקי בספריו הקדושים: (- כוכ"א אנשי מוהר"ן, (שור"ס ממוהר"ן ס"ח, עמ' צט-ק); מובא בשיש"ק ח"א, סעיף שפ"ט).

עוד דבר פעם אחת מהדרך הזה לדון את הכל לכף זכות, אפלו את הגרוע שבגרועים, ולחפש ולמצא בכל אחד איזה מעט טוב, ועל-ידי-זה מעלין אותו באמת לכף זכות, עד שיכולין להשיבו בתשובה על-ידי-זה, כמבאר כל זה באריכות בספרי אדוננו מורנו ורבנו זכר-צדיק-לברכה. ובעת שדבר מזה, ישב אצלו אבי, הריני-כפרת-משכבו, ומתשוקת לבבו לדבריו הנעימים, דבר אחרי בלחש כל מלה ומלה. ענה ואמר אליו מוהר"ן זכרוננו-לברכה: "אתה חושב שזה דבר פשוט וקל? אני אסביר לך קשי הדבר! פי אל תשפח מאמר אדוננו מורנו ורבנו זכר-צדיק-לברכה (בליקוטי מוהר"ן ח"א, סימן רפ"ב), שבאמת נתעלים על-ידי-זה לכף זכות, ולשוב בתשובה,

ואם היזה ביכלתנו לקים זאת, היזה ביכלתנו להשיב את כל העולם בתשובה: (שם שם אות י"ט, עמ' ק-ק"א); מובא בשיש"ק שם, סעיף ש"צ; וע"ע להלן משיש"ק ח"ב סעיף תקכ"ז).

אמר המעתיק (ר' משה יהושע בוזשיליאנסקי, המכונה: "ר' אלטר טעפליקער"): שמעתי אשר פעם-אחת הייתה שרפה בברסלב, אחר-כך הלך מוהר"ן זכרונו-לברכה עם עוד איזה אנשים להביט על מקום השרפה, וראה, שהבעל-הבית בוכה מאד, ומחפש אחר איזה חתיכת עץ או ברזל שיצטרף לו עוד בעת שיבנה ביתו מחדש, ולקט אותם אחד אחד. ענה ואמר לאנשיו: "הראיתם איך שזה הבעל-הבית שנשרף ביתו, עם-כל-זה אינו מיאש את עצמו מלחזור ולחפש כל הדברים שיצטרכו לו בעת הבניין? כן הדבר ברוחניות גם-כן! - אף שהבעל-דבר מתגבר מאד על האדם וכמעט ששורף אותו לגמרי, אף-על-פי-כן אסור לו ליאש את עצמו! רק צריך ללקט ולחפש איזה נקודות טובות מתוך רבוי החטאים אשר נכשל בהם, ועל-ידי-זה יזכה לשוב להשם-יתברך באמת, כמבאר בהתורה "אזמרה" וכו' " (ליקוטי-מוהר"ן ח"א, סימן רפ"ב): (כוכ"א אנשי מוהר"ן, (שו"ס ממוהר"ן סכ"ט, בהערה ה', עמ' ג-ק"ג-ק"ד); מובא בשיש"ק ח"א, סעיף ת"א).

רבנו אמר: "היכן שנמצא איזה הרהור תשובה הוא נלקח ממני!" וואו א הרהור תשובה נעמט זיך דאס פון מיר! וכו'. ואנשי-שלומו אמרו: שזה מיוסד על פי המבואר בליקוטי-מוהר"ן תורה רפ"ב, מענין השליח-עבור המלקט את הנקודות טובות מכל אחד מהעבור, ועל-ידי-זה מעלה אותם באמת לכף זכות, שזה בחינת ההרהור תשובה שבא לכל אחד: (שיש"ק ח"ב, סעיף מ"ט).

כשסים רבנו את התורה "אזמרה לאלקי בעודי" שבליקוטי מוהר"ן סימן רפ"ב לפני מוהר"ן ורבי נפתלי בעת שרדפו אחריו בנסיעתו ללעמברג, במספר בספר "מי מוהר"ן" (סימן כ"ו) ובספר "חיי-מוהר"ן" (סימן ל"ג) הנוכרים לעיל, ומספר שם שלפני אמירתו את התורה שאלם מה הם רוצים, שיברכם או שיאמר להם תורה, וענה מוהר"ן ואמר: שברכה יברכם פשיחוור אם-ירצה-השם מנסיעתו, ועתה יאמר להם תורה וכו', עין שם. כשסים רבנו את אמירת התורה ברכם ואמר להם "שתאריכו ימים", כי על ידכם אמרתי את התורה הזאת, לאנג לעבן זאלט איר וויל דורך אייך האב איך גזאגט די תורה. והיו אנשי-שלומו מתמיהים עצמם על ספור זה, כי הלא מוהר"ן לא האריך ימים, כי היו ימיו רק ששים וחמש שנים פידוע. ואמרו שלפי חוליו הקשה שסבל מחולי המעים פידוע הרי האריך ימים: (שיש"ק ח"ב, סעיף רי"ז; וכו' בח"ג סעיף תקמ"ז דלהלן בשם ראב"ן).

פידוע, קרב רבנו את האפיקורסים שבאומאן וכו'. הם היו כאלה אפיקורסים גדולים, ואפלו הרב הקדוש רבי לוי יצחק מבארדיטשוב זכר-צדיק-לברכה, כשהפך היזה להשאר לדור באומאן בעת שבקר בה, כשבאו אליו האפיקורסים לתהות על קנקנו, לא רצה להביט בפניהם כלל, וסבב את פניו לבלי להסתכל בפניהם, אף-על-פי שהיה אוהב ישראל ובעל מליץ ישר, פידוע, ואף-על-פי-כן הוציאם רבנו מטעותם, עד שנהפכו למאמינים ובשרים: (שיש"ק ח"ב, סעיף רמ"ח).

כששהה מוהר"ן בבראד עם רבי נחמן מטולטשין, למד מוהר"ן לפני העולם את התורה "אזמרה" (שבליקוטי-מוהר"ן ח"א, סימן רפ"ב) בהתלהבות. ושמע מוהר"ן איך שאומר רבי נחמן מטולטשין בלחש לעצמו על הדברים הנאמרים בפנים התורה: "בודאי! בודאי!" בהתפנונו, שפשוט ונכון הדבר הנלמד מתורה זו. פנה אליו מוהר"ן ואמר: "אזוי אזוי", "כך, כך", רבי נחמן! וכי פשוט הדבר, כמה אנשים כבר קרבת לשם יתברך על-ידי תורה זו, באומר, שנמצאים עצות עמקות בדברי רבנו בתורה זו, שאפשר לקרב על ידם את כל ישראל לאביהם שבשמים: (שיש"ק ח"ב, סעיף תקכ"ז; וע"ע לעיל משיש"ק ח"א, סעיף ש"צ).

הזהירנו הוא זכרונו-לברכה פרוש, לילך עם התורה "אזמרה לאלקי בעודי" (ליקו"מ סימן רפב), והטה בידו הקדושה בתשוקה נפלאה שרצונו חזק בזה: (עלים לתרופה, מכתב רע"ט; מובא בשיש"ק ח"ג, סעיף כ"ט).

כששאלו פעם כמה מאנשי-שלומו ואת רבי אברהם ברבי נחמן מטולטשין: הרי רבנו זכרונו-לברכה הבטיח למוהר"ן ולרבי נפתלי בנסעו ללעמברג שיזכו לאריכות ימים. "לאנג לעבן זאלסטו", והיכן הוא אריכות ימים של מוהר"ן? בי חי פידוע רק ששים וחמש שנים. אמר להם כי אכן זכה לזה, כי לפי החולי מעים הקשה שהיה למוהר"ן משה שנים קדם הסתלקותו, הרי ששים וחמש שנות חייו אכן נחשבות לאריכות ימים: (שיש"ק ח"ג, סעיף תקמ"ז; וכו' בח"ב, סעיף רי"ז דלעיל).

היה אומר רבי לוי יצחק בנדר זכרונו-לברכה שעקר ענין הנקדה טובה שדבר עליה רבנו זכרונו-לברכה (בליקוטי מוהר"ן ח"א, סימן רפ"ב). על פי הכתוב (תהלים לו, י): "ועוד מעט ואין רשע, והתבוננת על מקומו ואיננו" - עקר ענין המעט והעוד מעט סובב והולך על הזמן הרגעים והשעות היקרים מכל, והינו שישתדל האדם באיזה מצב שנמצא בו, לנצל לתורה ולתפלה ולמצות ומעשים טובים - אף מעט קט, וכן עוד מעט ועוד מעט קט, עד שיתבונן על מקומו ויראה שנהפך לאדם אחר לגמרי לגמרי: (שיש"ק ח"ג, סעיף רע"ז).

לענין המבאר בתורה רפ"ב מענין הנקודות וזכיות הטובות שיש בכל אחד מישראל. אמרו אנשי-שלומו: כל עקר ההשתדלות ברבוי עשית הטוב שעושה האדם בכל פעם, תלוי ועומד לפי החשיבות שמחשיב את הנקדה טובה, שכל מה שנחשב אצלו יותר ויותר הנקדה טובה אף הקטנה ביותר בן חוזר על עשייתה יותר ויותר, וכל מה שעושה ומשתדל יותר מתרבה ומתגדל אצלו הנקדה טובה יותר ויותר ולהוט אחר עשייתה שוב ושוב וחוזר חלילה: (שם שם, סעיף רע"ח).

על המבאר בתורה רפ"ב מענין למוד זכות שמלמד על הרשע שעל ידי זה מעלהו באמת לכף זכות וכו', עין שם. אמרו אנשי-שלומו: שאין הפונה דוקא בשהרשע לפנינו ומדבר עמו, אלא ענין זה נעשה גם באפן כללי, שפזה שאנו מלמדים זכות על הרשעים שבכלליות ישראל, בזה אנו כבר מעלים אותם ממדרגתם, ומחמת כן ולסבה זו נכנסים בהם הרהורי תשובה לצאת ממדרגתם הפחותה והשפלה.

עד כאן השיחות

סיכום

תורה זו מתחלקת לה' חלקים

ראשית מבאר בה החיוב לדון כל אחד מישראל אפילו רשע גמור לכף זכו כי בזה מחזירו בתשובה חלק ב' מבאר שכל אחד צריך גם בעצמו למצא נקודה טובה כדי להעלותו את עצמו מהיאוש ועצבות לשמחה חלק ג' מבאר שזה סוד הניגון המבואר בתורה נד חלק ד' מבאר שזה סוד שליח ציבור שמעלה לשכינה את תפלת הצבור וצריך להיות טוב עין יודע נגן וגם בבחי' שרש לנפשותם כדי שנפשותם יהיו תאבים להכלל בו. חלק ה' מבאר סוד הרועים הבונים משכן לו ית' בארץ שממנו מקבלים התינוקות של בית רבן את הבל פיהם שאין בו חטא וע"כ הם בעצמם נעשים משכון לו ית' בארץ/י.

הקדמה

לדון לכף זכות וללמד זכות

יסוד התורה כאן הוא החיוב ללמד זכות על רשע היא קושיא מפורסמת על המבואר בספר המדות עפ"י גמ' בסנהדרין כו. שהמלמד זכות על רשע נקרא בעצמו רשע. וראשית אולי אפשר לחלק בין לימוד זכות לבין לדון לכף זכות כי דין הוא מניה וביה בין שני צדדים בין רע וטוב, שצריך להכריע לצד הטוב הקיים. אבל לימוד זכות הוא שבא לפני מציאות שנראית רעה ואני מביא סברא מבחין לומר שהמציאות כאן היא אחרת מהנראה לעין/י.

הלימוד מהתוכחה שאינה כראוי על השבח הראוי

עוד בעיון בתורה זו כיצד מועיל הדין לכף זכות להביא את הזולת לתשובה כיון שרבינו לא מבאר את עומק העניין נראה ללמוד ממקום אחר כגון מתורה ח' תנינא שתוכחה שאינה כראוי כיון שמדבר מהרע של חברו מחליש נשמתו ומהכלל שדיעת ההפכים אחת יש ללמוד משם לכאן שגם להפך כשמדבר ומשבח איזה מעשה טוב של אדם ואפילו מעשה שעשה בעבר הרחוק מחזק את נשמתו ונותן לו כוחות להתמודד עם היצחק"ר ואזי אם אחר שתעשה כן תתבונן היטב באותו מקום של חוב שראית בו את אותו אדם תגלה שהוא כבר לא שם כי עלה משם.

היסוד הזה ששבח נותן כח לאדם שמשבחים אותו ומוציא מפנימיותו טוב שנעלם מבואר גם בתורה לו אות ז' על מאמחו"ל הזהירו בבני עניים שמהם תצא תורה שהכבוד מוציא את התורה החבויה אצלם. עוד גם עיין סוף תורה קכו בכל מקום ששפחו החבריא את רבי שמעון בן יוחאי על שגלה להם סוד נפלא תמצא שאחר כך אמר להם עוד חדושי תורה:

ואם זה היסוד בתורה זו ממילא אין מקום לקושיא הנ"ל שאסור ללמד זכות על רשע שהרי כאן לא דנים כלל על מעשה רע הנראה לפנינו. ואדרבה על מצבו הנראה לפנינו אנו מכנים אותו רשע, רק אנו דנים שיכול לצאת מזה, והדין המבואר כאן אינו, במעשה שבהווה אלא על איזה מעשה אפילו מהעבר הרחוק, כמבואר בדברי רבנו כאן, רק שעליו אין לנו ספק שהוא טוב/י.

² בפנים ביארנו כי ציור המשכן ובפרט שני הכרובים שעל הכפורת שעל הארון מושך אליו קדושה (כמבואר בתורה ע') עליונה כוז שרק בהבל של תינוקות שאין בו חטא יכול להתלבש והצדיק הרועה אותם מעלה הבלם למין נוקבין ועי"ז מוריד קדושה עוד אל המשכן שממנו יוצא הדבור מבין שני הכרובים. ונמצא ג' דברים גורמים לקדושת הקב"ה להתמשכן למטה ולכן כשגוברים העוונות אזי הם נעשים משכון אצלו לכן תחילה חרב המשכן לבלות חמתו בעצים ואבנים וכשארין משכן אזי הצדיקים וכשארין צדיקים אזי התינוקות הנ"ל כמבואר בשבת.

³ ועיין תורה נה שלימוד זכות נקרא סילוק המשפט ולא משפט אבל לדון לכף זכות הוא לשון דין ומשפט. וכן הוא לשון המשנה בסנהדרין שיכול אחד מהתלמידים לומר יש לי ללמד זכות אבל דין לא יכול לומר לשון זה. כי לימוד זכות הוא שטוען על המציאות שהיא לא כמו שהובאה לפני הדיינים אבל דין הוא רק במה שהובא לפניהם.

¹ כשאנו דנים בזולת אין אנו יודעים באמת אם מעשהו היה שלם בלי פניות אבל אנו דנים לפי ראות עינינו (כחז"ל אין לו לדיין אלא מה שראות עיניו) העיקר לשבח אותו על מעשה טוב כנ"ל. וגם לא מפני שיש חיוב ללמד עליו זכות שהרי מדובר אפילו ברשע שחשוד על כל עבירה. אע"כ אנו מוצאים בו איזה דבר טוב שעשה אפילו אם יש אפשרות שעשה אותו עם פניות, כך נראה ממה שרבינו לא מדבר מגנות הפניות אלא לקמן כשדן את עצמו.

יהודי רשע?

עוד יש להעיר כאן על לשון תחלת התורה "אפילו רשע גמור" דמשמע כביכול יש היתר לקרא ליהודי רשע. ועיין זהר משפטים קכב. שמחמיר בזה מאד ורק מתיר לומר שהוא כרשע/י. ועיין חיי מוהר"ן סימן לד אחד שאל עצמה להתמדת הלימוד וא"ל שלא ידבר רע על שום יהודי ושאל אותו ואם רואים שהוא רשע גמור וגער בו רבינו איך אתה אומר על אחד מישראל שהוא רשע גמור הלא נמצא בו בודאי לכל הפחות נקודה טוב וכו' והזכיר תורה רפב וכו'. לכאורה צ"ע האם התשובה מעין השאלה. ונראה כוונת רבינו כיון שמדובר כאן בהיתר לדבר עליו ולהזכיר מעשיו הרעים לכן גער בו רבינו, לא מפני שעכשיו אינו רשע אלא שאעפ"כ אסור לדבר עליו, כי בזה את המחליש ומפיל אותו יותר, בזמן שאתה יכול לחפש בו טוב ולהעלות אותו לזכות. וצ"ל שגם לשון הנ"ל שבתחילת התורה הזו "אפילו רשע גמור" הכוונה כפשוטו שבאמת הוא רשע, אלא שאסור לדון אותו כרשע גמור שאין בו טוב. כי צריך להשתדל להעלות אותו ממקום הרשע.

עוד ביסוד הזה שאין יהודי שכולו רע בלא שום טוב, עיין תורה פב תנינא [דף לח:ז] כיצד משה רבנו קישר עצמו אפילו לפחות שבפחותים בישראל עד כדי מסירות נפש דהיינו לאלוקות שמצא בו כי מלכותו בכל משלה ואפילו בעשרה כתרי דמסאבותא יש אלוקות שמחיה אותו. הביאור כי בוודאי משה רבינו שכולו טוב והוא הדעת (דהיינו עצם מדת החיבור לקדושה) אין לו התקשרות אלא לאלוקות, א"כ איך יכול שיהיה לו התקשרות לפחות שבישראל. ואין לומר מצד שפלותו וענוותנותו המבואר במדרש (אבות דר"נ ט' ב') שהחזיק עצמו שפל אפילו מהמצורע ומנוגע הגרוע ביותר, (ואיתא בספר יצירה אין למטה מנגע) כי כאמור זה לא שייך אצלו אלא אם יש שם אלוקות כי למשה רבנו אין שום חיבור אחר אלא להקב"ה, אלא מוכרח שגם אצל הפחות שבישראל מצא את הקב"ה.

עוד עיין תורה פ' אפילו קל שבישראל היה מרוצה למות על קדוש ה' ולא להמיר דתו ועיין רמב"ם גיטין ב' כ' כופין אותו עד שיאמר רוצה אני והגט כשר אע"פ שגט שאינו מרצון הבעל אינו גט ומבאר הרמב"ם כי פנמיות רצונו של ישראל לעשות רצון הש"י אלא שיצאו מונע וע"י המלקות מסירים המונע ומתגלה רצונו הפנימי¹.

וכן שמענו הרבה ספורים על יהודים שנתרחקו ועל תנוקות שנשבו שכשראו את המוות מול הפנים צעקו אליו ית' אפילו כאלה שמעולם לא התחנכו לזה אלא מנקודה פנימית חבויה יצא להם הצעקה הזו אליו ית'. ושמעתי מעניין זה רמז לזה במשנה כלים כל שבים טהור ואלה שחיים בים וביבשה מה דינם ומבואר שאם בשעת פחד בורחים לים הם טהורים ואם ליבשה הם טמאים, והכי נמי מי שצועק אליו ית' בשעת צרה סימן שיש בו נקודה קדושה חלק אלוך ואליו הוא שייך, וסופו להיות טהור.

ואפילו יאמר לך בעל רוח הקודש שפלונני ישראל רשע גמור עיין מעשה מחזקיהו המלך שלא רצה להנשא כי ידע שיצא ממנו רשע ולבסוף לקח את חפציבה בת הנביא ישעיהו ונולד מנשה שהרשיע מאד, ובסוף ימיו חזר בתשובה שלימה ואת זה חזקיהו לא ראה ברוח הקדש.

ועיין לק"ה ברכות ראייה ד' ד' שם מוהרנ"ת מבאר את העניין המבואר כאן שצריך לדון אפילו רשע לכף זכות לא כהיכי תמצוי להחזירו בתשובה אלא כדי שכל ישראל יהיו באחדות מחוייב למצא נקודה טובה בכל אחד כדי שיהיה לו איזה נקודת אחיזה בטוב אפילו אצל רשע גמור שעל ידה יוכל גם עמו להיות בהתקשרות, והיינו הנ"ל בתורה פב תנינא שכך עשה משה רבינו.

עוד ראיתי מקשים דאיתא בשבת לג. אסכרה באה לעולם על לשון הרע. שנאמר תהלים (סג יב) ...כי יסכר דוברי שקר. מבואר שלשון הרע נקרא שקר. וקשה מהמבואר היטב בחפץ חיים שלשון הרע הוא רק אמת ואילו שקר נקרא הוצאת שם רע או הוצאת דיבה או הבאת דיבה. ונ"ל פשוט שכוונת הגמ' כפשוטו שבאמת כל לשון הרע על ישראל אפילו שאמר עובדות שנעשו באמת, אבל מה שאמר זאת באופן שנדמה שזה שעשה זאת הוא רע זה בוודאי שקר, כי ישראל כולם צדיקים, וכל רע שנראה בהם הוא חיצוניות בלבד, ועל כן בצדק תשפוט עמיתך היינו לימוד זכות, שאע"פ שהוא משפט צדק, צריך להטות לזכות, כי זו האמת באמת².

¹ עוד עיין בזה מדבר קדמות להחיד"א מערכת כ' אות יט

² ועיין ר' צדוק הכהן בספר פרי צדיק מאמר קדושת שבת – מאמר ד ופלא עלי (שאמר יצחק להקב"ה) היינו מצד שהם בניו ושרשם ממנו והוא כבר השתדל בכח הבחירה להיות מצד עצמו בוחר בטוב ועל כן גם הם כן אף שלמראה עין אין כן. על האמת במעמקי הלב כל בחירתם רק לטוב וכמו שאמרו (ברכות יז). גלוי וידוע שרצונינו לעשות כו', וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות גירושין (ב' ב') דעל כן מהני כופין עד שיאמר רוצה אני, דמה שאומר דאינו רוצה הוא רק משפה ולחוץ שיצרו אנסו ולא מעומק לבו באמת וכשהוכה ותשש יצרו אומר האמת. וזהו מצד שאנו מורע יצחק שזכה להיות גבור הכובש את יצרו. ועל ידי זה ביער וגירש כח היצר בשורש ועומק הלב רק עומד בחוץ וסביב רשעים יתהלכון כקוצים הסובבים את השושנה. וכמו שאמרו (סנהדרין מד.) אף על פי שחטא ישראל דאסא דקאי ביני הוצא אסא שמייה דחטאים כהוצא שסביב האסא ולא בשורש. וזהו מצד שרשינו מיצחק וזהו הפלא עלי דמיצדו מבורר שאינו מעצם לבם. וכי תימא כולו עלי הא קריבת נפשי רוצה לומר דעל ידי זה נעשה ממרכבה ממש והרי הם בני אל חי גם כן כנ"ל:

³ ולכן כל כך החמירה תורה בלשון הרע עיין פסחים קיה. ואמר רב ששת משום ר"א בן עזריה כל המספר לשון הרע וכל המקבל לשון הרע וכל המעיד עדות שקר בחבירו ראוי להשליכו לכלבים שנאמר (שמות כב-ל) לכלב תשליכון אותו וכתוב בתריה (שמות כג-א) לא תשא שמע שוא וקרי ביה לא תשיא

ועיין ערכין טו- אמר ר' יוחנן משום ר' יוסי בן זימרא כל המספר לשון הרע כאילו כפר בעיקר ואמר ר' יוסי בן זימרא כל המספר לשון הרע נגעים באים עליו וכו' ...

עוד עיין סנהדרין צב:י"י שהמתים שהחיה יחזקאל בבקעת דורה יש אומרים שהיו רשעים גמורים בלא לכלוכית מצווה כלל, ואעפ"כ קמו בתחיית המתים, כיון שלא כפרו בה, ועי"ש מהרש"א שהכוונה שיש להם תקנה ע"י הגהנם, ולכאורה קשה מה יש בהם שיקום, אבל לפי הנ"ל פשוט, שכל העבירות שבעולם אצל יהודי הם חיצוניות, ובשרשו הוא רק טוב, לכן יש תקנה אפילו למי שנדמה לרשע הגדול ביותר.

מי יכול לדון רשע גמור

העניין הזה לדון לזכות רשע גמור צ"ע. ואעפ"כ שחילקנו לעיל בין ללמד לדון, נ"ל שזו משמעות דברי רבינו, אבל בספרים אחרים ראיתי שלא חילקו בזה כלל, כגון רבינו יונה בשערי תשובה והחפץ חיים שהביאו בהלכות לשה"ר וכן בבעש"ט עה"ת.

ועיין חפץ חיים שם שכתב שדברי רבינו יונה שאפילו בינוני א"צ לדון לזכות בדבר שלא נראה בו ספק, וכן החשוד באיזה דבר, שאסור לדונו לכף זכות באותו דבר, זה מצד הדין, אבל מדה טובה לדון לזכות תמיד¹. אבל עיין בעש"ט עה"ת/י' שהיה אומר, צדיק קטן אוהב רשעים קטנים/א, וצדיק גדול אוהב רשעים גדולים, אבל משיח יהיה אוהב ומלמד זכות אפילו על רשעים גמורים, (ועי"ז יחזרו בתשובה ועי"ז יהיו נגאלים) וכל מי שמלמד זכות על כל הברואים הוא מבחינת משיח כו' ע"ש. אבל עיין שם בפרשת קדושים אות ג' משמע שלבעש"ט רק על עובר לתאבון יש חיוב ללמד זכות ואם אפשר לדייק משיחה לשיחה אולי אפ"ל לומר כדבריו בעצמו הנ"ל שזה החילוק בין רשע לרשע גמור שזה לתאבון וזה להכעיס וממילא גם זה החילוק בין צדיק גדול דהיינו כהבעש"ט למשיח ולפ"ז רבינו שאמר על עצמו שזכה למדרגת משיח לכן ציווה לדון לזכות אפילו רשע גמור דמשמע אפילו להכעיס.

הנידון כאן ביחס לתורה נד

יסוד חשוב בתורה זו הוא סוד הניגון, דהיינו לברר טוב מרע, שהוא בחי' לדון לכף זכות, מבואר כאן שהוא נלקח מתורה נד (שנאמרה ג' שגם קודם לתורה זו), אבל עי"ש בתורה נד היטב ששם הרואה רע אצל חברו זה הפגם בעצמו/י' פגם העינים, בחי' רע עין, ושם עוסקת התורה כיצד לתקן את עצמי בזה, דהיינו את המדמה. אבל כאן, שמלכתחילה מכנה את האדם שבא לדון בו, רשע, מבואר שלא דנים כאן איך לתקן את עצמי אלא איך לתקן את זולתי, דהיינו כיצד אני מעלה אותו מרשעותו ומחזיר אותו בתשובה. ובהמשך התורה באותו אופן עובר לדון גם כל אחד על עצמו, דהיינו שיכול להעלות את עצמו מכף חוב לזכות באותו אופן של לדון לכף זכות ולא כמו שם בתורה נד ע"י תיקון המדמה והמידות רעות.

ואמר ריש לקיש כל המספר לשון הרע מגדיל עונות עד לשמים

אמר רב חסדא אמר מר עוקבא כל המספר לשון הרע ראוי לסוקלו באבן

ואמר רב חסדא אמר מר עוקבא כל המספר לשון הרע אמר הקב"ה אין אני והוא יכולין לדור בעולם

אמר רב חסדא אמר מר עוקבא כל המספר לשון הרע אמר הקב"ה ולשר שלן גיהנם אני עליו מלמעלה ואתה עליו מלמטה נדונו

אמר רבי חמא בר' חנינא מה תקנתו של מספרי לשון הרע וכו'.... רבי אחא ברבי חנינא אומר סיפר אין לו תקנה שכבר כרתו דוד ברוח הקודש שנאמר (תהילים יב-ד) יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות אלא מה תקנתו שלא יבא לידי לשון הרע אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה ואם ע"ה הוא ישפיל דעתו שנאמר וסלף בה שבר רוח

תנא דבי רבי ישמעאל כל המספר לשון הרע מגדיל עונות כנגד שלש עבירות עבודת כוכבים וגילוי עריות ושפיכות דמים

¹ סנהדרין צב: בסוגית מי היו המתים שהחיה יחזקאל הנביא בבקעת דורה כמובא בחזון העצמות היבשות - ושתי דעות אחרונות שם שהיו רשעים גמורים ורק שלא כפרו בתחית המתים ורצה להראות שאפילו כאלה יקומו בתחיה כדי לחזק את אותם מישראל שהתייאשו וסברו שבגלל חטאייהם לא יקומו

רבי יצחק נפחא אמר: אלו בני אדם שחיפו את ההיכל כולו שקצים ורמשים [שהיו מצייירין צלמים על קירות ההיכל]. שנאמר: "ואבוא ואראה והנה כל תבנית רמש ובהמה שקץ וכל גלולי בית ישראל מחקה על הקיר סביב וגו'"

ועי"ש בן יהודיע -היינו שאפילו מחשבה טובה אין עוברת בהם באקראי.

ועיין שם מהרש"א - אלו לא כפרו בתחית המתים, אלא חשבו שאינם ראויין לכך כיון שאין בהם לחלוות מצוה. לכן חיו, לסימן להם, שאף הם יחיו לעתיד, אחר שיהיו נדונין בגיהנם.

ועי"ש בן יהודיע - והטעם שחיו, כדי להראות לנבוכדנצר וסייעתו, שאפילו הרעים שבישראל יש להם תקנה, וחשובים הם לפני הקדוש ברוך הוא, ועל כן יהיו נבהלים, ותאחזם רעד. וכתוב התם: "העבירני עליהם סביב סביב". והיינו, שעל אותם אנשים שחיפו את ההיכל, שכתוב עליהם לשון "סביב", עבר עליהם יחזקאל להחיותם.

² עי"ש אבל בפשטות זה צ"ע כיון שלא מחלק בין לדון ללמד א"כ איך אפשר שזו מדה טובה הרי נקרא רשע כנ"ל.

³ בעש"ט עה"ת בראשית קכא בבאר מים חיים שם אות ק' בשם מדרש פנחס בשם רבי גדליה מליניץ בשם רבו המוכיח (רבי יעקב יוסף מפולנאה תלמיד הבעש"ט) שמתמא שמע זאת ממנו. כך כתב שם

⁴ אגב למדנו שמי שגם רשע קטן לא אוהב ואין לו לימוד זכות עליו אינו נכנס כלל בגדר צדיק. וכ"ש מי שאין לו לימוד זכות על אדם כשר או על צדיק שהוא כבר חוזר להיות בגדר הרשע הנ"ל.

⁵ עי"ש לק"ה בכור בהמה טהורה ב' ג' שנקרא בעל מום שאינו יכול לנגן כיון שהכלי שלו פגום שהרי כל הפוסל במומו פוסל.

והטעם לזה שגם כשעוסק בכל אדם וכן כלפי עצמו, לא עוסק בתיקון המדות והמדמה, נ"ל, כי כאן עוסק בשלב שקודם התשובה, כי כאן מדבר מאדם שנפל לעצבות ולא מוצא בעצמו טוב ולא מוצא דבר להאחז בו כדי לצאת מעצבותו, אליו פונה רבינו בעצה כיצד להביא את עצמו להתחזק ולרצות לשוב, וכיצד לתת לעצמו כוחות לשוב ורק אח"כ על קרקע זו אפשר ללמד אותו את המבואר שם בתורה נד בענין תיקון המדות והמדמה עד לזיכרון עוה"ב והשגות עוה"ב.

חלק ב' של התורה

בו מדבר רבינו כיצד אדם יכול וצריך מניה וביה להוציא את עצמו מכף חוב של העצבות שהיא סט"א לכף זכות שהיא השמחה.

את החידוש הזה לא מצאתי בבעש"ט ואולי אפ"ל שזה חידוש של רבינו ובאמת אם אותו צדיק גדול שנפל לעצבות (חי"מ סה) היה יודע מעצה זו לא היה נופל כל כך. דהיינו שאע"פ הבעש"ט דיבר על זה שאפילו על רשע גמור צריך ללמד זכות וכנ"ל. כל זה לגבי אחר, אבל לגבי עצמו לא דיבר. והטעם נ"ל כי כפי שנבאר לקמן שכלפי גדולת הש"י באמת צריך להצטער מאד על כל חוסר שלימות בעבודתו ית'.

הגשר הצר שבין הצער על החוסר שלימות לשמחה מהנקודה טובה

להבין עומק החידוש בעיצה של אומרא הוא ענין כללי יותר ששייך לסוד הגשר צר/י²¹ דהיינו לבאר כיצד קורה שצדיק כל כך גדול יכול ליפול עד לעצבות שהיא סט"א ועד שלא רואה טוב שזה ממש הפך כל מהותו של צדיק, שמהותו היא טוב עין ושמחה בחי' התם השמח תמיד בחלקו.

ומאידך יש הרבה אנשים פשוטים שסוברים שהם התם שדבר עליו רבינו בספורי מעשיות ושמחים תמיד אפילו סמוך ונראה לאיזה עבירה שנפלו בה, וסוברים שזה בחי' מה שאמר רבינו/י²² שאפילו אם היה עובר עבירה גדולה היה לו התחזק להמשיך בעבודה. אבל באמת לא קרב זה אל זה כלל.

ועיין תורה מט תנינא כיצד רבינו תופס את שני הקצוות של הענין, איך שמצד אחד באמת על כל דבר אפילו שאינו עבירה רק שאינו כרצונו ית' ראוי האדם לעונש גדול ומאידך מיד מחזק שם שהעבר אין העיקר להתחזק מכאן ולבא וכו'. נמצא מי שלא אוהו חיל ורעדה על כל נדנדוד עבירה, ממילא גם השמחה שלו היא במדרגה נמוכה מאד, שהרי אין לו השגה בגדולת הש"י, לכן בקל יכול להיות ששמחתו היא בבחי' זלוזל בו ית', עד שיכול להפך לליצנות (דהיינו זלוזל בדבר של קדושה).

ונראה שהטעות הזו נובעת ממה שרבינו, כיון שכל כך רצה לחזק את ענין ההתחזקות בנקודות טובות, שהיא עצה מחודשת שגילה, לכן לא סיפר כלל על הצד השני של מטבע, כיצד התם היה מצטער בהתבודדות שלו, על שלא זוכה לעבוד את הקב"ה בשלימות, ומדוע התפלה שלו עם ג' קצוות, ולא זוכה להתפלל כראוי בשלימות לעשות מכל התפלה אחד. ורק סיפר כיצד אשתו ובני אדם מבחוץ לא הצליחו להפילו בקושיותיהם וכיצד לא היו לו שום פניות בעבודתו.

נמצא שהם שני קצוות כנ"ל וחייבים לתפוס את החבל בשני הקצוות, מצד אחד לתפוס שלפי גדולתו ית' באמת ראוי להיות בצער מאד על כל נדנדוד עבירה ואפילו רק חוסר השלמת איזה עבודה כראוי, וכגון אותו צדיק (בחי' מוהר"ן סה) שנפל מאד מזה שלא הצליח להשלים עבודתו לילך אנא ואנא בביתו. ומאידך דייקא מהשגת גדולתו ית' אזי כיון שהוא ית' גילה דעתו ששונא את העצבות, לכן אסור להיות בעצבות, אבל בוודאי איזה שעה ביום ראוי להיות בצער על זה, רק להזהר מאד שלא ליפול מזה לעצבות ומרה שחורה שהקב"ה שונא אותה.

וזה בחי' המבואר בלק"ה/י²³ שהעיצה הזו של אומרה למצא בעצמו נקודות טובות היא מטהרת תמאים ומטמאת טהורים.

ונ"ל פשוט שאת עצם הצער על העבירה בוודאי אוהב הקב"ה מאד, אלא שצער אפילו דקדושה בקל יכול להביא לעצבות שפועלת על הלב פעולת כיווץ שמביא לכבודות ועצלות מדת יסוד העפר, שהם בחי' סט"א, לכן העצבות שנואה כל כך אצלו ית'. אבל בוודאי לא הצער על העבירה. דהיינו רק בגלל שהמצטער בקל מתלבש בו העצבות וכבידות לכן אסור לנו לעסוק בצער הזה אלא מיד לחפש רק את הטוב כדי לשמור על

²¹ בסוף תורה ב' בהוספות רשמנו רשימה גדולה של דברים שצריך עיון גדול למצא את הדרך הממוצעת ביניהן שרק היא הדרך הנכונה. בבחי' מה שאמר רבינו בתורה מד תנינא שהעולם הזה הוא גשר צר מאד.

²² חיי מוהר"ן - אות תנג אמר, כמו שאתם רואים אותי רצוני לומר שבודאי אתם מחזיקים אותי לצדיק גמור, אף-על-פי-כן אם הייתי עובר חס ושלום עברה גדולה ביותר, אף-על-פי-כן לא הייתה העברה משלכת אותי פלל רק הייתי אחר העברה איש פשר כמו קדם, רק אחר-כך הייתי עושה תשובה (האט ויבא איר זעהט מיך איך זאל חס ושלום עובר זיין דיא גרעסטע עברה; וואלט דאס מיך גאר ניט אראפ גיואארפן, איך וואלט נאך דעם גינען אזוי איין ערליכער יוד ויבא פרייר, דער נאך וואלט איך תשובה גיטאן):

²³ ליקוטי הלכות או"ח - הלכות השכמת הבוקר הלכה א' אות יב - כי הנקודה טובה שאדם מוצא בעצמו, זה בחינת אלקות, כפיכיל, פי כל הטוב מאתו יתברך, פי אורייתא וישאל וקוב"ה פולא חד, נמצא בשיש בישאל איזה נקודה טובה, דהיינו איזה מצוה או דבר טוב, זה הטוב הוא אחריות גמור עמו יתברך, פי (תהלים קמ"ה) טוב ה' לכל, וכמו שכתוב (שם ל"ג), "טעמו וראו פי טוב ה'", פי כל הטוב שנמצא בכל מקום שהוא הוא הכל ממנו יתברך. וזהו (שם ב'), "פי ה' יסמכני", היינו הנקודה הטובה שאני מוצא בעצמי, שהוא בחינת אלקות בחינת טוב ה' לכל, זה הוא סומך אותי ומקיץ אותי מהשנה.

הרחבות לב והשמחה שהיא הפך העצלות. זה שאמר רבינו ששעה ביום כן צריך להתמרמר ולהצטער על חוסר השלמת העבודה ואי עשית רצונו ית' אלא שמוכרח לגדור זאת לזמן קצוב שלא יחליש אותו מהחיוב לשמוח כל היום. וגם באותה שעה אסור ליפול לעצבות וזה החילוק בין עצבות ללב נשבר המבואר במ"א. שעצבות היא אבק הכעס והיא עצלות, הפך הלב נשבר שהוא אדרבה נקודת אחיזה וקשר קפיצה לעשייה והתחזקות.

ונ"ל שעל כן קודם רבינו לא נתבררה סוגיא זו לעצה מעשית, אלא רק היתה נעלמת אצל הצדיקים, כי בוודאי כל צדיק עבר עליו הרבה כשלונות ונפל בדעתו והתחזק וא"א להחזיק מעמד בלא העיצה של אומרה, אלא שצדיקים בליבם ידעו לתפוס את החבל בשני קצותיו כנ"ל, ולקיים את העיצה הזו, אבל לא נתברר כעיצה מעשית ללמדה לאחרים, אלא ע"י רבינו. כך נ"ל וצ"ע.

עוד נקודה מה שמונע אותנו לשמוח בנקודה טובה מבואר בלק"ה ראשית הגז ג' ו' (הובא בתורת נתן רפב אות א') שמוהרנ"ת מספר מה שסיפר לו רבינו על אדם אחד שהיה קובל מאד על עבירת מעשיו, ורבו עורר אותו למצוא בעצמו נקודה טובה ע"י שאמר לו שכבר כולו רע ואין עם מי לדבר, ורק אח"כ גילה לו את העצה של אומרה. וצ"ע מדוע לא אמר לו רבינו מיד שילך אם אומרה, ומבאר שם מוהרנ"ת שרק אחרי שאמר לו רבינו שהוא כולו רע אז הפך את ראשו להתחיל להביט על הטוב שבו. דהיינו שבתחילה ראה בעצמו רק רע, דהיינו בהשוואה לצדיק, ובאמת כך צריך כל אדם לומר, מתי יגיעו מעשי למעשה האבות (כמבואר בתנא דבי אליהו רבה כה), אבל כשנופל מזה לעצבות, אזי צריך להפוך את הדבר ולהשוות עצמו לרשע, ולומר הרי כלפי רשע יש בי עדיין הרבה טוב ועי"ז יתחזק.

וגם שיחה זו היא ראייה להנ"ל שיש שני צדדים למטבע, שהרי מוהרנ"ת קורא לזה להפוך את הראש, כי לכתחילה אדם צריך מאד לדקדק בעצמו אם יוצא חובתו, אבל כשזה מפיל אותו, רק אז צריך להפוך את הראש ולהסתכל הפוך, דהיינו רק על המעט טוב שיש במעשיו.

ג' עצות ג' מדרגות

עיין לקמן במקומו הארכתי בהקדמה בזה לבאר מדוע נמצא בדברי רבינו ג' עצות לזה דהיינו מילי דשטותא ושלא עשני גוי ונקודת מצוה שעשה פעם. שהרי הן כל אחד בחי' אחרת ומדרגה שונה. ועוד מדוע כל כך קשה לנו לשמוח בנקודת מצווה עי"ש.

ועפ"י רוב צריך להתחיל ממילי דשטותא ואח"כ שלא עשני גוי ואח"כ להרגיל עצמו לשמוח בדברים פנימיים, דהיינו בהצלחות נסתרות שרק הוא יודע מהם, כדי לצאת מהסט"א המסית אל הגלוי והמפורסם שאין לו שמחה אלא בהצלחות הנגלות לעין כל. וכשיודע לשמוח בעצם הקשר הנעלם שלו עם הקב"ה גם מה שלא גלוי כלל, זו התחלת העבודה בקדושה. כי הכלל שכל מה שבפרסום הוא במדרגה נמוכה.

וצריך לדעת דרכו של היצה"ר להתלבש במצוות להניח לאדם להתלהב בעבודת ה' מאד יתר על המידה ולקבל על עצמו עבודות שלא יוכל לעמוד בהם כדי שאח"כ יפיל אותו לעצבות לשם שמים כביכול כנ"ל, שהרי לפי עוצם רוממותו ית' פגמתי מאד בכבודו וכו'. לכן צריך מלכתחילה כשמתלהב ליזהר לא לקבל על עצמו יותר ממה שבכוחו להתמיד, ואם כבר התחיל ונחלש ליזהר מאד מהעצבות כנ"ל. כי העיקר להתקדם ולא לחזור לאחוריו וכו"ע ביבמות קכא. שנפל לים וסיפר על כל גל וגל שבא נענתי לו בראשי ואמרו חכמים מכאן אם בא הרשע וכו' דהיינו כשבא היצה"ר הרשע להפיל לעצבות בגלל איזה כשלון צריך להוריד את הראש ולהמתין שילך ולהמשיך להתקדם בעבודה"ש. כי אנו בים נגרש של עליות וירידות, כמ"ש "כל משברריך וגליך עלי עברו", וכמבואר בתורה ו' וצריך בקיאות גדולה בזה, כמבואר שם העיקר לא לתת לו ליצר להחזיר אותו אחורה, אלא להתקדם ולעצור להתקדם ולעצור.

בחלק ג' של תורה זו מבאר רבינו בקיצור מאד את היסוד שלימד בתורה נד ועי"ש בהקדמה לתורה נד שכתבנו ביאור העניין באריכות.

בחלק ד' מבאר סוד השליח צבור בתפלה שעפ"י הסוד הוא המעלה את כל תפילות היחיד של הציבור ע"י שמלקט מהן את הטוב ומעלה אותו לשכינה שתתקשט בזה לפניו ית' ותקבל שפע לחלק לנו. לכן נקרא חזן לשון נבואה שהיא סוד הניגון כמבואר בתורה נד.

בחלק ה' מבאר סוד הרועים והבל של תינוקות של בית רבן וסוד המשכן עי"ש בהקדמה לדבור המתחיל ודע שיש בכל דור ודור רועה (ושם כתבתי שהוא עניין שלישי בתורה).

עד כאן ההקדמה

תורה רפב [טז]

דע כי צריך לדון/י את כל אדם/י לכף זכות [יט].

ואפילו מי שהוא רשע גמור/כ דהיינו אפילו מי שכרגע הוא בוודאי רשע במעשיו/כא, צריך לחפש ולמצוא/כב בו איזה מעט טוב, שבאותו/כג המעט אינו רשע [כד] שיהיה בבחי' נקודת אחיזה שעל

^{טו} תורה זו נאמרה בשמיני עצרת שנת תקסת הציה הראשון בעת נסיעתו ללובב וחציה השני בדרך כשיצא מקראסנע ללעמבערג (חי"מ נט ולג וקסו) ועיין ימי מוהרנ"ת ח"א סימן כו.

^{יז} נקט לדון ולא ללמד וכן בכל התורה כאן ולעיל בהקדמה כתבתי לחלק ביניהם. ועיין לקמן משערי תשובה שלא מחלק ביניהם וכן החפץ חיים הביאו בהלכות לשה"ר כלל ג' לא חילק. ועיי"ש אות י'. ונ"ל שרבינו כן מחלק ועיין תורה נה אות ג' שלימוד זכות על הרשע נקרא סילוק המשפט.

ועיין סנהדרין כו. הובא בספר המדות הרחקת רשעים אות ו' המלמד זכות על הרשע נקרא רשע. ועיין לעיל בהקדמה התירוץ.

ועיין שערי תשובה לרבינו יונה שער ג' אות ריח שפסק כן להלכה לגבי החשוד על דבר אסור לדונו לזכות באותו דבר (עיי"ש שירא שמים חייב לדון לזכות אפילו בדבר הנראה נוטה לאיסור גמור ובבינוני יש להטות רק בספק אבל בדבר חובה ישאיר על ספק ולא יכריע אבל) במי שרוב מעשיו רע תכריע מעשיו ודבריו לכף חובה שנאמר משלי כא יב משכיל צדיק לבית רשע מסלף רשעים לרע. ועיי"ש בפירושו עה"פ הזה – ר"ל מפני שהצדיק משכיל לסוף כונת הרשעים ומכיר את טבעם מסלף ומטה אותם ומכריעם, ודן אותם לכף חובה במעשיהם ודבריהם, כי אין לדון את האדם לכף זכות רק בהיות רוב מעשיו ורש כונותיו על דרך הטוב:

^{יח} צ"ע שנקט לשון המשנה באבות א' ו' ושינה מהאדם לאדם. וצ"ע האדם משמע בה' הידיעה אדם מסויים וא"כ מאי כל אלא שכל אדם צריך לדון לזכות על כל מעשיו. כך משמע פשט המשנה אבל רבינו ששינה לאדם משמע שמספיק לדון אותו לקצת טוב כבר מועיל לתיקון המבואר כאן דהיינו להעלות אותו מדרגה.

מאידיך עיין תוס' יבמות סא. ד"ה אין העכו"ם קרוים אדם ומקשה מסנהדרין נט. דעכו"ם עוסק בתורה הוא ככהן גדול שנאמר אשר יעשה אותם האדם וכו' ועיי"ש שר"ת מחלק שעכו"ם נקרא האדם אבל אדם נקרא רק ישראל. לפ"ז רבינו ששינה רצה למעט עכו"ם שהוא כן רשע גמור.

^{יט} אבות א' ו'

^כ עיין חיי מוהר"ן לד. שרבינו גער בתלמיד ששאל האם אפילו על מי שהוא רשע גמור וא"ל שאין ישראל רשע גמור וצ"ע א"כ איך אומר כאן באותו תלמיד. עוד עיין בעש"ט עה"ת קדושים אות ג' שרק בעובר ותיאבון צריך לדון לזכות וא"כ אולי אותו תלמיד שאל על העובר להכביע. ונ"ל מלשון רשע גמור משמע שאפילו על רשע להכביע מדבר רבינו וכן משמע ממה שלקמן מבאר שאפילו אם עשה פעם מצווה כבר יש מקום לדון לזכות הרי שעכשיו אין שום זכות אפילו לא הזכות שבאר הבעש"ט. ועיין לעיל בהקדמה מה שהרחבנו עפ"י הבעש"ט עה"ת פרשת בראשית.

ועיין שיש"ק ח"ד סימן נ.

עיין בעש"ט עה"ת קדושים אות ב' בצדק תשפוט עמיתך, ודרשו רבותינו ז"ל (סנהדרין דל"ב ע"א) הוי דן את חבירך לכף זכות קבלנו ממין אלקי הבעש"ט זי"ע שפירש הפסוק (תהלים ל"ט) מכל פשעי הצילני חרפת נבל אל תשימני, כשרואה אדם דבר נבלה מאיש רשע, שעבר עבירה חזקה, ידן אותו לכף זכות, כי מצד רדיפת היצר הבווער בו, עושה, ומצד פחיתות חומרו העב, שאינו יודע חומר האיסור, וכל זה וכיוצא בזה, ובוזה מציל גם עצמו מדין, כי באמת ב' כיון שרואה דברי נבלה בחבירו, ידע שיש בו בעצמו גם כן מעין דבר זה, שיש עליו דינים ומקטריגים, וכשימצא זכות לחבירו יהיה גם עליו זכות, ובוזה שאינו מעורר דינים על איש חוטא, שעושה מחמת התגברות היצר הבווער בו, איזה מעשה רשע, מקיים בזה (בפ' משפטים) לא תטה משפט אביון בריבו, בעת שעוברין עליו נסיונות וריבות ממי מריבה מים הרעים והדוניים, אלא תעורר עליו כל מיני זכות, ובאמת כל זה נסיון גדול, כי קבלנו ג) שאין נגור על אדם שום גור דין, אלא אם כן הוא פוסק בעצמו כן, ובוודאי לא יפסוק על עצמו, אלא מראין לו אדם שעשה איזה עבירה מעין מלאכתו, מלאכת עבירה שלו, והוא פוסק עליו את הדין, וחיותם זה הדין על עצמו ר"ל: (אוצר החיים פ' משפטים דקצ"ג ע"ב): ועיי"ש גם אותיות ג' ד' ה'

ועיין לעיל תורה קיג שם מביא רבינו בשם הבעש"ט את השיחה הזו שהדן את חבירו דן את עצמו.

^{כא} צ"ע אם נקרא רשע משמע שכבר דנתי אותו לרשע. אלא צ"ל שמדובר במי שידוע ומוחזק לרשע גמור וא"כ צ"ע לכאורה מה יש לדון עוד.

עוד צ"ע מדוע שאראה רע בזולת עד שאצטרך לחפש נקודה לבד של טוב הרי כל הפוסל במומו פוסל וכמבואר באריכות בבעש"ט עה"ת קדושים אות ב-ה. (ועיין מאמר יפה בזה בגליון בארה של תורה קרח תשעז) וא"כ צריך אני לתקן עצמי וכמבואר בתורה נד שכל רע שאדם רואה זה פגם במדמה שלו שנפל לבהמיות ובחי' מנגן בכלי שבור. בחי' רע עין ומיתת הלב המונע זכרון דקדושה. וא"כ מדוע כאן רבינו נותן עיצה לתקן את הזולת ולא את עצמי.

^{כב} הלשון ולמצא משמע שגם למצא זה חלק מהחיפוש וקשה דאיתא בגמ' שמציאה בהיסח הדעת ועיין לקמן לחפש ולבקש למצא. דהיינו שהעיקר הוא לחפש ולבקש ועי"ז פתאם תמצא דבר שכבר קיים רק היה נעלם ממך כמציאה. עוד אפשר לומר שולבקש הוא לשון בקשה בפה ולא רק לשון חיפוש דהיינו שצריך לבקש בתפלה שיזכה למצא.

^{כג} מנדקט שבאותו ולא שאותו משמע אפילו רק חלק מהמעט הוא טוב ולא כל המעט. אבל יותר נראה שהכוונה לנקודת טוב יסודית שהיא החלק אלוך ממעל שלו שלא שייך בו בעצמו לחלק. מאידך אפשר שמדבר על איזה מצווה ורומז שרק חלק ממנה הוא הטוב דהיינו נקודת הרצון.

^{כד} צ"ע אם רק אינו רשע זה עדין לא טוב.

כאן טמון תירוץ לקושי המפורסמת אצל אנ"ש מסנהדרין כו. המובא בספר המדות ערך הרחקת רשעים אות ו' המלמד זכות על הרשע נקרא רשע. ועיי"ש בכל הסימן.

ידה נוכל להוציאו מרשעתו. ועל ידי זה שמוצא בו מעט טוב, ודן אותו לכף זכות/כ"ז דהיינו שעושה דין שאע"פ שעכשיו הוא רשע אבל כיון שמצאתי בו טוב כבר יש בו שני צדדים לדון בניהם וכיון שמידה טובה מרובה ומעט אור מגרש הרבה חושך בודאי אפשר שהוא יתחזק ויתגבר מעכשיו מעט מעט על יצרו עד שיהיה אפילו צדיק גמור, עי"ז מעלה אותו באמת לכף זכות, ויוכל להשיבו בתשובה [כ"ז/כ"ז] כי שבח הטוב מעורר ריח טוב ומחזק נשמתו כדמצינו להפך בתורה ח' תנינא שהדיבור ממעשיו הרעים מעוררים ריח רע המחליש נשמתו וידיעת ההפכים אחת. ועיין תורה קלו שאצל רבינו זה יסוד ברור שלדון אדם לזכות כנ"ל זה מעלה אותו מדרגה.

וזה בחי' (תהלים לז) ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו, כ"היינו שהפסוק מזהיר לדון את הכל לכף זכות. ואע"פ שאתה רואה שהוא רשע גמור, אעפ"כ צריך אתה לחפש ולבקש למצוא בו מעט טוב^{כ"ט} ששם אינו רשע וזהו ועוד מעט ואין רשע, שצריך אתה לבקש בו עוד מעט טוב שיש בו עדיין, ששם אינו רשע [ל], כי אע"פ שהוא רשע, איך אפשר שאין בו מעט טוב עדיין, כי איך אפשר שלא עשה/לא^ל איזה מצוה או דבר טוב מימיו/ל"ב אע"פ שברור שכבר חזר בו ועכשיו הוא רשע גמור, ועי"ז שאתה מוצא בו עוד מעט טוב ששם אינו רשע, ואתה דן אותו לכף זכות ואומר בפ"ך וחזר שבוודאי הטוב הזה הוא חלק אלוק טוב אמיתי א"כ הוא יהודי שאם ישוב לא צריך גיור כי הטוב שבו הוא נצחי חלק מטובו ית' אלא שנתכסה בכמה כסויים ע"י היצה"ר, עי"ז אתה מעלה אותו באמת מכף חובה לכף זכות דהיינו כיון שפעם עשה טוב ברור לנו שיש בו טוב מכוסה ואם נדבר ממנו יצא לגילוי ויתחזק נגד הרע, עד שישוב בתשובה עי"ז, וזהו ועוד מעט ואין רשע, ע"י שמוצא בהרשע עוד מעט וטוב, ששם אינו רשע, עי"ז והתבוננת

כ"ה מבואר שרק אחרי שמוצא טוב מתחיל לדון אבל מציאת הטוב היא לא מכח הדין. מוכח מזה שלא דנים על המעשה שהוא כבר מוכרע כרע אלא מכח טוב אחר אנו מתחילים לדון מי שיכריע הטוב או ח"ו הרע.

כ"ו עיין לעיל תורה קלו ועיין בעש"ט עה"ת בראשית אות קכא ובבאר ט"ס חיים שם אות ק'. (הובא לעיל בהקדמה)

כ"ז עיין תורה קלו שכל העולה מדרגה דנין אותו אם ראוי לזה ועי"ש שאם הוא חלוק עליך אפשר שגחלים אתה חותה על ראשו ע"י שאתה דן אותו לזכות

ועיין בעש"ט עה"ת בראשית אות קכא באר מים חיים שם אות ק'. מדרש פנחס בשם רבי גדליא מליניץ בשם רבו הרב המוכיח שכנראה שמע מהבעש"ט שצדיק קטן אוהב רשעים קטנים וגדול גדולים ומשיח אפילו על רשעים גמורים ילמד זכות ובהו יגאל את ישראל ומי שמלמד זכות על רשעים גמורים הוא מבחי' משיח.

כ"ח בדפ"ר חסר כאן מעורב כאן מה ששיר לקמן וכן בכל התורה הו' הוסיף ותיקן מוהר"ת הרבה בתקפא

כ"ט בתקפא לא ברור ונראה- סיב, בתרלד ומתול-לו-טוב

ל' } עיין בוצינא דנהורא לרבי ברוך ממעזבוו זצ"ל.

לא צ"ע האם דווקא עשה או אפילו שמענו שרוצה לעשות או אולי אפילו רק רוצה לרצות. ולא נראה אלא שעשה ממש.

לב צ"ע משמע אפילו כבר חזר בו מזמן רב

על מקומו ואיננו, היינו כשתבונן ותסתכל על מקומו ומדריגתו, ואיננו שם על מקומו הראשון, כי ע"י שמוציאין בו עוד מעט טוב כנ"ל, דהיינו איזה"א נקודה/ב טובה, ודנין אותו לכף זכות, עי"ז מוציאין אותו באמת מכף חובה לכף זכות. וזהו והתבוננת על מקומו ואיננו כנ"ל משמע צריך התבוננות כדי להבחין שבאמת הוא כבר לא במקומו הקודם כי הוא עניין דק לא ניכר להדיא בזמן קצר, אלא כשמתמידים בזה, והבן :

עתה יבאר כיצד לקיים עצה הנ"ל כל אדם על עצמו ומה שלעיל העמיד ברשע מעמיד כאן במי שלא מוצא בעצמו שום טוב וגם כאן נקט לשון הנ"ל שצריך לחפש ולבקש ולמצוא/ג ומביא לדוגמא מי שלא מצא בעצמו אלא נקודה לבד שבמצוה והביאור כי כל מצוה היא קומה כמבואר לעיל וכל מצוותיך צדק וצדק מלכותא קדישא אלא שנקראת צדק כאשר לא מאיר בה האמת כראוי נמצא שמצוה היא מדת המלכות וכשהיא בקטנות ביותר אזי היא נקודה דהיינו שנשארת על הנקודה היסודית שבה שהיא לעולם נשארת וזו הרצון, כי בשעת נסיון לוקחים מהאדם את הדעת וכל מדרגות השכל אבל את הרצון לא לוקחים לעולם. והרצון הוא יסוד כל המלכת הקב"ה וגם כשהאדם במוחין דקטנות ואין בכוחו להמליך את הקב"ה כראוי במעשים אבל מצד הרצון תמיד הוא יכול לרצות להמליכו בשלימות. ורבינו מבאר כאן שכל אחד לגבי עצמו יכול להרים את עצמו מנקודה זו שמוצא בעצמו שהיא תמיד קיימת כי בוודאי עשה פעם מצווה שהיה בה נקודת רצון שלימה/ד כי הרצון הוא הארת נשמתו בו חלק אלוך נקודת אלוקות שיש בכל אחד/ה, וא"כ בודאי נמצאת בו הנקודה הזו ואפשר להתחיל לאחוז בה ולשמות.

וצ"ע מה יעשה בה דלעיל לגבי זולתו אמרנו עפ"י תורה ח' תנינא במה שמשבח את חבירו מחוק נשמתו ונותן לו כח להתגבר על יצרו אבל במה שמשבח את עצמו אין בזה שבח.

עוד קשה שבמעשה מצדיק שנפל לעצבות שבסוף ספורי מעשיות ומבואר יותר בחיי מוהר"ן סה מבואר שאותו צדיק לא מצא בעצמו טוב אלא שלא עשני גוי דהיינו נקודה שלא הוא עשה אלא הקב"ה עשה אותו יהודי ונקודה זו אין בה שום חסרון, וצ"ע מדוע שם לא מצא את הטוב הנזכר כאן דהיינו נקודה טובה באיזה מצוה שעשה מימיו, דמשמע מרבינו כאן שזה תמיד קיים.

עוד עיין לקמן סוף תורה כד תנינא וסוף תורה מח תנינא שאפילו במילי דשטותא צריך לשמח עצמו ועיין מכתבי מהרנ"ת מכתב כה שמזכיר כל הג' דברים הנ"ל שצריך לאחוז בהם ולהתחזק דהיינו נקודות טובות ושלא עשני גוי ומילי דשטותא (גם הוסיף במה שזכינו לידע מאור כזה) אבל בלק"ה/ו מבואר שהיום מחמת גלות השכינה שהיא נפילת השמחה כל כך כבר א"א לשמוח בשלא עשני גוי אלא ע"י מילי דשטותא/ז.

* בתקפא - א זח

^ב הנקודה, במהות היא הדבר הקטן ביותר בלא שום אורך או רוחב וכ"ש עומק. ולכאורה לפ"ז אולי הכוונה לנקודת הרצון שנשארת אצל האדם אפילו בקטנות ביותר כמבואר בכהאריז"ל לגבי המלכות שיש בה רק ספירה אחד יסודית וכל השאר תוספת. וקצת קשה על ממה שנקט לעיל שעשה מעשה טוב, מעשה דייקא, משמע רצון לבד אינו מעיל לדון לזכות וצ"ע.

ועיין תורה לד שבכל אחד יש נקודה שאין בחבירו ונראה שם עומק העניין מצד אור נשמתו שזו נקודה השייכת רק לו כי אין עוד נשמה שנמצאת באותו מקום בקומת אדם הראשון שהיא קומת כנס", שרש נשמות ישראל. ממילא מצד מקומה כל אחת מאירה בגוון אחר וזו הנקודה שאין בחבירו ומיוחדת לו. ובה הוא מושל, כי כל נקודה צריכה להיות כלולה מכל הנקודות ולכן את הנקודה שלו כל מי שרוצה שתייה כלולה בו חייב לקבל זאת רק ממנו או מהצדיק שהוא כולל את כולן.

^ג הלשון הזה חוזר בתורה ד"פ

^ד כך משמע בלשון בפנים אבל צ"ע כי אם נקודת המצוה כפי שביארנו צ"ע מדוע מדבר על מצוה שעשה פעם הרי בכל מצוה עכ"פ נקודת רצון תמיד קיימת ואם לא מדוע שנמצא אותה באיזה מצוה שעשינו פעם יותר ממצוה של עכשיו.

^ה עיין לק"ה השכמת הבקר א' ב' - פי הנקודה טובה שאדם מוצא בעצמו, זה בחינת אלקות, כפי יכול, פי כל הטוב מאתו יתברך, פי אורייתא וישראל וקוב"ה כולל א' חר, נמצא בשיש ביישראל איזה נקודה טובה, דהיינו איזה מצוה או דבר טוב, זה הטוב הוא אחריות גמור עמו יתברך, פי (תהלים קמ"ה) טוב ה' לכל, וכמו שכתוב (שם ל"ג), "טעמו וראו פי טוב ה'", פי כל הטוב שנמצא בכל מקום שהוא הוא הכל ממנו יתברך. וזהו (שם ב'), "פי ה' יסמכני", הינו הנקודה הטובה שאני מוצא בעצמי, שהיא בחינת אלקות בחינת טוב ה' לכל, זה הוא סומך אותי ומקיץ אותי מהשנה

^ו לק"ה נפילת אפיס ד' ה' - ועל פן מחמת שעכשיו השמחה בגלות היא מלכשת במלין דעלמא שהם מלין דשטותא. על פן מי שרוצה לבוא לשמחה לשמח בקדשת ידותו במה שזכה להיות מוצא ישראל ולא עשני גוי אי אפשר לבא לשמחה פי אם על ידי מילי דשטותא דייקא, פי לשם נפלה השמחה מחמת גלות השכינה שהוא שמחתן של ישראל כנ"ל.

^ז ובאמת זה לא נכלל בשמחה דקדושה כלל אלא רק עיצה לצאת מעצבות השנואה וכן משמע בלק"ה ממה שמונה ג' דברים לשמוח בהם שמחה דקדושה לא מונה דבר זה. עיין לק"ה מנחה ז' אות נג - וזה בחינת שיר משלש ששמחתו בשלישה בחינות, מה שלא עשני גוי, ומה שהבדילנו מן התועים החולקים המרחקים מהצדיק האמת, ומה שזכינו בעצמנו כל אחד לאיזו נקודת טובות. וזה בחינת שיר משלש. ולכן גם רבינו בלק"מ (סוף תורה כד תנינא וסוף תורה מח תנינא) לא כתב עיצה זו לכתחילה אלא שאפילו במילי דשטותא צריך לשמוח העיקר לא לפול לעצבות. ורק בע"פ כנראה דבר עם מוהרנ"ת שהיום מחמת נפילת המלכות והשמחה כך כן א"א להתחיל אלא מזה.

וא"כ שוב צ"ע מדוע רבינו לא אמר זאת וכיצד אותו צדיק הנ"ל כן מצא טוב בלא ממילי דשטותא וכן רבינו כאן מוצא טוב במצוה שזה יותר גבוה משלא עשני גוי/י^א.
 לכן נ"ל שהן ג' מדרגות וכל אדם כפי מה שנפל בדעתו והפיל את השכינה בגלות כן מוצא במה לשמוח. ומוהר"ן מדבר לרוב העולם ואותו צדיק נפל למדרגה האמצעית ורבינו כאן מדבר ממדרגה גבוהה יחסית. לכן למעשה נראה שתחילה צריך להוציא עצמו מהסט"א של עצבות וזה במילי דשטותא ואח"כ כשכבר זכה לקצת רחבות לב יש לו כבר קצת כלי לראות טוב בשלא עשני גוי ועי"ז עולה עוד עד שיזכה גם למצא נקודה טובה באיזה מצוה שעשה/י^ב.

כי עיקר המונע את השמחה היא במה שהיצה"ר האי גלה דמטבע לספינתא (כמבואר בסוף תורה א') דהיינו שמבחן ההצלחה שלנו הוא רק הגלוי/י ומה שמוצא חן בעיני אחרים, לכן קשה לנו לשמוח בנקודת מצוה שהיא דבר פנימי שרק הוא בעצמו יודע ממנה לכן צריך להתחיל משמחה במילי דשטותא שזו שמחה בגבר הגלוי ובוזה יוצא מעצבות ואזי מתחיל עבודת השמחה באמת שהיא להרגיל עצמו לשמוח גם בדברים פנימיים יותר וכגון שלא עשני גוי שהוא פחות נגלה ממילי דשטותא אבל גם פחות נסתר מנקודת מצוה דהיינו הרצון הפנימי שלי לעשות רצון הש"י בשלימות. לכן צריך ללכת בזה מדרגה לדרגה עד שיצא לגמרי מעצבות ורע עין ויזכה לראות טוב בכל דבר שעושה אפילו פגום וכמו שלמדנו מהתם במעשה מחכם ותם בספורי מעשיות.

יא וכן צריך האדם למצוא גם בעצמו, כי זה ידוע שצריך האדם ליזהר מאד להיות בשמחה תמיד שהיא מצוה גדולה כמבואר בתורה כד תנינא, ולהרחיק העצבות מאודי^א מאודי^ב שהיא סט"א והקב"ה שונא אותה כמבואר בתורה מח תנינא י"י (כמבואר אצלנו כמה פעמים [טו]) ואפי' שנפל בדעתו לבחי' רע עין על עצמו כשמתחיל להסתכל בעצמו, ורואה שאין בו שום טוב, והוא מלא חטאים, ורוצה הבעל דבר להפילו על ידי זה בעצבות ומרה שחורה ח"ו, אעפ"כ אסור לו ליפול מזה, רק צריך לחפש ולמצוא בעצמו איזה מעט טוב, כי איך אפשר שלא עשה מימיו איזה מצוה או דבר טוב, ואף שכשמתחיל להסתכל באותו הדבר הטוב, הוא רואה שהוא ג"כ מלא פצעים ואין בו מתום [טז], היינו שרואה שגם המצוה והדבר שבקדושה שזכה לעשות, הוא ג"כ מלא פניות דהיינו שלא נעשה לשם שמים כראוי ומחשבות זרות ופגמים הרבה כגון בלא דחילו ורחימו כראוי, עכ"ז איך אפשר שלא יהיה באותה המצוה והדבר שבקדושה איזה מעט טוב/י^א כגון הרצון/י^ב לעשות שהוא היה נעלם בלב בלא פניות, כי עכ"פ איך שהוא, עכ"פ היה איזה נקודה טובה בהמצוה והדבר טוב שעשה.

^א אמנם אפשר בעומק העניין כמעט אין הבדל בין שלא עשני גוי לבין אותה נקודה שהיא הארת נשמתו שממנה הרצון שהרי רק ליהודי יש אותה אבל אעפ"כ יש חילוק במה שנקט כאן לשון חיובי ושם לשון שלילי. דהיינו שיש חילוק גדול בין שעשני יהודי לשלא עשני גוי. ועוד כשמוצא טוב במה שעב"פ בליבו יש התעוררות וכסופים אליו ית' זה עוד הרבה יותר מעצם העניין שאני יהודי. כך נ"ל.

^ב ובוזה אולי אפשר לתרץ מה קרה עם אותו צדיק שנפל לעצבות דלא מובן שצדיק כזה גדול שבכווח לעבוד את הש"י בהליכה אנא ואנא בביתו (עיין תורה צב שצדיק יכול להחיות מתים עי"ז ובשיחות הר"ן רפ שיכול לתקן נשמות עי"ז) יפול לעצבות ובפרט לפי מה שלמדנו בתורה נד שעצבות היא בחי' רע עין פגם המדמה ואין קרה שצדיק יפול בזה ואולי מחמת שלא הצליח לקיים העבודה הנ"ל לילך אנא ואנא ביתו כראוי נצטער מאד שלא עשה נחת להקב"ה כראוי ומחמת שהתחיל לראות רע נפל מבחי' עין טובה לבחי' מיתת הלב לפי בחינתו והתגבר בו המדמה להפילו עוד ועוד עד שלא מצא טוב בשום מעשה שעשה וראה רק רע בכל מעשה טוב שעשה מימיו עד שאפילו הנקודה הנ"ל שיש במצווה לא מצא בשום מצוה שעשה מימיו (וכנראה ככל שהוא גדול כך גם יצרו גדול למצא רע) עד שלא מצא שום טוב אלא במה שהוא ית' לא עשאו גוי דהיינו נקודה שהיא טובה בעצם כי אין לו שותפות בה רק הוא ית' עשאה לברו. עוד צ"ע דנראה שא"א לומר שזו היתה כל שמחתו כי אם נשאר בזה שלא עשני גוי עדין כשחוזר ומסתכל על עצמו הוא באמת לא שווה כלום ושוב יחזור לעצבות לכן נראה שמכח השמחה על שהוא יהודי ולא גוי מזה כבר זכה לרחבות לב קצת וכח להכניע את המדמה קצת ולצאת מרע עין ועי"ז כבר מצא עוד טוב ועוד טוב עד שחזר למדרגתו לראות רק טוב. כי כאמור צדיק הוא טוב עין וכן למדנו במעשה מחכם ותם שהתם גם בכל מצוה פגומה שעשה מצא בה טוב לשמוח בו.

^ג כמו שהאיר לי החברותא ארי-ה

^א בדפ"ר מכאן ועד [והוהי, ודפ"ר במקום אחר [צילים 128]

^ב מתולו - מאד

^ג מתרצו - מאד

^ד מוהר"ן בתקפא

^ה עיין תורה רכב ותורה כד ומח תנינא גם עיין תורה ה' וכד ועוד

^ו לשה"כ ישעיהו א' ו'

^ז נראה הכוונה מעט טוב שהוא בלא פניות כי עם פניות גם הגויים עושים כדאיתא במ"א כל דעבדי לגרמי עביד

^ח עיין לק"ה ברכת המזון ד' אות כ' גודל מעלת הרצון דקדושה כי לעבדו ית' במעשה מי יכול אפילו מלאך ושרף לא יכולים להתפאר שעובדים אותו כראוי לכן העיקר הרצון כי אין בכוחנו לעשות שום דבר מצוה ולא להנצל מעבירה אלא על ידו ית' ע"כ העיקר הרצון שרק בזה כחנו וכו' עי"ש שמאריך בזה.

כי צריך האדם לחפש ולבקש למצוא בעצמו איזה מעט טוב, כדי להחיות את עצמו, ולבוא לידי שמחה כנ"ל, ועל ידי זה שמחפש ומוצא בעצמו עדיין מעט טוב, עי"ז הוא יוצא באמת מכף חובה לכף זכות/י^ט ויוכל לשוב בתשובה, בבחינות ועוד מעט ואין רשע והתבוננת על מקומו ואיננו כנ"ל.

היינו כמו שצריכין לדון אחרים לכף זכות אפי' את הרשעים, ולמצוא בהם איזה נקודות טובות, ועי"ז מוציאין אותם באמת מכף חובה לכף זכות, בבחי' ועוד מעט וכו' והתבוננת וכו' כנ"ל, כמו כן הוא אצל האדם בעצמו, שצריך לדון א"ע לכף זכות, ולמצוא בעצמו איזה נקודה טובה עדיין, כדי לחזק א"ע שלא יפול לגמרי ח"ו, רק אדרבא יחיה א"ע, וישמח את נפשו במעט הטוב שמוצא בעצמו, דהיינו מה שזכה לעשות מימיו איזה מצוה או איזה דבר טוב, וכמו כן צריך לחפש עוד, למצוא בעצמו עוד איזה דבר טוב, ואף שגם אותו הדבר הטוב הוא ג"כ מעורב בפסולת הרבה, עכ"ז יוציא משם ג"כ איזה נקודה טובה, וכן יחפש וילקט עוד הנקודות טובות.

עתה יבאר שלדון לכף זכות זה בחי' ניגון עפ"י יסוד שלימד בתורה נד שניגון הוא ברור טוב מרע ולהבין את העניין היטב מוכרח ללמוד שם את הנושא כי כאן קיצר מאד וסמך על דבריו שם שהאריך (ועי"ש בתורה נד בהקדמה להבין עומק ואריכות העניין) ומאידך אף שבא ללמוד משם גם נמצא מלמד לשם כי לא נתבאר כיצד יבוא לשמחה שעל ידה יכניע את המדמה שע"ז יתקן את העין ואת הלב להיות טוב ועין וטוב לב וכאן להפך עיקר העניין שעוסק בו הוא כיצד לשמוח נמצא שכאן משלים לשם ושם מלשים לכאן.

ועי"ז נעשין נגונים כמבואר במ"א^י (במאמר ויהי מקץ בסי' נד), בחי' מנגן בכלי זמר, שהוא בחי' שמלקט הרוח טובה מן הרוח נכאה עצבות רוח ע"ש. כאן הכלל כי נגינה דקדושה היא גבוה מאד מאד כידוע [כ"ב]. ועיקר הניגון נעשה, ע"י בירור הטוב מן הרע, שע"י שמבררין ומלקטין הנקודות טובות מתוך הרע, עי"ז נעשין^{כג} נגונים זמירות, ע"ש היטב]. ועל כן ע"י שאינו מניח להפיל א"ע, ומחי' א"ע במה שמחפש ומבקש ומוצא בעצמו איזה נקודות טובות, ומלקט ומברר אלו הנקודות טובות, מתוך הרע והפסולת שבו וכו' כנ"ל, עי"ז נעשין נגונים כנ"ל, ואזי הוא יכול להתפלל ולזמר ולהודות לה'. כי זה ידוע שכשהאדם נופל בדעתו מחמת גשמיותו ומעשיו הרעים שרואה שהוא רחוק מאד מאד מן הקדושה באמת, אזי ע"פ רוב אינו יכול להתפלל כלל מחמת זה. ואינו יכול לפתוח פיו כלל, מחמת גודל העצבות והמרה שחורה והכבידות שנופל^{כד} עליו, ע"י שרואה גודל עוצם ריחוקו מהש"י. אבל כשהוא מחי' א"ע ע"פ העצה הנ"ל, דהיינו שאע"פ שידוע בעצמו שיש לו מעשים רעים וחטאים הרבה מאד, והוא רחוק מאד מאד מהש"י, אעפ"כ הוא מחפש ומבקש ומוצא בעצמו עדיין איזה נקודות טובות כנ"ל, ומחי' ומשמח א"ע בזה, כי בוודאי ראוי להאדם להגדיל שמחתו מאד בכל נקודה ונקודה טובה מקדושת ישראל שמוצא בעצמו עדיין. ואזי כשמחי' ומשמח א"ע עי"ז כנ"ל, אזי הוא יכול להתפלל ולזמר ולהודות לה'.

וזה בחי' (תהלים קמו) **אזמרה לאלקי בעודי.**

בעודי דייקא, היינו על ידי בחי' העוד שלי שאני מוצא בעצמי בחי' עוד מעט ואין רשע כנ"ל, על ידי אותה הנקודה, עי"ז אוכל לזמר ולהודות לה' כנ"ל.

^ט לעיל אמר עד שיבא לשמחה ומשמע שזכות וחובה הן שמחה ועצבות וכן מבואר בתורה נד עיקר שלימות הניגון הוא השמחה והמונע אותו הוא העין רעה דהיינו פגם המדמה

^ז ציון זה נמצא בדפוס בלא סוגרים כן – במאמר ויהי מקץ (כי בדפוס לא היו עדין סמנים כלל) ובתקפא סגרו והוסיף הסימן

^{כא} מוהר"ת בתקפא

^{כב} עיין לק"ה פטר חמור ב' יא ואישות ג' אות טז וסוף אות יז

^{כג} מתרצו- נעשים

^{כד} בתקפא לא ברור ונראה – שניפל, בתרלד ומתרלו- שנופל

וזהו אזמרה **אזמרה** דייקא, היינו זמירות ונגונים שנעשין על ידי שמלקט הנקודות טובות כנ"ל :

בין והזהיר רבינו ז"ל מאד לילך עם התורה הזאת, כי הוא יסוד גדול לכל מי שרוצה להתקרב להש"י [כ"ו], ולבל יאבד עולמו לגמרי ח"ו, כי רוב בני אדם שרחוקים מהש"י, עיקר ריחוקם הוא מחמת מרה שחורה ועצבות, מחמת שנפלים בדעתם, מחמת שרואים בעצמם גודל קילקולם שקלקלו מעשיהם כ"א כפי מה שיודע בעצמו את נגעי לבבו ומכאוביו, ומחמת זה, הם נופלים בדעתם, ורובם^{כ"ז} מייאשים עצמן לגמרי, ועי"ז אינם מתפללים בכוונה כלל, ואינם עושים אפי' מה שהיו יכולים לעשות עדיין. ע"כ צריך האדם להשכיל מאד על דבר זה, כי כל הנפילות שבדעתו, אע"פ שהוא מחמת מעשים רעים שעשה באמת, עכ"ז, הנפילה שבדעתו, והעצבות והמרה שחורה שנופל עליו עי"ז, הכל הוא רק מעשי בעל דבר, שמחליש דעתו כדי להפילו לגמרי ח"ו. ע"כ צריכין להתחזק מאד, לילך עם התורה הזאת לחפש ולבקש בעצמו בכל פעם איזה מעט טוב ונקודות טובות וכו' כנ"ל. ועי"ז יחי' וישמח א"ע, ויצפה לישועה עדיין, ויוכל להתפלל ולזמר ולהודות לה', בבחי' אזמרה לאלקי בעודי כנ"ל, ועי"ז יזכה לשוב באמת אל ה' כנ"ל [כ"ח]:

עתה יבאר סוד השליח ציבור עיין תורה יב שכינתא בין תרי צדקיא יתבא צדיק תחתון מעלה לה את מעשה התחתונים ובונה אותה ועי"ז באה ומתקשטת לפני צדיק עליון לקבל ממנו השפע מהקב"ה. וכיון שצדיק תחתון הוא זה שמעלה את תפילות הצבור על מנת שתתקשט בהם לפניו ית' בוודאי צריך לברר היטב את הטוב שבתפילות כדי שתוכל באמת להתקשט/כ"ט כראוי לפניו ית' במה שמעלה אליה, וכל שליח ציבור הוא בחי' צדיק תחתון הנ"ל/ל' לכן צריך הש"ץ להיות בעל עין טובה יודע נגן/ל"א דהיינו לראות ולברר את הטוב שבכל דבר ואותו לנגן לפניו ית'/כ"ב ועי"ז מחזיר את הציבור בתשובה/כ"ג וממילא גם תפלותיהם כבר עם הרבה יתר טוב וכנ"ל.

עוד מבאר שלא מספיק שהש"ץ יודע לברר את הטוב שבצבור אלא עוד גם צריך שיהיה בבחי' שרש להם כדי שנפשותם יהיו תאבים להכלל בו בתפלתו ורק עי"ז יכול להעלות את הטוב שבתפלות למלכות. ונ"ל כי כמו שהצדיק הגדול בחי' משה הוא שרש נשמות ישראל כך גם כל שר בישראל הוא שרש לנשמות שתחתיו וכדמצינו בפרשת אתה תחזה עינתורה עב תנינא משמשע ששרי אלפים כל אחד מהם הוא שרש לאלף מישראל ושרי מאות כ"א מהם הוא שרש למאה וכן שרי עשרות, ולפ"ז בכל מנין השליח צבור צריך להיות לכל הפחות שר עשרות. שרש למנין שלו/כ"ד.

^{כ"ה} מוהר"ת בתקפא

^{כ"ז} עיין תורה י' תנינא ומח תנינא וקבה תנינא גם שם חזר להזהיר לילך עם התורה אזמרה

^{כ"ט} מתוצו - ורובן

^{כ"ב} עיין חיי מוהר"ן סימן תקסט. ולק"ה ראשית הגו ד אות ו'.

^{כ"ט} עיין לק"ה השכמת הבקר א' ט' - עקר בחינת קריאת שמע הוא מבחינת הטוב שנתברר פנ"ל, ועל - ידי זה נתיחד קדשא בריך הוא ושכינתיה על ידי העלאת מ"ן, שמתפארת השכינה, כביכול, חזי במה ברא קאתינא לגבך. וכל זה על ידי מה שמוציאין נקודות טובות אפלו בפושעי ישראל, כי זה בחינת העלאת מ"ן להעלות הקדשה מעמקי עמקי הקלפות. וזוה מתפארת ביותר ויותר, כי זה עקר כבוד השם ותברך, כמו שכתב רבנו ז"ל כמה פעמים, כמו שכתוב בזהר (יתרו דף ס"ז), פד אתי יתרו דידקא כדן איסתלק ואיתיירק שמה דקוב"ה עילא ותתא. כי דיקא בשנתרוממו ונתעלו הנקודות טובות שהיו מנחים למטה מאד בזה דיקא מתפארת השכינה, כביכול, ביותר.

^ל עיין קהלת יעקב ערך שליח - שליח ציבור הוא בחינת יסוד שהוא שליח מכל הספירות להשפיע למלכות, ועל כן יורד לפני התיבה שהוא בחינת מלכות, ומשפיע בה בתפילתן של ישראל, ועל כן בתפלה שליח ציבור מוציא רבים ידי חובתו, דתפילה איהו בצדיק דאיהו ג' ראשונות וג' אחרונות, ו' זעירא דצדיק וביה אית פדיון, אבל בקריאת שמע אין השליח ציבור מוציא, דשם אין שייכות לבחינת צדיק, רמוז ברעיא מהימנא פרשת משפטים קט"ו ע"ב:

^{לא} המבואר בתורה נד

^{לב} עיין בזה ספר אור מאיר (לרבי זאב וולף הלוי מזיטומיר תלמיד המגיד ממעזריטש נפטר בתקנ"ו) פרשת תצוה. ובמאור ושמש פרשת שמיני ויקרא ט' כב עה"פ וישא אהרן את ידו ובספר אהבת שלום קמא לרבי מנחם מנדל קופל מקוסוב סוף פרשת ויקהל.

^{לג} וכן מבואר בבעש"ט עה"ת אחרי במקור מים חיים שם אות ה'. ועי"ש שגם בזמן הדרשה הוא כך ועיין תורה כ' שם מבואר שהצדיק מכניע את הרע שבשומעים ע"י מטה זכויותיו ומעלה מ"ן את נפשותם ומוריד תורה.

^{לד} והוא אחד מהעשר כי הם קומה של עשר ספירות והוא הכתר כידוע שהדעת לא נכלל כשסופרים את הכתר והכא כיון שהוא שרשו ומעליהם הוא בחי' הכתר.

לכן צריך לבחור לשליח ציבור את הצדיק שבקהל כמבואר בש"ע או"ח נג וממילא כל הקופץ להיות ש"ץ זו גאווה לכן תיקנו להלכה (שם סעיף טז) כששולחים אותו יסרב תחילה ובשניה מהבהב ובשלישית יעלה.

להודיע שמי שיכול לעשות אלו הנגונים, דהיינו ללקט הנקודות טובות שנמצא בכל אחד מישראל, אפילו בהפושעי ישראל כנ"ל, הוא יכול להתפלל לפני העמוד, כי המתפלל לפני העמוד, הוא נקרא שליח ציבור, וצריך שיהיה נשלח מכל הציבור, דהיינו שצריך שיקבץ כל נקודה טובה שנמצא בכ"א מהמתפללין, וכל הנקודות טובות יהיו

נכללין בו, והוא יעמוד ויתפלל עם כל הטוב הזה, וזהו שליח ציבור, וצריך שיהיה בו בחינה גבוהה כזו, שע"ז, יהיו כל הנקודות תאבים אליו, ויהיו נכללין בו אולי הכוונה שצריך שיהיה השליח צבור בבחי' שרי עשרות של הציבור דהיינו שיהיה בבחי' שרש לנפשותיהם שע"ז יהיו נפשותם תאבים להכלל בו^א.

ומי שיכול לעשות נגונים הנ"ל, דהיינו שיכול לדון את כל אדם לכף זכות, אפי' את הקלים והרשעים, כי משתדל לחפש ולבקש למצוא בכולם נקודות טובות כנ"ל, שע"ז נעשין נגונים כנ"ל, זה הצדיק שאוחז במדריגה זאת, הוא יכול להיות חזן ושליח ציבור, דהיינו להתפלל לפני העמוד, כי הוא יש בו בחי' זו הצריכה להש"ץ ההגון באמת, שצריך שיהי' בו בחי' שיהיו כל הנקודות טובות תאבים אליו ויהיו נכללין בו כנ"ל, כי הוא יכול לקבץ כל הנקודות טובות שנמצא בכל אחד מישראל אפי' בפושעי ישראל כנ"ל :

כאן מבאר רבינו עוד ענין שלישי בתורה זו

ומבאר שהרועה עושה משכן וממנו מקבלים התינוקות שב"ר את ההבל פה שאין בו חטא הכוונה שכיון שאין בו חטא לכן הוא ראוי להיות מרכבה להבל רוחני עליון לכן כשהם מדברים תורה בהבל הטהור שלהם מתלבש בו חכמה עליונה אלוקות טהורה.

הכלל שכל דבר בארץ אם הוא דומה לדבר שבקדושה שיש למעלה נעשה מרכבה לו כי הקדושה עליונה שואפת להתלבש בדומה לה בארץ וזהו המשכן^ב שנעשה בארץ בית עם כלים שכולו כציור הדומה לו ברוחניות למעלה שע"ז כאילו הבית מכריח את האלוקות והקדושה של מעלה הדומה לה לרדת ולהתלבש ולשכון כמו משכון למטה. נמצא המשכן כמו משכון שקבלנו ממנו ית' שלא ישכח אותנו כמו מלווה הלוקח משכון מהלווה להבטיח שלא ישכח לפרוע חובו. ובמשכן בקדש הקדשים היה ארון ובו הלוחות שרש התורה ועליו כפורת ושני כרובים וצורת פניהם כפני שני תינוקות כמבואר בסוכה ה'. ואת המשכן הגשמי הקים משה רבינו מנדבת העם הכי נמי יש משכן רוחני למעלה צדיק הדור רועה הנאמן בונה מתפילות והרצונות ונדבת הלב של ישראל

ועפ"י הנ"ל שציור המשכן כציור הקדוש למעלה הרי שלמעלה יש בחי' תינוקות טהורים

ומבין שני הכרובים היה יוצא דבורו של הקב"ה אל משה הרועה הנאמן. דהיינו התורה יורדת לישראל דרך הצינור של הצדיק יסוד עולם, יורדת תחילה לבין הכרובים, ומהכרובים לישראל ותחילה לדומה להם דהיינו אותם שיש להם הבל שאין בו חטא, כי כנגד התינוקות של מעלה שהם נצח והוד עליונים שכידוע כל שפע יורד מהעליון לתחתון דרך הנו"ה שהן כח ההליכה המוליך את השפע מהמשפיע אל המקבל דרך הצדיק המקשר ביניהם. כנגדם יש תינוקות למטה שהם הכרובים. והכלל שבהכרח שכל שפע היורד צריך שפע העולה לעורר אותו דהיינו מייך נוקבין ותשב"ר שהבל פיהם טהור עולה הדבור תורה הטהור שלהם עד לאותו מקום גבוה שמשם נשפע השפע לכרובים דהיינו בינה עילאה שמתפשטת עד הוד דהיינו עד שני הכרובים ומה שמעורר אותה זה ההבל הטהור של התינוקות שב"ר.

وهוא כמו מעגל סגור שההבל העליון הטהור יורד למשכן מכח התינוקות ובא אל התינוקות שהם בדבורם הטהור מעוררים אותו לרדת וכל עליה וירידה בהכרח בכח הצדיק יסוד.

וזהו שהצדיק עושה משכן שממנו מקבלים התשב"ר. כי הצדיק הוא הרועה של התשב"ר שמעלה את דבורם מ"ן למעלה לעורר הבל רוחני הדומה להבל שלתשב"ר לרדת למשכן וממנו מקבלים התינוקות שהם הכלי היותר מוכן להבל הזה.

ומה הוא ההבל הזה עיין תורה לז' אות ד' שהוא בחי' אוירא דא"י מחכים וזהו מבואר בספרים שנשפע בארץ דייקא מכח שתמיד עיני ה"א בה וכו' ובתורה מ' תנינא מבואר דהיינו עיני הצדיק ומבואר בספרים שקדושת א"י היא מכח הסתכלות משה בה לפני פטירתו. דהיינו מלבד מה שהיה המקום מסוגל לזה כמבואר בזהר כיצד נתגלה א"י לאברהם כי היא מיוחדת שאינה תחת שר אלא רק תחת הקב"ה אעפ"כ האוירא דמחכים נתחדש ע"י הסתכלות משה רבנו.

עתה יבאר סוד המשכן ויסוד העניין נראה שמשכן לשון משכון (כמבואר בחז"ל). דהיינו בית המכוון בציורו להיות כלי לאלוקותו ית' השוכנת עמנו כמו משכון של לווה אצל המלווה שע"ז מבטיח שהלווה לא ישכח אותו, ואת האלוקות הזו רק הצדיק שהוא צינור המחבר שמים וארץ כמ"ש כי כל בשמים ובארץ רק הוא יכול לעשות שהמשכן הגשמי יהיה משכן לאלוקות, והכלל שכל שפע היורד מלמעלה בהכרח שקדם לזה שפע העולה מלמטה לעורר אותו ושפע זה הוא מייך נוקבין ואת המשכן הנ"ל עושה הצדיק ע"י שמעלה מ"ן את כל הרצונות הטובים ונדבת לב שמלקט מתפלות הציבור.

^א עיין בחי' כזו בתורה לז' הוזהרו בכבוד בני ע"ה מבאר שם כי הכבוד שרש הנפשות לכן ע"י הכבוד ימשך יצא ויתגלה הנפש דהיינו התורה שלהם.

^ב כמבואר בתורה ע' שהיה לו כח המושך ע"ש

ודע שיש בכל דור ודור רועה, והוא בחינות משה, שהוא רעיא מהימנא [א] דהיינו שרועה

את העם אל מרעה מזונם וחיותם הרוחני דהיינו האמונה, וזה הרועה הוא עושה משכן דהיינו דירה להקב"ה כאן למטה בעוה"ז, בית שעשוי מהנקודות הטובות של ישראל/ו כדמצינו במשכן שבנו ישראל במדבר מנדבת כל ישראל דייקא שהכל הביאו אל משה שרק הוא יש בכוחו להקים את המשכן, וזה רק ע"י הנקודות טובות של רצון טוב ונדבת לב שקיבל מישראל/ה.

עתה יבאר עניין ההבל פה של תינוקות של בית רבן שאין בו חטא לשון חז"ל "של בית רבן" הכוונה שהם לומדים תורה אצל רבי, וביאור מעלתם נראה כי הדבור הוא הבל פה הבא מהריאה ונחתך בה' מוצאות הפה ונעשה דבור והבל. והבל הזה הוא בחי' מרכבה לרוח פיו של הקב"ה דהיינו בחי' כח הדיבור שניתן באדם דכתיב ויפח בו רוח חיים והתרגום רוח ממללא וחז"ל גילו במאמר זה בשבת קי"ט: שהחטא אפילו קל של צדיקים פוגם בהבל הזה, לכן אצל תינוק שלא חטא/ו אזי הוא הבל קדוש/ו. ומכח זה נעשה מרכבה לחכמת התורה העליונה. דהיינו שההבל של התנוקות מעורר הבל עליון להאיר בארץ. ומבואר בתורה לו אות ד' שהוא בחי' אוריא דא"י מחכים ומבואר בספרים (כגון פרי הארץ) שאוריא דא"י מחכים ע"י שתמיד עיני ה"א בה מרשית השנה עד ואחרית השנה, גם עיין תורה מ' תנינא שאוריא דא"י מחכים ע"י עיני הצדיק וכן איתא בספרים שהסתכלות משה בארץ קודם הסתלקותו מזה נעשה אוריא דא"י מחכים. וכאן מבאר רבינו שההבל הזה הוא מהמשכן נראה כי ידוע שהמשכן וביהמ"ק נקרא צוואר העולם (שה"ש ד' יב) כי הוא החיבור בין שמים וארץ (כמבואר בלק"ה ערב ה' סוף אות לח) בחי' הצינור שדרכו מאירים השמים בארץ וממנו מתפשט על כל הארץ. לכן משם עיקר בחי' עיני ה"א בארץ תמיד ומשם מתפשט לכולה ולכן משם יוצא הדבור מבין הכרובים הנמצאים במשכן ומשם יוצאת התורה. נמצא שההבל הטהור של חכמת התורה יורד אל המשכן מכח הצדיק המרכבה ליסוד ויוצא מהמשכן ומתפשט אל לומדי התורה להתלבש בהבל פיהם שאין בו חטא ופגם.

ואולי אפ"ל ביתר דיוק שהרבי של התנוקות הוא הצדיק בבחי' שליח צבור שלהם מעלה את ההבל שלהם שאין בו חטא לעורר דוגמתו למעלה ולהורידו למטה בבחי' חכמת התורה הטהורה אל המשכן שהוא המקום בארץ ששם מאיר הצדיק את השמים ומהמשכן מקבלים התנוקות שתתלבש התורה בהבל פיהם שאין בו חטא. וזהו:

¹ רועה נאמן. כך מכונה משה רבינו בהרבה מקומות בוהר ובפרט בכל המאמרים שהתגלה ובא אל רשב"י וחבורתו וגילה להם סודות.

² כמבואר בתורה ב' אות ו' שרק הצדיק יכול להקים את המשכן מתפילות ישראל שהן אבריו

³ עניין זה מבואר בלק"ה השכמת הבקר א' ד' - ואז פשתרצה השם יתברך למשה על - ידי שמוצא טוב בכל ישראל אפלו אחר מעשה העגל פנ"ל, כי משה היה פלו טוב בחינת (שמות ב') ותרוא אותו כי טוב הוא, ועל - פן היה לו פח תמיד למצא הטוב בכל אחד אפלו בהפושעי ישראל פנ"ל. ועל - ידי זה נתרצה השם יתברך פנ"ל, ואזי צוה להם על מלאכת המשכן שיביא כל אחד נדבת לבו למלאכת המשכן, כי היה מעורר הטוב שבכל אחד, וכל אחד כפי הטוב שהיה לו הביא נדבת לבו הטוב למלאכת המשכן, כי המשכן נבנה מכל הטוב שנתברר מכל אחד מישראל, שזהו בחינת (שמות כ"ה) זהב וכסף ונחשת ותכלת וארגמן ותולעת שני וכו' שהביא כל אחד ואחד כפי הנקדה טובה שלו. כי זהב וכסף ונחשת ותכלת וכו' הם בחינת הגוהן עילאין, שהם בחינת הטוב שיש בכל אחד מישראל, שזהו בחינת ישראל אשר בך אתפאר, שהם כלולים מגוהן סגיאין, הינו הנקודות טובות שיש בכל אחד מישראל נקדה טובה אפלו בהפחותים שבקדם מה שאין בחברו, כמבאר במקום אחר (ל"ד ח"א) והשם יתברך מתפאר בהם פנ"ל. וזה בחינת הגוהן היו בבית המקדש והמשכן בחינת זהב וכסף וכו' שהביא כל אחד מנדבת לבו הטוב, כי שם היו כלולים כל הנקודות טובות, שהם בחינת גוהן עילאין שיש בכל אחד מישראל, ועל - פן אחר מעשה העגל שאז הצרף משה לחפש ולמצא הנקודות טובות שיש בכל אחד מישראל פנ"ל, על - כן אז דיקא נצטוו על מלאכת המשכן, כי המשכן נבנה מזה מנקודות טובות הנ"ל פנ"ל. וזהו, שחרה אני - במעשה העגל, ונאודה אני - במלאכת המשכן. הינו בנקודות טובות שאני מוצא בעצמי, שהם בחינת מלאכת המשכן פנ"ל. וכן מובן בדברי רבנו הנ"ל, שעל - ידי הטוב שמוצאין בכל אחד מישראל, על - ידי זה נבנה המשכן. ועל - פן זה שיקול למצא כל הטוב שיש בישראל שהוא בחינת חזן פנ"ל, הוא יודע כל הבחינות שיש בענין המשכן של כל אחד מהצדיקים הנ"ל, עין שם. כי עקר בנין המשכן הוא על - ידי זה, על - ידי הטוב הנ"ל. ובה מקשרים היטב דברי רבנו הנ"ל, עין שם היטב:

⁴ ובעיקר הכוונה לחטא הידוע של פגם הברית כדמשמע במהרש"א שם. ועיין תורה יא.

⁵ עיין שער מאמרי רשב"י - מאמרי ספר הזוהר מהרב הגדול זלה"ה - פרשת בראשית - זמ"ש אמאי אשתויבו בגין הניצנים נראו בארץ כו' ומאן מקיים עלמא וגרים לאבהן דאתגליין קל ינוקי דלעאן באוריתא ובגין אינון רביין דעלמא עלמא אשתויבו לקבליהון תורי זהב נעשה לך אילין אינון ינוקי רביין עולמין דכתיב ועשית שנים כרובים זהב. הנה קיום העולם הוא התורה ומה גם לימוד התנוקות הבל שאין בו (דף ח' ע"א) חטא הוא המעלה המלכות למקום שאין קליפו' שולטי' ונגלים האבות העליונים במוחותיה ותריין דרועין וגופא דילה כנ"ג וסוד תינוקות אלו כנגדם למעלה נצח והוד עליונים דאתפשטת אימא עלאה בהם עד הוד כנודע ואלו הם תינוקות של בית רבן היא בינה בית לחכמה שהיא רבן (נ"א ח"ב) של כל האצ"י שלא חטאו שאין מגיע שם פגם ולא חטא כלל ואלו התחתונים מעוררים את העליונים להמשיך לה האבות במוחותיה ובזרועותיה ואלו הם שנים כרובים זהב בסוד אימא עלאה שהיא זהב כנודע ואלו תריין כרובים דילה כמו (ד"ש ד"ו ע"א) שיש למלכות תריין כרובים לעורר את האהבה בסוד וימצא דודאים בשדה שדה של תפוחין ואמר וקול התור ולא וקול תורין כי הוא סוד נצח ובו כליל הוד כמו שפרשתי למעלה ואמנם הכל עולה בהדרגה כי בתחילה מתעוררין הכרובים התחתונים ואח"כ העליונים:

ודע שתנוקת^ח של בית רבן מקבלים הבל פיהם שאין בו חטא [ט] מזה המשכן, ועל כן התינוק כשמתחיל לקרות ולהכנס בתורה, הוא מתחיל מן [ז] ויקרא אל משה {מ"ר צו פ' ז}[י"א], שהוא אלף זעירא [י"ב], כי ויקרא מדבר מגמר הקמת המשכן, שאז קראו השם יתברך והתחיל לדבר עמו מהמשכן, ועל כן משם מתחילין התינוקות^י, כי משם מקבלין הבל פיהם כנ"ל, ומשם מתחילין לקרות ולהכנס לתוך התורה :

עתה יבאר שכמו שצדיק הדור בונה משכן כן כל צדיק שבדור בונה משכן לפי בחינתו/י ויש לו תנוקות שמקבלים הבל פיהם מהמשכן שהוא בונה. ונראה כנ"ל שכל צדיק שבדור הוא בחי' שרי עשרות ומאות ואלפים/טו והוא השליח צבור של אותם נפשות שתחתיו והתנוקות שתחתיו מקבלים הבל פיהם מהמשכן שהוא בונה, כי עיקר המשכן הוא מכח ההבל פה שלהם שמעלה מ"ן לעורר את השפעת האלוקות למשכן.

ודע שכל הצדיקים שבדור כל אחד ואחד הוא בחי' רועה. כי בכל אחד ואחד יש בו בחי' משה, וכל אחד ואחד לפי בחינתו, הוא עושה בחי' משכן, שמשם מקבלין התינוקות הבל פיהם כנ"ל, וכ"א לפי בחינתו, לפי בחי' המשכן שהוא עושה, כמו כן יש לו תינוקות^{טו} שהם מקבלין משם, נמצא שיש לכל אחד ואחד מצדיקי הדור, סך תינוקות^י שהם מקבלין הבל פיהם ממנו, כל אחד לפי בחינתו כנ"ל.

וזוה בחי' מה שארז"ל (שבת לג ע"ב) שתינוקות^י נתפסין על עון הדור שנא' [טו] ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים שמתמשכנין על הרועים וזהו על משכנות הרועים, שהם מקבלין הבל פיהם מבחי' המשכנות של הרועים, דהיינו הצדיקים שבדור, שכל אחד עושה משכן כנ"ל : נראה הכוונה כיון שלמדו חז"ל שהתינוקות נתפסין על עון הדור דהיינו שנפשותם הן כמו משכון אצל הקב"ה שעם ישראל לא יפרעו חובם אזי יקח לעצמו את המשכון ולמדו זאת מהפסוק משכנות הרועים שלכאורה רועים לא שייך לכאן אלא שרמוז בפסוק עניין הנ"ל שהתנוקות מקבלים מהרועים ואולי אפ"ל שמזה בעצמו לומדים גם הטעם שדווקא התנוקות הם המשכון של ישראל אצלו ית' והטעם כנ"ל כיון

^ח בתרלז - שתינוקות, מתרצו - שתנוקות, בדפ"ר - תינוקות שהם מקבלין, (וכן כל הלשון שם שונה מכאן)

^ט שבת קט. ועיין לעיל תורה לו אות ד' ועי"ש סוף אות ו'

שבת דף קיט: אמר רב המנונא לא חרבה ירושלים אלא בשביל שביטלו בה תינוקות של בית רבן שנאמר שפוך על עולל בחוץ וגו' מה טעם שפוך משום דעולל בחוץ... ..אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב אל תגעו במשיחי ובנביאי אל תרעו אל תגעו במשיחי אל תרעו אל תגעו במשיחי אלו תינוקות של בית רבן (פרש"י כי הדרך למשחן בשמן) ובנביאי אל תרעו אלו תלמידי חכמים אמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן אמר ליה רב פפא לאביי דידי ודיך מאי אמר ליה אינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא ואמר ריש לקיש משום רבי יהודה נשיאה אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפילו לבנין בית המקדש ואמר ריש לקיש לרבי יהודה נשיאה כך מקובלני מאבותי ואמרי לה מאבותיך כל עיר שאין בה תינוקות של בית רבן מחריבין אותה.

עיי"ש מהרש"א תורה אף שהיא רק בהבל אבל כיון שאין בו חטא היא יראת ה' טהורה. כמ"ש נושא אדום אשה ואח"כ לומד תורה הוא יראת ה' טהורה. נראה כוונתו לרמוז ששיקר פגם ההבל הוא פגם הברית.

^י ויקרא א' א'

^כ עיי"ש פסקא ג' מפני מה מתחילין לתנוקות בת"כ ולא בכראשית יבואו טהורין ויתעסקו בטהורין. ועיין בעש"ט עה"ת לר"ה ויו"כ אות יב. וקיצור ש"ע קסה י'

^כ עיין ויקרא א' א' ובמנחת שי שם ציין לעיין זוהר פ' ויחי דף רל"ד ודף רל"ט ופ' מצורע דף ג' שערי אורה ספירה ראשונה דף י"א וריקאנטי פ' זו ובספר פענח רוא.

^כ גם בדפ"ר תרלז - התינוקות, מתרלו - התינוקות

^כ **כי צדיק יסוד עולם הוא בחי' כי כל בשמים ובארץ דהיינו שרק הוא בכוחו לחבר שמים וארץ בין ממטה למעלה ובין ממעל הלמטה לכן בהכרח שרק על ידו עולה ההבל של תנוקות לעורר החכמה עילאה ורק הכוחו להוריד מכח זה את החכמה שתאיר בארץ במשכן וממנו לחוץ.**

^{טו} **ויצ"ל שכמו ששרי אלפים הם חלק מכלל ישראל שתחת צדיק הדור כן שרי מאות הם בכלל האלפים שתחת שר האלף וכן שרי העשרות נמצא שבכל בחי' כלול כל הבחינות וכן עשרה מישראל הם בחי' קומה והראש שבה הוא רועה בחי' משה שבונה משכן ויש לו תנוקות שמקבלים הבל פיהם ממנו וכן כל עשר מנינים כאלה הם קומה שהראש שלה הוא שר מאה וכן התנוקות שמקבלים משרי העשרות מקבלים גם ממנו וכו' שכל עשר מאות הם אלף.**

^{טו} גם בדפ"ר תרלז - תינוקות, מתרלו - תינוקות

^כ גם בדפ"ר תרלז - תינוקות, מתרלו - תינוקות

^כ בדפ"ר - שתנוקות, בתרלז - שתנוקות, מתרלו - שתינוקות

^{טו} שיר השירים א' ח'

שהם המ"ן שמעלה הצדיק הרועה להש"י ועל ידו מוריד וממשכן הקב"ה את אלוקותו אצלינו למטה במשכן, לכן מה שגורם לו ית' להתמשכן אצלינו דהיינו התשב"ר הם בעצמם נעשים משכון אצלו.

אך לידע כל זאת, דהיינו לדעת כל צדיק וצדיק, איזה הם התינוקות^א השייכים לו, וכמה הם מקבלין ממנו, ולידע כל הבחינות שיש בזה, והדור שיבא מהם עד הסוף. דע, מי שיוכל לעשות ניגונים הנ"ל, הוא יכול לידע כל זה.
וזהו סוד משארז"ל במשנה (שבת יא) באמת אמרו החזן רואה היכן^ב התינוקות קוראים.
החזן, דהיינו מי שיכול לעשות הנגונים הנ"ל, כשהוא יכול להיות חזן וש"ץ להתפלל לפני העמוד כנ"ל, הוא רואה ויודע היכן התינוקות^ג קורין, היינו אצל איזה צדיק הם מקבלין הבל פיהם, שעל ידו הם קוראין ונכנסין בהתורה כנ"ל : וצ"ע לאיזה צורך יש עניין לדעת זאת. ואולי הצדיק הדור צריך לדעת כל זה כדי לשמור על התינוקות שרואה שיש עליהם איזה דין צריך לדעת מי הרועה שממנו מקבלים שבגלל עון העם שתחתיו מתמשכנים אלו התנוקות וידע להוכיח אותם. וצ"ע.
וצ"ע למה צריך לדעת הדור שיבא מהם עד הסוף.

עד כאן ביאור חברותא לתורה רפב

תם ונשלם ספר הראשון. תהלה לאל אחרון וראשון :

^א בדפ"ר - איזה התינוקות שייכים, בתרלד - התינוקות, מתרלו - התינוקות

^ב גם בדפ"ר ותרלד - תינוקות, מתרלו - התינוקות

^ג מכאן עד כ"ל (ס' תיבות) נוסף בתקפא

^ד בדפ"ר - התנוקות, בתרלד - התינוקות, מתרלו - התינוקות

